DESTEK

Handan Koç

Muhafazakârlığa Karşı

Feminizm

DESTEK ARAŞTIRMA

HANDAN KOÇ

MUHAFAZAKÂRLIĞA

KARŞI FEMİNİZM

DESTEK
yayınevi

MUHAFAZAKÂRLIĞA KARŞI FEMİNİZM
HANDAN KOÇ

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

DESTEK YAYINEVİ: 258
ARAŞTIRMA: 85

Destek Yayınları: Temmuz 2012
Yayıncı Sertifika No: 13226

İnönü Cad. 33/4 Gümüşsuyu Beyoğlu / İstanbul
Tel:(0212) 252 22 42
Fax:(0212) 252 22 43
www.destekyayinlari.com
info@destekyayinlari.com
www.destekdukkan.com
facebook.com/ DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari

Önsöz Yerine

Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden otuz yıllık okul arkadaşım sevgili Aysen'den bu sene şöyle bir söz öğrendim. *"Dostunu tanımalısın ama düşmanını daha iyi tanımalısın."*

Bu kitaptaki yazıları cins mücadelesi içinde yer alan feminist bir kadın olarak yazdım.

Her biri geride bıraktığımız on yılı, Türkiye erkek egemen sistemini, İslamcı ve yeni -muhafazakâr düşünceyi anlama çabasının ürünüdür.

Yeni sorulara ve yeni cevaplara vesile olmak, tek maksadım.

Muhafazakârlar, Feminizm Ve Aşk

Aşkın maddi ve manevi koşulları erkeklerle kadınlar için farklıdır. Ne romantik aşk ne de onun cinsel özgürlükçü versiyonları kadınları özgürleştirebilir. Ama Türkiye'de kadınların önemli bir kısmı aşkı yaşama özgürlüğüne de sahip değildir. Bir kadının evlenmeden önce, yani "kızken" bir erkekle sevgili olması, diyelim el ele tutuşması, baş başa kalması, öpüşmesi nüfusun çoğunluğu için yasaktır. Öte yandan tüm kadınlar aşkın önemli olduğu bir kültürün içinde doğar büyür, aşka özendirilirler. Aşkı yaşama hakkına sahip olan genç "kızlar" için de sahip olmayan genç "kızlar" için de aşk çok önemlidir. Bir erkeği güzelliğiyle kendine âşık etmek ve imkân varsa onun eşi olmak "her genç kızın" hayalidir. Yani aşk bir yandan yasaktır ama aynı şekilde aşk uğruna hiçleşme hem kadınların istediği şey, hem de onlardan beklenendir. Aşkta toplumsal baskıları kırmaya çalışan kadınlar eğer ekonomik bir güce sahip değillerse tekinsiz bir hayata adım atacaklardır. Çünkü ailelerin sosyal desteği arkalarında olmayacaktır. O yüzden genç kadınların çoğu, sosyal yasayı çiğnemeden görücü usulü bir aşkı kabullenerek geleceklerini garantilemek isterler.

Aşk hakkında politik-toplumsal bir gerçeklik olarak konuşulması, entelektüel ortamlarda gerilim yaratır. Herkes ister ki ömrümüzün bu en ince, en narin bağı düzyazıya dökülmesin. Bir ada gibi toplumsal-ekonomik bağlardan azade kalsın. Bunun sonucu olarak kadınla erkek arasındaki Aşk'ın sorunları popüler kültürün, cinsiyetçi ve çürümüş kalıpları içine çok kolay terk edilir. Edebiyat, müzik, resim, belki psikiyatri, elbette psikoloji, biraz sosyoloji aşk hakkında disipliner bir hak iddia etme hakkına sahiptir de feminist teoriye ve siyasete bu hak verilmek istenmez. Halbuki aşk feminist siyasetin en önemli konularından biri olmak durumundadır. Bence feminist teori açısından soru şudur: Yeni cinsiyetçi-aşk-ahlàkını yıkmanın yolu nedir? Öte yandan geleneksel-muhafazakâr-cinsiyetçi ahlàkla hesaplaşmak da feministler için bir zorunluluktur. Çünkü geleneksel-dinsel ahlàk yeryüzünde ve ülkemizde ortadan kalkmış değildir.

Aşkın Düşmanı Feminizm Mi?

Ülkemizde aşk konusu devrimci düşünce düşmanlarının belki de en çok yararlandığı saldırı alanıdır. Toplumsal bir devrimi savunanlar düzenin geleneği savunan güçleri tarafından aşk vesilesiyle çok kolay yargılanırlar. "Devrimci düşüncelerin ahlàksızlığı ve maddeciliği, ruhun bütün güzelliklerine ve güzellik arayışlarına karşı değil midir madem? "Vurun kahpeye!" misali atılır tutulur rahat rahat. Komünistlerin "karılarını paylaşan adamlar" olarak karalanması gibi, feministler de "aşkın değil seksin peşinde koşan çirkin lezbiyen sapıklar" diye tanıtılmıştır kulaktan kulağa. Karşıtlarına göre feminizm kadını aşksız bırakma hareketidir adeta... Çok okunan sağcı bir kalem olarak Nuh Gönültaş, internet sitesinde şöyle yazmıştı ki bu ve benzeri ifadelere çok sık rastlanır. Benzer düşünce sahipleri için adeta sürekli işlenen bir kalıptır bu:

"Feminizm ve Sol'un cinsel devrimci kurtuluş veya özgürleşme programı, kadını aşksız, sevgisiz ve toplumda yalnız bir seks objesi olarak bıraktı. Zincirini kırmış kadın, artık aşk diye farklı seks arıyordu. Şunu bilmek gerekir, Batılılar Doğululaştıkları ölçüde gerçek aşka yaklaşırlar. Doğulular Batılılaştıkları zaman ise aşkta hüsran başlar. Doğu için kalp esastır, Batı için ise akıl. Kalp aşk ister, akıl ise para."

Aşkla ilgili kirlenmenin günümüz dünyasına Batı'dan saçıldığı büyük ölçüde doğrudur. Muhafazakâr yazarlar için özgürlüğünü arayan kadınlara yönelik ahlàki yargılamalar ve Batı düşmanlığı hep el eledir. Onların gözünde Batılı işadamları hayranlık duyulacak insanlar olabilir ama aynı dünyanın kadınları ahlàksızdır.

Lilith Mi Havva Mı?

Özgürlüğü ve eşitliği arayan kadınlara karşı yapılan en geleneksel suçlama, onların erkekleşmiş kadınlar olduklarıdır. Peyami Safa ki faşist ya da İslamcı diyemeyiz, kalan özellikleri bir yana döneminin anti-komünist, modern gelenekçi bir yazarı olarak tanımlayabiliriz, 1937 yılında şöyle yazmıştır:

"Hazreti Âdem'in Havva'dan evvel bir karısı olduğunu biliyor muydunuz?... İsrail ananesine inanmak lazım gelirse, Hazreti Âdem'in birinci karısının adı Lilith'tir. Ve kocası gibi kıpkırmızı balçıktan yaratılmıştır. Aynı çamurdan gelmiş olmanın verdiği cesaretle bu kadın, kocasıyla müsavat (eşitlik) iddia ettiği için geçinememiş ve Hazreti Âdem kendisine daha kıvrak ve uysal bir kadın vermesini Allah'tan dilemiş. İşte

bundan sonradır ki, feminist, isyankâr ve geçimsiz Lilith, köpük gibi havada sönerek ebediyete karışır. (...) Kâinatta hiçbir zerre kaybolmaz, Lilith'in zerreleri de. (...) Nihayet, bugün, bir sürü feminist ve komünist kadının aralarındaki sistem farkına rağmen müşterek zekâ bünyelerinin eczasına karışmaya muvaffak olmuş. (...) Erkekle erkek olmak isteyen kalın sesli, elleri ve ayakları şişkin, kıllı çenesi gergin, çaçaron ve kavgacı Lilith'in kızlarını Havva'nın yumuşak ve kıvrak, tatlı ve kolay intibakların cevheriyle dolu, sokulgan ve güler yüzlü kızlarından ayırmak için bu sorgu yetişir: Lilith misin, Havva mı?"

Feministlerin aşkı hak etmeyen çirkin kadınlar olduğu iddiası bugün artık herkes için komiktir. Ama erkeklerin aşkını kazanmak için bizden hâlâ eşitlikçi Lilith'in değil, yumuşak başlı Havva'nın yolundan gitmemiz isteniyor. Aksi yollar kadınlıktan çıkış olarak yorumlanabiliyor.

Günümüz gelenekçi - İslamcı yazarlarından Dücane Cündioğlu aşk konusu etrafında kendisiyle yapılan bir röportajda şöyle der:

"Kadınların kadınlıklarından dolayı karşılaştıkları ve aşmak zorunda oldukları sorunlar, kimi yönlerden kadına özgü farklılıklar arz etse de bunlar esasa ilişkin değildir. Kadının en temel sorunu evinden olmasıdır; artık evine dönemeyecek bir menzilde karar kılmasıdır. Kadın evinden atılmamalıydı; asla sokağa düşmemeliydi. Evin yerini sokak, mutfağın yerini büro, anneliğin yerini sekreterlik, mahremiyetin yerini teşhir aldıkça kadının erkekleşmesi kaçınılmazdır."

Kadınlara çalışmak için bile sokağı çok gören bu anlayışıyla 2000'lerin saygın muhafazakârı Cündioğlu, Peyami Safa'nın çok gerisindedir.

Güzel Kadın, Yani Fitne

Son yirmi beş yılda yeniden güçlenen egemen Sünni İslamcı düşünce kadınlardan mümkünse evde oturmalarını ve sokağa çıkınca da görünmez olmalarını istemektedir. Bu kültürde kadınlar erkekler için âşık olarak veya âşık olunan olarak korkulan yabancı varlıklardır. Müslümanlıkta bu açıdan kilit kavram "fitne"dir. *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü* isimli kitabında Mualla Türköne, *"Divanü Lügat-it Türk'te,"* birçok romantik ve tutkulu aşk dizesine rastlıyoruz" diye yazar. "Bu dizelerde yer alan sevgili (kadın) zalim ve vefasızdır. Âşık, bir işaretiyle bağlandığı sevgilisini zalim bir avcı, kendisini ise av veya tutsak olarak tanımlar. Bu av-avcı ilişkisine dayalı aşkta 'Gönlüm onun güzelliğiyle avlanır, gözüm onun ayağının

tozuyla ilaçlanır' türünden mazoşist eğilimlere de rastlanır. Sevgili veya bütün güzel kızlar, her zaman önce avlar, tutsak eder, sonra kaçarlar. Bu yüzden olsa gerek, çoğu dizelerde sevgiliden 'konuk' diye söz edilir. 'Tuzak' sözcüğü aynı zamanda, sevgili karşılığı da kullanılır. Demek ki usta bir avcı olan sevgili aynı zamanda bir tuzaktır. Ama tuzak olmak için onu kullanan bir başka gücün, bir üçüncü şahsın olması gerekir. Bu eğer avcı, yani kadının kendisi değilse, ortaçağ anlayışına uygun bir yorumla dünya veya şeytandır. Gerek ortaçağ Hıristiyanlığında, gerek Doğu İslam dünyasında yaygın kabule sahip olan bu anlayışta, kadın fitnedir. İpleri şeytanın elinde olan, bir dünya fitnesi. Böylece kadın, hayran olunan bu güzellik melek yüzlü bir şeytana, avlayan, kaçan, zulmeden tehlikeli bir canavara dönüşür. Av durumundaki âşık, günden güne sararıp solar, yüreği yarılır, parçalanır, hasta olur, yorgun düşer."

Fitne TDK sözlüğüne göre geçimsizlik, karışıklık ve kargaşa demektir. Osmanlıca sözlükler biraz daha açıklayıcıdır: Fitne karşılığı sayılan anlamlar şunlardır: 1. Bela, 2. Ayartma, 3. Fesat, 4. Dinsizlik, 5. Ceza ve 6. Güzel yüz, güzel göz, güzel kadındır.

Batı'nın kadını aşağı, akılsız ve güçsüz gören yaklaşımının aksine, İslam'da kadının kötülüğe dönüşebilecek bir gücü olduğuna inanılır. Bu güç hep denetim altında tutulmalıdır ki zarar vermesin. Dolayısıyla Müslümanlık erkeklere kadının cinsel gücünün, çekiciliğinin karşısında konumlanmalar önerir. Dolayısıyla egemen İslam düşüncesinde genellikle erkeğe, kadından korkmak telkin edilmektedir. Peygamber bir hàdisinde şöyle demiştir:

"(...) Benden sonra ümmetim için kadınlardan daha büyük bir fitne ve fesat kaynağı olmayacaktır."(1)

Şeriatçı Beyan dergisi ise 2005 Temmuz sayısında şöyle yazmıştır:

"Feminizm, İslam'a aykırı batıl ve fıtrata aykırı bir ideolojidir. Saliha kadınları tenzih ederek söylüyorum: Çağımızın en büyük fitnesi kötü kadınlardır. İslam'da kadın; anne, nine, teyze, bacıdır. İslam, kadını ve kızı bir seks aracı, bir şehvet aleti olarak görmez."

Zina Korkusu

Türkiye'de gelenekçi düşünen kafalar için, Cemil Çiçek'in feministlere karşı söylediği ve hiçbir zaman tam olarak inkâr etmediği "Flörtün fahişelikten ne farkı var?" sözü bir ağırlık taşımaktadır. Daha da fenası

Türkiye'de sevişmeyle devam eden kuraldışı bir aşkın cezası, kolaylıkla ölüm olabilmektedir. Gelenekçi sessiz ama güçlü patriarklar bu cezayı da haklı görebilmektedir. Erkeklerin cinayetlerine karşı feministlerin 1980'lerde başlattığı mücadele yirmi yıl içinde meşruiyetini kazanmıştır. Töre ve namus cinayetleri Avrupa Birliği sürecinin de etkisiyle parlamentoda bir sorun olarak tanınabilmiştir. Ama âşık olduğu için veya baştan çıkarıldığı için kadınların ölümle cezalandırılmasını mesela, Türkiye'de mualiflerin bir zamanlar anti-Kemalizm uğruna ittifak yaptıkları İslamcı yazar Ali Bulaç zina korkusu fikriyle yorumlayabilmektedir. Bulaç bu ölümlerle, yani töre cinayetlerine karşı girişilen kampanyalarla ilgili şöyle yazmıştır:

"Asıl verilmek istenen mesaj, töre cinayetleri gibi suç teşkil eden fiilleri öne sürüp, gündelik hayatta zinanın serbest olmasını sağlamak, kızlara ve kadınlara bedenlerini istedikleri gibi kullanabilecekleri, bu konuda din, aile, ahlàk ve toplumun hiçbir söz ve hak sahibi olamayacağı telkininde bulunmaktır."(2)

Müslüman Kerem İle Ermeni Aslı

Aşk günümüzde muhafazakâr âlemlerin yeniden baş tacı ettikleri Divan Edebiyatı'nın baş konusudur. Bu dalın uzmanlarından olan İskender Pala, "Divan Edebiyatı..." der. "Baştan sona aşkın beyanıyla doludur." Yazar birçok şair ve şiirden örnekler verir. Aşkın beyanından bahseder ama şunu beyan etmez: Bu şiirin fiziksel aşkı da yaşayan sevgilileri, peşinde koşulan güzelleri en az kadınlar kadar erkeklerdir. Osmanlı Sarayı etrafında oluşan bu edebiyat, bir ölçüde erkeklerin, diğer erkeklere duydukları aşkın ifadelerini içerir. Merkezi egemen yasaya göre Müslüman kadınlar ulaşılmaz, görülmez olmalıdır. Aşk en fazla gayrimüslim bir kadınla bütün anlamlarıyla yaşanabilir. Müslüman kadınlar o kadar ulaşılmazdır ki bazı yazarlar o yüzden bizde heteroseksüel-cinsel aşkın tarihinin, eşcinsel aşkınkinden çok daha kısa olduğunu söylerler. Gerçi geleneksel aşk hikâyelerimizin bazıları, Karacaoğlan'ın gayet müsamahalı bir aşk hayatını yansıtan şiirleri, egemen Sünni tarikatların dışındaki mezheplerde kadın ve erkeğin birbirini görmesine ve sevmesine verilen iznin yansımaları olan birçok aşk hikâyesi bu topraklarda aşkın farklı beyanlarını da yansıtır. Geniş Anadolu coğrafyasında yüzyıllardır en çok anlatılan aşk hikâyelerinden biri "Kerem ile Aslı"dır.

Malum bu iki âşık farklı dinlere mensuptur. Bu hikâyenin Müslüman versiyonunda Kerem ile Aslı'nın arasına Aslı'nın babası Ermeni keşişinin dini taassubu dikilmiştir; Ermeni versiyonunda ise Aslı'nın Müslüman olan babasının taassubu. Hikâyenin sonunda her iki âşık da murat almadan ölmüştür. Üstelik Kerem keramet sahibi bir ermiştir. Bu kahramanlar aşklarının hakkını veren, efendi ve dünyevi karakterler olarak herkes tarafından sevilmiş, sayılmıştır. Pertev Naili Boratav şöyle yazar:

"Halk hikâyelerimizde sevgililerin arada bir, birbirleriyle buluşup görüşmeleri, konuşmaları, hatta sevişmeleri, İslam dininin, kadınla erkeği nikâhtan evvel birbirlerini görmekten bile men eden kanunlarıyla telif olunamaz. Hikâyelerde, dini baskının dışına bu çıkış, hayatta da rastlanan bir olaydır."(3)

Bugünden bakıp şöyle denebilir, Aslı babasına rağmen, Kerem'e değil kendine güvenerek bir adım atabilse hem düğmeler çözülecek, hem vuslat olacak, belki de âşıklar yanmayacaktır.

Faşist Muhafazakârlık

Bugün aşk tekelci-tüketim toplumunun kullanıp kullanıp içini boşalttığı, yolunu kaybetmiş bir duygu, bir ihtiyaç maddesi olarak ortalıkta dolanmaktadır. Uluslararası reklam, fuhuş, uyuşturucu, porno ve medya endüstrisi aşkın kirleticileri olarak hem Doğu'da hem de Batı'da işbaşındadır. Bu sektörlerin Batılı ve yerli patriarklarına karşı sesini çıkarmayan Türkiyeli Sünni-egemen muhafazakârlar, çareyi kadınları gönüllü "ev kölesi" olarak tutmakta görüyorlar. Korkutucu olan gelişmelerden biri bu geleneksel düşüncenin çok kolay kadın düşmanlığı yaratan etkisiyle beslenen yeni faşist düşüncelerdir. Bakın "İsyankâr Erkek" isimli bir internet sitesi kendini nasıl tanıtıyor:

"Sitemiz namussuzlukla (aşk veya flört), ahlàksızlıkla, dejenerasyonla, fuhuşla, sübyancılıkla, pornografiyle, homoseksüellikle, küçücük çocuklara iyilik doğruluk yerine prezervatifin ne olduğunu öğretenlerle mücadelesine devam edecektir. Biz tekeşliliği, sadakati, namus kavramını ve aile kurumunun güçlendirilmesi gerektiğini savunuyoruz ve bunları hedef alan her türlü akımla da mücadele edeceğiz."

Türkiye'de her zaman ilginç olan, kadınların hem aşka, hem sokağa, hem de eve yönelik özgürlük arayışlarının hiç kesilmemesidir. Bu da kurtuluşçu fikirler için ümit vericidir.

(1) *Kitab al-Cami al-Sahih, Al-Buhari, Leyden, Hollanda, 1868,* s. 419, K:67, B:18. *Aktaran: Fatima Mernissi, Peçenin Ötesi,* Yayınevi Yayıncılık

(2) *Aktaran: Muhittin Sirer, Aktüel,* Ocak 2006

(3) *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği,* Adam Yayınları

"Bedenimiz Bizimdir!" Demek Ve İslamcılar

Türkiyeli feministler olarak yıllar önce "Bedenimiz bizimdir!" diyerek sokaklara döküldüğümüzde hiç kimse yüzümüze karşı geçip de "Hayır, bedeniniz sizin değildir!" ya da "Ne münasebetsiz bir başlık bu, tabii ki bedeniniz sizindir..." dememişti. Kadınların bedenlerinin erkeklerinkinden farklı bir toplumsal muameleye uğradığını sanki herkes biliyordu. Bu kampanya ve hele hele onun sembollerinden biri olan "Mor İğne" ile erkekler pek alay etmişti. Oysa kadınlar feminizmle veya herhangi bir izm'le hayatları arasında bir ilgi kurmayan kadınlar bile bu tepesine mor bir boncuk takılmış çuvaldızları ve onun aracılığıyla algıladıkları mesajı sevmişlerdi. Kadınları Mor İğnenin peşine düşmekten alıkoyan tek kaygıları olabilirdi. Bunun özgür bir cinsel hayat istemek anlamına geleceği korkusu. Çünkü kampanyayı yürüten kadınlar ne anlatılarsa anlatsınlar, ne savunurlarsa savunsunlar kulakları tıkalı, gözleri kör anti-feministler korosu aynı uyduruk kalıbı tekrarlıyorlardı: Bunlar "açık saçık gezip, sevişip durmak isteyen" bencil, sorumsuz, çirkin kadınlardır.

Evet, istediğimiz zaman istediğimiz insanlarla sevişmek istiyorduk. Ama bu mu ahlàksızlıktır yoksa istemediğin bir erkeğe gelin verilmek mi? Bu soru hepimizin.

İlk kampanyamızı, kadınların evde yediği dayağa karşı yürütmüştük; modayı da, medyayı da, kadınların alınıp satılmasını da, tüketim toplumunu da eleştiriyorduk ama ne fayda. Erkek egemen ahlàkın ikiyüzlülüğünü ortaya döküp reddediyorduk ya, o halde ahlàksızdık.

"Susma Bağır, İğneyi Batır!"

Türkiye'nin muhafazakâr kadın çoğunluğu Mor İğne'yi biraz "namus"u koruma maksadı taşıdığı için pek tepkiyle karşılamamışlardır. Ne de olsa sokakta sarkıntılık yapan kötü adamlara karşı çıkılıyordu. Ama feministlerin biz istediğimiz gibi sokaklarda gezebiliriz, bizi rahatsız eden olursa da susmayız, ona iğnemizi batırırız, kendimizi savunurken saldırırız da, kol kırılır yen içinde kalmaz gibi sözleri herkese rahatsızlık veriyordu. Ezilen cins olarak biz kadınlar, egemenlere karşı çıkarken kendi gücümüze, sadece kendi bağımsız gücümüze güvenebiliriz diyorduk. Bu bütün

patriarkal görüşlere karşı bir çıkıştı. İslamcılar da elbette anti-feministti ve ama onlar da kadınlara sesleniyorlardı: "Biz sizi sokaklarda teşhir ettirmeyiz, dine dönün, dini kurtarın, toplumu kurtarın."

80 sonrası yıllar, İslamcıların Türkiyeli kadınların üzerinde büyük bir etki sağladığı dönem oldu. Bizler Mor İğne ile gezerken, bir yandan da kendine özgü bir gericileşme dönemi yaşanıyordu. 12 Eylül, eşitlikçi, solcu, devrimci bütün güçleri şiddet kullanarak durdurmuştu. Bu sayede parlayan Özalizm hem yeni-liberal anlayışıyla bir tür serbestlik ortamı yaratıyor, hem İslamcılara büyük bir hoşgörüyle bakıyor, hem de Nakşibendilerle açık politik işbirliği yapıyordu. Feministlerin derdi ise ezilen ve sömürülen cinsin sesini oluşturmaktı.

Nakşibendi ve Nurcu tarikatlar 80 sonrası yaşanan süreçte yenilikler icat etmediler. Bu köklü tarikatlar kesintiye uğramamışlardı. İslam'la ilgili yorumları açıktı. Kendi önerdikleri toplumsal yasalara bağlanılmasını öneriyorlardı... Bu bağlanma en başta aileyi ve onun aracılığıyla kadınları koruyacaktı. Biz feministler erkek egemen düzenin saldırılarına karşı korunmanın, kadınların bireysel olarak güçlenmesinden, erkeklerin egemen olduğu örgütlerden ve erkeklerden bağımsızlaşmasından geçtiğini iddia ediyorduk. İslamcılığın bütün fraksiyonlarının iddiası ise kadınların her türlü felaketten korunmasının şeriata uygun İslami bir hayatta olduğu yönündeydi. Cemaat, aile ve tarikat yeterliydi. Her yer kadın ve aile ilmihalleriyle doluydu... Bu rehber kitaplar kadınları egemen İslam kültürünün önerdiği ayrıntılı vecibelere bağlıyordu. Öte yandan yeni-İslamcı dalga ve imam hatipler mücahideler ve davetçiler olarak İslami tebliğ yapma görevini büyük bir heyecanla üstlenmiş kadınlar yaratıyordu. Onların Mor İğneye hiç ihtiyacı yoktu.

Kadın Ve Aile Dergisi

Nakşibendi tarikat şeyhi Esad Coşan, başyazarı olduğu Kadın ve Aile dergisinde sokakta cinsel tacize hayır diyen feministler için, bu kadınlar süslenip püslenip dumanlı kahvehanelerde, içkili yerlerde gezmek istiyorlar, oysa biz erkekleri buradan kurtarmaya çalışıyoruz diye yazmıştı. Tutarlı ve korumacı yönleriyle İslamcılık kadınlara haklı olarak güven veriyordu. Coşan'ın görüşleri neydi? O yıllarda bir başyazısında iki kadın tipi çiziyordu. "Birinde erkekler kadınlara, kadınlar erkeklere bakmaz, ev kapısı çalınırsa kadın arkadan yavaşça kim o der, erkek kapı açılırsa açanı direkt

görmeyeyim diye yan veya arkası dönük durur. Diğerinde ise kadınlar ve erkekler birbirlerini sadece seks yönünden görür ve değerlendirir. Kadın kırıtır, erkek sataşır. Bize örfümüze, dinimize, imanımıza uygun birinci kadın tipi lazımdır."(l)

Aynı dergide feministlerin İstanbul'da dayağa karşı kampanya içinde yaptıkları Kariye Şenliği'nden gözlemlerini aktaran Fatma Karabıyık, yazısının başlığını "Şen Kadınların Dayak Gösterisi" koyar.(2) İçimizde gerçekten dayak yemiş bir kadının bulunduğundan şüpheli olduğunu ifade eder. Okuyucularına feministleri süslü püslü, pahalı giyimli kadınlar olarak resmeder. Bir sürü gerçekdışı tasvir yapar kendine göre. Hàdi geçmiş zaman olur böyle şeyler ama en acısı, bu feminist kadınların ne istediklerinin belli olmadığını yazar. Yazık, oysaki bu şenliğin hedefleri o kadar açıktır ki. Bu kampanya aracılığıyla kadınlar eşlerinin, hangi gerekçeyle olursa olsun onları dövmeye hakları olmadığını ilk defa yüksek sesle söylemektedir:

"Bedenimiz Allah'ındır."

Mor İğneli günlerden bugüne, Türkiyeli kadınları bölen en önemli konulardan birinin başörtüsü olduğu söylenebilir. Bu konu kadınları günlük hayatları içinde net bir şekilde böler. Çünkü başı örtülü her kadın kendi maksadı dışında, başı örtülü olmayan kadına, "Sen İslam'ın gereğini yerine getirmiyor musun?" diye soran bir bayrakla dolaşır. Ateist, dinsiz, Sünni olmayan, Müslüman olmayan, hayat görüşü içinde dine şu veya bu şekilde yer vermeyen kadınlar, en önemlisi Sünni Müslüman olduğu halde başını örtmeyi şart görmeyen kadınlar örtülülerden ilk bakışta ayrılıverirler. Erkekler için de karılarının başının örtülü olup olmaması herkesin gördüğü bir ayrılık yaratır. Feministlerin büyük çoğunluğu daha sonraki yıllarda ortaya çıkacak olan başörtüsü yasağına, bu vesileyle kadınların okuma ve çalışma haklarının ellerinden alınmasına karşı çıkmışlardı ama bazı İslamcılara çok da makbule geçmemişti. Bu konuda Tezkire dergisinde Nazife Şişman'ın yazdıkları ufuk açıcıdır:

"Başörtüsü bir 'cinsel kimlik sorunu' olarak mı ele alınmalıdır? Kadının kendi bedeni üzerindeki 'tercih' hakkı mıdır? O zaman kürtaj hakkını savunan dili konuşuyoruz demektir. Laikçilik-laik karşıtlığı ve 'irtica tehlikesi' temelinde yaklaşıldığında başörtüsünün ve dolayısıyla onu taşıyan bedenin, bu iki karşıt söylem arasında bir mücadele sembolüne dönüştürüldüğü söylenebilir. Fakat bu mücadele sembolüne 'Bedenimiz

bizimdir!' şeklinde bir karşı çıkışla cevap verildiğinde 'seküler' bir yaklaşım benimsenmiş olur. Zira Müslüman için bedeni kendisine verilmiş bir 'emanet'tir ve bu emaneti Allah'ın rızası hilafına kullanmamalıdır. Bedeni üzerinde nihai bir egemenliği ve söz hakkı yoktur. Ruhunun yücelmesi için bedeninin nasıl terbiye edileceği ona öğretilmiştir. Müslüman kadın, bu emanete riayetin gereği başını örter. O bir tercih yapmıştır. Allah'ın rızasına uygunlaşma ve ahiret yurduna hazırlanma tercihi. Fakat bunun feminist jargondaki 'Tercih kadının bedenini sadece kendi mülkü olarak kabulüne dayanır' ile alakası yoktur."(3)

Feminist jargonda bedenimiz bizim demek, bütün kadınlara yapılan bir çağrıdır. Bunu yaparken kadınların dinle olan ilişkileri kıstas değildir. Dolayısıyla Nazife Şişman hem haklı hem de haksızdır. Bedenimiz bizimdir seküler veya şer'i değil ama dünyevi bir sesleniştir. Kadınlar bunu diyerek varlığımızın kalesi olan bedenlerimiz üzerinde, diğer ölümlü cins olan erkeklerin egemenlik kurma ve denetim haklarının olmasına izin vermeyeceklerini ilan ederler. Bu kadınlar için hayati öneme sahiptir çünkü bu denetim yüzünden kadınlar çocuk doğururken çocuk düşürmeye çalışırken, seviştikleri için veya namus bahane edilerek öldürülmektedir. Eğer ki Allah görülemeyen ama sadece "bilinen" bir güçse, bedenimiz bizimdir demek dünyevi mezheplerin ve tarikatların önerdiği erkek egemen kurallara, örfe, töreye uygun kadın olmaya karşı çıkabilmeye yönelik bir çağrıdır. Örneğin neden erkekler fıtraten bizleri reisi olmaya layiktır diye sormaya cesaret etmek için bir çağrıdır.

Ya Evlilik Ya Da Fuhuş

11-12 Şubat 1989'da Ankara'da yapılan ve "Feminist Hafta Sonu" adı verilen bir büyük toplantıda alınan kararlardan birisi ülke çapında "Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacize Hayır" başlıklı bir kampanya başlatmak olmuştu. "Bedenimiz bizimdir!" sloganı kampanyanın hedeflerini aşan, çok geniş çağrışımları olan bir feminist iddia olarak bugüne kadar geldi. Mor İğne sokakta bedenimiz bizim demenin sembolüydü. Kadınlar evde Mor İğnenin sökmeyeceğini daha önce gerçekleştirdikleri ev içi dayağa karşı kampanyada iyice görmüşlerdi. Erkeklerin eşlerine karşı kullandıkları şiddettin sürekliliği ve dozu karşısında Mor İğne sembol olarak bile naifti. Feministler bu dünyada kadınları koruyacak organizasyonlara taliptiler. Kadınlara kocalarımıza karşı çıkmaktan

korkmayalım diye sesleniyorlardı. Sığınma evleri, dayakçı kocalara ceza, karakollarda gerekli yardımı bulmak gibi talepleri vardı. Cemaatlerin hem kutsal addedilen, hem patriarka onaylı bir aile hayatı vaàdinin yanında, feminist gelecek vaatleri daha az güvenlik anlamına geliyor gibi görünüyordu. Zaten kadın ilmihalleri İslami ahlàk kurallarına karşı çıkan kadınların ibret verici, acı sonlarını anlatan hikâyelerle doluydu. İslamcı kadın yazar Cihan Aktaş'ın feministlere gerçeklerle pek ilgisiz eleştiriler yönelttiği kitabında da okurlarına iki seçenek sunduğunu görmek mümkündü. Şöyle yazıyordu Aktaş:

"Ràdikaller bünyesinde toplanmış feministlerin, biseksüellerin ve benzeri diğer grupların asli meseleleri değildir dayak, işkence ve çevre korumacılığı. Bütün bunlar, kendi durumlarını izaha kalkmada büyük destek gördükleri toplumsal vakıalardır ve Batı'dan aktarmacı bu zihniyetle şipşak sahiplenmiş gözükürler bu sorunları. Ama kadını dayak yediği erkeğine karşı isyana-karakola başvurmaya çağırmanın bu kadının yararına olacağı yüzde yüz söylenebilir mi? Evliliğe son verilmesi durumunda nasıl bir son bekliyor dayak yemiş ev kadınını? Fuhuş-vücudunu satması dayak yediği durumundan daha mı onurlu bir konum sağlayacaktır ona?"(4)

Kadınların evde kocalarından yedikleri dayağa karşı karakola başvurusunu isyan olarak gören Cihan Aktaş aslında toplumda egemen olan düşünceye tercümanlık yapar ve herkesin bildiğini kuldan saklar. Biz biliyoruz ki engel olunmasa kadınlar kendi güçleriyle, kimsenin dayağını yemeden ve fahişe olmadan yaşayabilirler elbette.

Ramazanda Dayağa Teşvik

Bu ramazan İstanbul'da lokantaların, pastanelerin dağıttığı güzel imsakiyelerin birçoğunun arkasında Peygamber'in Veda Hutbesi'nin bir tercümesi vardı, Ramazanın ruhuna uygun ne kadar çok şey varken bu metin seçilmişti. Bir paragrafı bizi yakından ilgilendiriyor.

Şöyle:

"Ey insanlar!

Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah'ın emriyle helàl kıldınız. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız yatağınızı kimseye çiğnetmemeleri, hoşlanmadığınız kimseleri izniniz olmadıkça evlerinize almamalarıdır. Eğer gelmesine

müsaade etmediğiniz bir kimseyi evinize alırlarsa Allah size onları yataklarında yalnız bırakmanızı ve daha da olmazsa hafifçe dövüp sakındırmanıza izin vermiştir."

Kadınların kocalarıyla ortak mekânları olan evlerine misafir ettiği bir kişiyi onaylamayan bir kocanın eşini dövmesi fikrinin birçok erkeği ne kadar rahatlatacağını düşünün. Her türlü ehliyete sahip bir kadının "Bedenim benimdir!" diyebilmesinin önündeki engeller ne yazık ki çeşitlidir, çok yönlüdür. Türkiye'de kadınlara bedenen hükmetmek erkek egemen vicdanlar için meşru. Kadınlara da bu denetimin hayırlarına olduğu anlatılıyor. Bu denetime ihtiyaç duymayan kadınlar da makbul ve çekici sayılmıyor. Neyse ki bu topraklara özgü bir ısrara sahip olan kadın hareketi de hiçbir zaman devre dışı kalmıyor. Kadınlar boyun eğmenin kurtuluş ve sevinç vermeyeceğini bazen acı tecrübeler aracılığıyla da olsa anlıyor. Kırık kollarını yen içinde bırakmıyorlar.

Efsanevi İslamcı, Konya eski belediye başkanı devrin AKP milletvekili Halil Ürün'ün, hem aldattığı hem de dövdüğü karısı Esma Ürün 2006 yılında Cihan Aktaş'ın deyimiyle erkeğine "isyan etmişti." Şikâyetini yasalar çerçevesinde, Çankaya Karakolu'na yaptı. Kocasının yaptıklarını basına açıkladı. Eminim bedenini Allah'ın emaneti olarak gören ve feminist olmayan bu kadın susmamış, bağırmış ve sonra da kadınlara seslenmişti: "Ekonomik özgürlüğünüze ve hayatınıza sahip çıkın."

Bu çıkış feministleri bir kez daha doğruladı: "Bedenimiz bu dünyada bizimdir, bizim olmalıdır."

(1) Kadın ve Aile dergisi, Ağustos 1987

(2) Kadın ve Aile dergisi, Kasım 1987

(3) Tezkire, "Beden" özel sayısı, Şubat-Mart 2001, sayı 19 (yazar kadın hakları ve feminizmi bir anlamlı kavramlar olarak kullandığını özellikle belirtir)

(4) Sistem İçinde Kadın, s. 65, Beyan Yayıncılık, 1. baskı, 1999

İmam Gazali'den Demircan Hoca'ya İslam'da Cinsel Hayat

Gazali'nin *Kimya-ı Saadet* isimli eseri İslam'ın kadın cinselliğine bakışını anlamamız için önemli bir kitap.(1) Gazali İsminin önünde Hüccetülislam sıfatı bulunan bir kişi. İslamcı birçok aile için vazgeçilmez olan her konuda, nasıl yapmalı diye ayrıntılı soru ve cevaplar taşıyan ilmihallere başvurma geleneği biraz onun eseri. Kitaba yazdığı önsözde Mehmet Şevket Eygi, Gazali'nin yaşadığı dönemi şöyle tasvir ediyor:

"(...) İslamiyet'in birliğini doğrudan doğruya yıkamayan iç ve dış düşmanlar, zehirlerini halk arasında batıl fikirler yaymak suretiyle akıtıyorlardı. İslam'da düşünce ve iman birliği sarsılmıştı. Bir yandan eski Yunan felsefesi ile İslam akidelerini telif etmek isteyen felasife, diğer taraftan ise Kuran-ı Kerim'in apaçık ayetlerini karanlık tefsirlere mevzu yapan Batıniler ve her iki zümreye karşı ehlisünnet inanışlarının müdafaasını yüklenen kelam âlimleri."

Gazali Hasan bin Sabbah ve Ömer Hayyam'la aynı devrin insanıdır. Abbasiler sonrası İslam'ın yerel ve eşitlikçi damarlarının kapatıldığı bu dönem ve ayrıca Gazali'nin hayatı ve fikirleri değişik açılardan incelenmeyi hak ediyor. Bu topraklarda egemenlerinin bugüne kadar devrettiği bir Sünni gelenek var. Gazali'nin, kadınlardan korkan, onların sosyal ve siyasal hayatın dışında tutulmasını çok önemseyen yorumları bu gelenek açısından kurucu öneme sahip. Öte yandan kadınların da zevk alması gereken bir faaliyet olarak sevişmenin nasıl yapılması gerektiği hakkında açık yaklaşımı bizler için önem taşıyor.

Zina Yasak, Cima Serbest

İslam'a göre zina, yani nikâhsız cinsel ilişki, Allah'a ortak koşmak ve adam öldürmekten sonra gelen üçüncü en büyük günah. Nikâhlı erkek ve kadın arasında cinsel ilişki ise hiçbir şekilde günah olmadığı gibi Kuran'da da ifadesini bulduğu şekliyle sevap ve gerekli. Bu özelliğiyle İslam bizleri cinsel gelenekler açısından Hıristiyanlığın hüküm sürdüğü toprakların kadınlarından tamamıyla ayırır. Cinsel ilişkide zevk almak kadınların hakkıdır, hatta erkekler bu açıdan uyarılmışlardır.

Kimya-ı Saadet kitabının "Evlenmenin Edepleri" bölümünde erkekler için "evlendikten ölünceye kadar kadınlarla yaşamanın edepleri" sıralanır...

Bunlar, on iki tanedir. Bizi, "Cima edin", yani sevişin, birleşin diyen onuncusu ilgilendiriyor. Ama diğerleriyle birlikte ele alınca İslam'da kadınlık durumu daha net ortaya çıkıyor. On iki "edep"i, kitabın diline bağlı kalarak ama kısaltarak aktaracak olursak:

Birincisi: Velime, yani düğün yemeği vermektir.

İkincisi: Kadınlara karşı iyi huylu olmaktır. Kadınlardan gelecek sıkıntılara katlanılmalıdır. Peygamber efendimizin vefatı zamanında fısıltı halinde söylediği son söz, "Namaz kılınız, kölelere iyi muamele ediniz. Elinizde esir gibi bulunan kadınlarınızın sözlerine sabrediniz" olmuştur.

Üçüncüsü: Hanımlarla şakalaşmak, oynamak, durgun durmamak ve onların akıllarına göre davranmaktır.

Dördüncüsü: Şaka ve oyunu saygı ve heybetini yitirecek hale getirmemektir. Erkekler hanımlarının faydasız kötü isteklerine alet olmamalıdır. Böyle yapmazsa onların alay mevzuu olur. Halbuki Allahü Teâlâ, "Erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler. O sebeple ki onlardan kimi (erkekleri) kiminden (kadınlardan) üstün kılınmıştır" buyurdu. Erkek kadına hükmetmelidir. Peygamber efendimiz buyurdu: "Hanımın kölesi olan baş aşağı gitti." Elini biraz gevşek tutarsan, haddi aşar. Bütün kadınlarda ilacı sabretmek olan bir zayıf taraf ve ilacı erkeğin idaresi olan bir eğrilik vardır.

Beşincisi: Kıskançlığı gerektiren hallerde itidalli olmalıdır. Erkekler karılarını teras ve kapılarda durdurmamalı, yabancıların görmesine engel olmalıdır.

Altıncısı: İyi nafaka vermektir.

Yedincisi: Kadınlara lazım olan namaz, abdest, hayz (âdet görme) ve diğer bilgileri öğretmelidir. Bunları erkek öğretince kadının izinsiz evden çıkması ve bu bilgileri sorması caiz değildir.

Sekizincisi: İki hanımı varsa eşit muamele etmelidir. Eşit muamele onlara verilen şeylerde ve müsavi miktarda gece yanlarında kalmakta olur. Hepsini aynı sevmek ve mübaşeret etmek vacip değildir. Bir kimse hanımından doymuş ve onunla kalmak istemezse onu boşamalıdır.

Dokuzuncusu: Kadın söz dinlemezse ve kocasına itaat etmezse, onu yumuşaklıkla, güzellikle itaate getirmelidir. Yine itaat etmezse, darılmalıdır. Yine dediğini yapmazsa üç gece yatağına gitmemelidir. Bu da fayda vermezse dövmelidir.

Onuncusu: Cima etmelidir.(2) Yapacağı zaman yüzünü kıbleden çevirmelidir. Daha önce, konuşmalı, oynamalı, öpmeli, sarılmalıdır. Bunlarla gönlünü etmiş olur. Peygamber efendimiz buyurdu: "Erkek kadının üstüne hayvan gibi atılmamalı, önce oynamalı, öpüşmelidir."

Başlayacağı zaman, "Bismillahi ül-azim Allahüekber, Allahüekber" demelidir. Önceden Kulhüvallahü ehad'ı okursa daha iyi olur. Sonra, "Ya Rabbi şeytanı benden uzak eyle, beni rızıklandırdığın şeye şeytanı yaklaştırma" demelidir. Hàdis-i şerifte, "Böyle diyenin çocuğu şeytandan kurtulmuş olur" buyruldu. İnzàl (boşalma) vaktinde kalbiyle, "Allahü Teâlâ'ya hamt olsun ki, sudan insan yarattı. Sonra onu nesep, akraba ve damat sahibi eyledi" diye düşünmelidir. İnzàl vaki olunca kadının da inzàlini beklemelidir. Peygamber efendimiz buyurmuştur: "Üç şey erkeğin aczindendir. Birincisi sevdiği birisini görür de ismini bilmez. İkincisi, bir Müslüman kardeşi kendine bir ikramda bulunur da, ikramı reddeder. Üçüncüsü öpmeden sarılmadan, hanımıyla cima yapıp sonra kendi işi bitince, hanımının işinin bitmesini beklemez." Bir cima yapıp bir daha yapmak isterse aletini yıkamalıdır. Uyumak isterse, yine abdest almalıdır... En iyisi meniyi rahme ulaştırmaktır. Dışarı akıtırsa yine haram olmaz.

On Birincisi: Çocuk doğduğu zamandır. Çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına ikamet okunmalıdır.

On İkincisi: Mümkünse boşanmamalıdır. Kadını boşarken özür beyan etmeli, lütufkâr davranmalıdır. Kadının gizli şeylerini kimseye söylememelidir.

Görüldüğü gibi İslam'da cinsel hayat kadın-erkek eşitliğine kapalı ama sevişmekten her iki tarafın da zevk almasına açıktır. Kadınlar çok genç yaşlarında erkeklere emanet edilmekte, onların sorumluluğuna bırakılmaktadır.

Fercin Şehveti

Kimya-ı Saadet kitabının bölüm başlıklarından birisi "Fercin Şehveti"dir.(3) Kadınların cinsel organına karşı duyulacak arzudan korkmak İslam'da cinsel hayatı anlamak için önemlidir. Aradan bin yıl geçtiği halde İslamcı erkekler şu soruyu soruyorlar: Güzel bir kadını arzulayınca ne yapmalı? Bu günaha sebep olan kadınları nerelere saklamalı? Bu soru İslam'ın bir tür yorumuyla üretilmiş ve günümüze kadar taşınmıştır.

Şöyle yazar Gazali:

"Ferc insana cima etme arzusu verir, bu sebeple insan nesli kesilmez. Bu arzunun zararları büyüktür. İblis, Masa Aleyhisselam'a, 'Hiçbir kadınla yalnız oturma, çünkü yalnız başına bir kadınla bir erkeğin bir yerde bulunup da onlara yardım etmeyi ve aralarına fitne sokmayı istemediğim hiç olmaz' dedi. Said bin Müseyyeb buyuruyor ki: 'Allahü Teâlâ hiçbir peygamber göndermedi ki, şeytan, kadınlar yüzünden onlardan ümitsiz olsun. Ben kendi nefsime kadınlardan daha çok bir şeyden korkmam. Bunun için kendi evimden ve kızımın evinden başka eve gitmem."

Bunları aktaran Gazali şöyle devam eder:

"Bu şehvetin àfetlerinden biri aşktır. Bunun ihtiyatı gözü korumaktır. Davut Aleyhisselam oğluna, 'Aslan ve ejderhanın arkasından gitmek, kadınların peşinde gezmekten daha iyidir' buyurdu. Yahya ibn Zekeriyya'ya, 'Zinanın başlangıcı neresidir?' dediklerinde, 'Göz ve şehvettir' buyurdu.

Yine Resulullah şöyle buyurdu: 'Ölümümden sonra ümmetime kadınlara benzer bir fitne bırakmadım. (...) Göz de ferc gibi zina yapar. Gözün zinası bakmaktır.'

Güzel yüzlü parlak oğlanlardan gözünü koruyamamanın zararı daha da büyüktür. Bu asla helàl olmaz."

Erkekleri kadınlar konusunda büyük korkulara salan Gazali erkeğin karısı üzerindeki haklarını şöyle sıralar:

"Kadın evde oturmalı, kocasından izinsiz dışarı çıkmamalı, komşularla sık sık görüşmemeli, fazla konuşmamalı, kocasından iyilikten başka konuşmamalı, her işinde kocasını memnun etmeye çalışmalı, kocasının arkadaşı kapısını çalınca kendisini bildirmeyecek şekilde cevap vermeli, kocasının bütün ahbaplarından yüzünü örtmelidir. Yapabileceği her hizmeti yapmalıdır. Kocasına güzelliğiyle övünmemelidir. Daima kendini hazır ve temiz tutmalı, sohbet ve yatmaya uygun olmalıdır. Peygamber efendimiz buyuruyor: 'Cehenneme baktım. Çoğunun kadın olduğunu gördüm. Ne için böyledir dedim. Çok lanet ederler, kocalarına şükretmezler dediler.' "

İslam'da erkekler, kadınların cinsel olarak gönüllerini yapacaktır belki ama onlardan beklenenler de görüldüğü gibi az değildir. Hatta Gazali şöyle bir Hàdis-i Şerif aktarır:

"Allah'tan başkasına secde etmek caiz olsaydı, kadınlara kocalarına secde etmeleri emredilirdi."

Erkek Çokeşliliğinin Ruhsatı Kuran'da

Gazali'den günümüze İslamcılar tarafından taşınan "İslami cinsel hayat" kurallarını anlamamız için taaddüd-i zevcat, yani erkeklere birden dörde eş alabilme izni meselesiyle ilgilenmemiz gerekiyor. Bu konuyu egemen çevrelerin büyük saygı gösterdiği, Ali Rıza Demircan'ın, *İslam'a Göre Cinsel Hayat*(4) kitabının 2005 baskısına başvurarak inceleyebiliriz. Bu çok okunan kitapta Demircan erkeklerin çokeşlilik hakkıyla ilgili olarak, "Bu kurumu gereksiz ve gayri medeni görmek Allah'a acz isnat etmektir ki, bu isnat Müslüman'ı kâfirlerden kılar. Çünkü çokeşliliğe ruhsat Kuran'la verilmiştir" diye yazmıştır. Bu kurumu savunurken Demircan çok azimlidir. Bin yıl önce yaşamış Gazali'den daha fazla keskindir. Erkeklerin çokeşliliğini gerekli kılan, zarurileştiren sebepleri şu şekilde sıralar:

1. Kadının yaradılıştan cinsel iktidarsızlığa maruz bulunduğunun ortaya çıkması.
2. Kadının zevcelik vazifesini yapabilmesine engel müzmin veya tedavisi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanması.
3. Kısır olması. Kadının cinsel kudretinin erkeğe nazaran 10-15 beş yıl erken zayıflaması ve bu devrede çocuk arzu edilebilmesi.Kadının ereğe göre oldukça yaşlı olduğu evliliklerde zamanla daha genç bir kadına ihtiyaç hissettiren ölçüsüz ve dengesiz bir durumun ortaya çıkması.
4. Maddi bakımdan iktidarlı, cinsi bakımdan çok güçlü kişilerin, sosyal, ruhi ve fiziki zorlamalar altında bir tek kadınla yetinmesinin çeşitli buhranlar doğurabilecek bir karaktere bürünmesi.
5. Cinsel ilişkinin âdet günlerinde ve loğusalık devrelerinde dinen gebeliğin son haftalarında tıbben mahzurlu olması nedeniyle kadının zevcelik görevlerini yapamamasının bazı erkeklerde problem halini alması.

Demircan, hasta veya kısır bir kadının üstüne eş alınmasını ne kadar canıyürekten onaylıyor. Ekonomik gücü olan bir kadın hasta veya kısır kocasının üstüne bir ikinci eş alsa buna hocalar ne der acaba? Bu sıralamada İslamcılığın ruhunu yansıtan gerekçe ise 6. maddesindedir.

Mevki ve güç sahibi bir erkek tek kadınla yetindiği zaman buhran doğabilir denmektedir. Ekonomik olarak da, cinsel olarak da "iktidarlı" ve güzel bir kadın tek bir erkekle yetindiği zaman buhran oluşursa ne yapılacaktır? Bu soru bu külliyatta yer almaz.

Cariyelik Bile Bağımsızlıktan İyidir

İslam'da cinsel hayatla ilgili kurallar cariyeler, yani köleler ve eşler için farklı farklıdır. Demircan Hoca'nın kitabında konuyla ilgili dayanamayıp yaptığı açıklama İslamcılığın bu "güncellenmiş" yaklaşımını anlamamız açısından önemli:

"Cariyelere İslam hukukunda verilen haklara bakarak biz onların demirperde ülkelerinde yaşayan kadınlardan, fabrikalar ve bürolara çekilerek cinselliği sömürülen, üstelik eşlik ve annelik nimetlerinden yoksun bırakılan hür dünya kadınlarından daha haysiyetli olduğuna inanıyoruz."

Oğlu Beyoğlu Belediye Başkanı olan, kendisi hac turizmi zengini olan, ailesiyle birlikte iktidarlı ve zengin olmaktan kaçınmayan Demircan kadınlara kölelik önerirken ne rahat! Kadınları İslam'a uygun bir cariyeliğin bile ekonomik özgürlükten daha iyi olduğuna inandırmaya çalışmak ne büyük zalimliktir. Biz kadınlara "kocaların" gönüllü hizmetçiliğinden başka bir şey önermeyen bu İslam, elbette Allah'ın kulları arasında oluşacak bir cinsel eşitlik idealinin peşine düşmekten âcizdir...

(1) *Saadet-ül Kimya,* Hüccetülislam İmam Gazali, Bedir Yayınları. Kitabın girişinde yayıncının bir uyarısı var. Şöyle deniyor: "Doğru yol ehlisünnet ve cemaat mezhebidir. Bu mezhep peygamberimizin ve sahabelerinin yoludur. Ehlisünnetin inançta iki imamı vardır. Hükümlerde de dört hak kolu vardır: Hanefilik, Malikilik, Şafiilik ve Hanbelilik. İnançta ve amelde ehlisünnetten olmak şarttır. Mezhepsizlik bidattır." *(Bu kitapta ben İslam ve İslamcı kelimesini bu çerçevede kullanacağım.)*

(2) Cima etmek: Ar. Çiftleşme. İnsanlar için çiftleşme, cinsel birleşme, penetrasyon.

(3) Ferc (Arapça): Aralık, yarık, çatlak, dişilik organı, ut yeri. Dişilik organının dış bölümü, vulva.

(4) *İslam'a Göre Cinsel Hayat,* Ali Rıza Demircan, Eymen Yayınları, 2005

İslamcılık Ve Anneler

Kadınlar dünya nüfusunun bugünkünden çok az olduğu uzun yüzyıllar boyunca çok çocuk doğurdular. Bu yüzyıllar boyunca tahmin edebileceğimizden çok fazla sayıda kadın çocuk doğururken hayatlarını kaybetti. Kadınlar anne, sütanne, üvey anne, büyükanne, teyze, hala, abla, komşu, arkadaş olarak çok fazla sayıda çocuk büyüttüler ve hâlâ büyütüyorlar.

Avrupa'da dinsel düşüncenin egemenliğinin dışına çıkıldıktan sonra, kadınların doğurganlığının toplumsal medeniyet tarihindeki anlamına büyüyen bir ilgi gösterilir oldu. Ama bu özellikle nüfusa gösterilen bir ilgiydi. Konunun demografik önemi dışında kadınların hayatıyla, hayatlarının tamamı ve anlamıyla ilgili olan yönü kimsenin umurunda değildi. Ta ki ezilen cins olan kadınlar anne olarak yüceltilirken canlarının korunmadığını fark edene, anneliğin bir köleleştirme aracı olup olmadığını sorana, çocuklarına ve kendilerine el konulmasının sebeplerini araştırarak isyan edene kadar. Devletler hamile kadınlar ve gebeliğin denetimiyle kadınların ihtiyaçları yüzünden değil, nüfus ve dolayısıyla ülke siyasetinin çıkarları için ilgilenmeyi hep sürdürdüler. Çünkü doğurulup büyütülmüş bebekler devletler için işgücü ve asker olarak istihdam edeceği, çoğu zaman harcayacağı canlar demek. Kutsal annelik bu yüzden siyasi güç sahiplerinin ve olmaya çalışanların her zaman ilgilendikleri bir müessese.

Kadının Tahtı Ve Asli Vazifesi: Annelik

Bedenlerimizi kendimizin değil Tanrı'nın mülkü olarak gören tektanrıcı dinler, özellikle Hıristiyanlık yüzyıllar boyunca büyük direnç gösterse de, öncelikle Hıristiyanlığın hüküm sürdüğü topraklarda gelişen, yayılan feminist mücadelelerin sonucu olarak kadınlar bugün gebe kalıp kalmama konusunda birçok yasal hakka ve tıbbi imkâna sahipler. İslam bu konuda çok net ve ağır kurallar koyan bir din olarak nitelendirilemez. Özellikle Hıristiyanlığınkine benzemeyen yönleriyle İslam dininin gebe kalma, doğurma ve annelik konusundaki yorumları Türkiye'de mücadele eden feministler için önem taşıyor.

Dünden bugüne, bu toprakların egemen mezheplerinin gayreti hep kadınların esas vazife yeri olarak gördükleri evlerden dışarı çıkmasını engellemeye yönelik olmuş. Geçen yüzyılın başında eşitlik bayrağı açan cumhuriyetçi kadınlar her zaman karşılarında dini motiflerle beslenen bir direnç bulmuş. Bu kadınlar hiçbir zaman anneliği bir kurum olarak görüp eleştirmedikleri halde yaradılışlarının, kutsal görevlerinin dışına çıkmakla suçlanmışlar. Bu eşitlikçi kadınların karşısına dikilen birçok cumhuriyet aydınının, bugünün İslamcılarının savunduklarından farklı bir şey söylemediğini görmek ilginç.

Örneğin Yakup Kadri Karaosmanoğlu bir yüzyıl önce kadınlara şöyle seslenmiş:

"Kadının en önemli özelliklerinden biri anneliğidir. Nasıl bir taht üzerine oturdunuz ki kalçalarınıza böyle bir ihtişam geldi? Hangi büyük histir ki göğsünüze bu yüksekliği verdi? Sırrına erilmez yüce bir mecradan henüz çıkmış gibisiniz. Öyle sanıyorum ki benim bilmediğim çok şeylere vâkıfsınız. Kadınlar geleneklerin koruyucusu, medeniyet beşiği evlerin tek bekçisidir. Kadınların kitaplara gömülmeleri, faaliyet ve kuvvetlerini kalem, ticarethane ve müzakere salonlarına gömmeleri, erkeklerle borsaya, edebiyata, siyasete dair sohbete atılmaları onları mutsuz kılar. Çünkü bütün bunlar kadının asli vazifesi değildir."(1)

Bugün de bizi yönetenler annelik ve doğum konusunda eşitlik peşinde olan kadınlara vaaz verirken tıpkı Yakup Kadri gibi sesleniyorlar. Kadınlar yaradılışın dışına çıkmayın, istemesinizde doğurun, "kürtaj cinayettir" diyorlar ve dinden güç alan erkek egemen düzenin ihtiyaçlarını kolluyorlar.

Cariyesini Gebe Bırakmamaya Çalışan Erkek

İslam dini malum kadın ve erkeklerin sevişmesini ve sevişmekten zevk almasını bir günah olarak görmüyor. Bu açıdan Hıristiyanlık ve Museviliğe hiç benzemiyor. Müslümanlıkta çocuk bir günahın ürünü değil. Bir kadın evli olduğu kişiyle sevişip zevk aldıysa İslam dini hiçbir suçluluk duygusu vaaz etmemiş. Tam tersine herkesin mutlu olmasını onaylamış. Tek istenen dinen meşru görülen bir ilişki içinde gebe kalınması. Dinen meşru olan bir ilişkinin tanımı zamana göre değişiklik gösteriyor. Örneğin Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemde bir erkeğin cariyesiyle olan ilişkisi meşru bir özellik taşıyormuş. İslam'da gebeliği önleme konusu ise daha çok erkeklerin idaresine bırakılmış.

Dini yorumlayışı ehlisünnet için kurucu öneme sahip olan Gazali(2) korunma konusunu "Evlenmenin Edepleri" başlığı altında ele alır. Evlilikte cima etmelidir (sevişilmelidir) diye yazar ve bu konuda uyulacak kuralları sıraladıktan sonra şöyle der:

"En iyisi meniyi rahme ulaştırmaktır. Dışarı akıtılırsa yine haram olmaz."

Sonra bir hàdis aktarır. Hàdis malum, Peygamber'in sözleri demektir. Kelime anlamı bildiri, yani tebliğdir. Zaman içinde dilden dile aktarılmış ve fıkıhçılarca tasnif edilmişlerdir. Bazı meselelerin nasıl çözüleceğine yönelik Kuran'da bir hüküm bulunamazsa bu hàdislere başvurulur. Doğum kontrolüyle ilgili sıkça başvurulan bu hàdis Gazali çevirisinde şöyledir:

"Peygamber efendimizden biri sordu ki: 'Benim iş yapan cariyem vardır, çalışamaz diye, hamile kalmasını istemiyorum.' Peygamberimiz buyurdu ki: 'Azl eyle (dışarı akıt), eğer takdir ise yine çocuğun olur.' Sonra geldi ve oğlu olduğunu söyledi. Hazretcabir (Muhammed) buyurur: 'Biz azl eyledik, vahiy geldi ve bizi men etmedi.' "

Gazali'den 1.400 yıl sonra yazan muktedir din adamı Ali Rıza Demircan ise gebelikten korunma konusunu "Kaçınılması Öğütlenen Davranışlar" başlığı altında ele alır.(3) Demircan'a göre korunmayı onaylayan tek bir hàdis yoktur. Aynı hàdisi o şöyle aktarır:

"Bir adam geldi, 'Ya Resulullah, beraber yaşadığım bir cariyem var. Ona azil yapıyorum. Ne buyurursunuz?' dedi. Peygamber efendimiz dedi ki: 'Azil yapman Allah'ın yaratılmasını dilediği canın vücuda gelmesini hiç şüphesiz engellemez.' "

Aynı hàdisin iki aktarımından farklı sonuçlar çıkarmak mümkündür. Son yirmi yıldır kadınlar konusunda vaaz veren Demircan siyaseten doğum kontrolüne şiddetle itiraz eden bir din adamıdır. Oysa görülen odur ki özellikle erkeklerin dışarı boşalması veya kaputla korunması dinen meşru görülen ve geçmişi olan bir davranıştır. Günümüzün Fethullahçı din adamlarından Dr. Faruk Beşer aynı konuda, "İslam bir fıtrat dinidir. Fıtriliğin tabii sonucu çocukların doğmasıdır ve fıtrata (doğal olana) müdahale ise hoş karşılanmamış, ancak kimse çocuk yapmayı engelleyici davranışlarda bulunmayacak diye tembih de edilmemiş, hatta 'azil'e hoş görülmese bile müsaade edilmiştir"(4) diye yazar.

Peygamber'in hiçbir ayetinde çocuk düşürmeyle ilgili özel bir hüküm yoktur. Gebeliğin 120. gününe kadar anlamlı bir sebep de varsa, gebeliğin engellenmesine net dini bir engel olduğu söylenemez. Konu güncel

siyasetle, Müslüman- Türk nüfus azaltılmaya çalışılıyor gibi bir tehditle kolayca ilintilendirildiği için İslamcıların çoğu gebeliğin düşük veya kürtajla engellenmesini günah olarak gördüklerini sık sık vurgulamak ihtiyacı duyarlar. Aralarında, Peygamber'in bir hàdisinde geçen "ruhun cenine kaçıncı hafta üflendiği" ile ilgili ifadesi ve bunun nasıl yorumlanacağı konusunda farklı farklı yorumlar mevcuttur. Ama tartışma yaratmayan herkesin üzerinde anlaştığı bir şey varsa o da şudur: Kadınlar bu işi kocalarından habersiz yapmamalıdır. Diyanet 2006 ilmihali kürtaj yapılmamalıdır öğüdünü verir. Cezası olan gurreyi izah eder. Dr. Jale Şimşek'in(5) kitabında ise sadece kocadan izinsiz çocuk düşürmenin 212,5 gram altın karşılığı bir tazminatı vardır. Gurre ismindeki bu tazminat kadın veya onun ailesi tarafından ödenmek durumundadır. Anladığım kadarıyla bu ödeme kocaya yapılacak ya da kadın iki ay oruç tutmalı. Jale Şimşek aynı kitabında hanımları Amerika ve Avrupa'nın başlattığı nüfus ve aile kampanyaları konusunda da uyarmıştır. Bu kitapta maalesef, bir kadını gebe bırakılmayı istemediği halde gebe bırakan bir Müslüman erkeğin cezasının ne olacağı konusunda bir hüküm yoktur.

Evin Köşesinde Serili Bir Hasır Doğurmayan Kadından Daha İyi midir?

İslam'da evlenmek ve çoğalmak gerektiği konusundaki buyruksa çok sıkıdır. Peygamber, "Evlenen dininin yarısını korumuştur" demiştir... Gazali'ye göre evlenmeyen kimse fercini (kadınlık organı) korusa da, gözünü bakmaktan, kalbini vesveseden koruyamaz. Fakat evlenme şehvet niyetiyle değil çocuk niyetiyle yapılmalıdır. Gerçi yine Gazali'ye göre Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Dolaşan her kadının yanında bir şeytan olur. Bir kimse güzel bir kadına rastlayınca hemen evinin kadınıyla sohbet etmelidir."

Şehvetten kaçınılmaz ama erkeklerin bu konuyu evde halletmesine yönelik bir dini gayretten söz edilebilir. Evliliğin baş hedefi çocuk doğurmaktır. İslam anne ve babayı çocuklarının yakınında birbirlerine karşı hakları ve vazifeleri olan varlıklar olarak görür. Fakat kadınların bu haklar ve vazifeler âlemine girmesinin koşulu vardır. Yine Gazali'nin yalancısıyız. Hz. Muhammed demiştir ki:

"Evin köşesinde serili bir hasır, doğurmayan kadından daha iyidir."

Doğurmayan kadın için böyle söylemiştir ama Peygamber'in altı eşinden çocuğu olmamıştır. Demircan şöyle yazar:

"Allah'ın resulü korunmamıştır, altı eşi genç yaşlarında oldukları halde ve peygamberimiz cinsel olarak çok güçlü olduğu halde gebe kalmamıştır."

Herhalde peygamber eşi olabilmek büyük bir rütbe olduğu için bu altı kadın köşeye atılmış bir hasır kadar kıymetsiz görülmemiştir. Ama böyle ilahi bir ilişki mertebesine yükselmeyen kadınlar, doğurmadıkları zaman değersiz görülecektir ve Müslüman bir erkeğin bu durumda ikinci bir eş alması uygundur. İslam'da erkek çokeşliliğinin en meşru gerekçelerinden biri kadının kısırlığıdır. Benzer bir durumda kadınların belki boşanması söz konusu olabilir. Bir kadın kısır kocasını seviyorsa, ondan ayrılmadan bir de döl versin diye ikinci bir eş elbette alamaz. İlmihaller akla hayale gelmeyecek sorularla doludur ama bu soruyu nedense soran olmamıştır. Müslümanlığın naif eşitlikçi yönler taşıyan ilk yıllarında bile patriarkal nizama hiçbir çomak sokulmamıştır. Erkek şehveti doyurulmalı, kadınlarınki denetlenmelidir. Çocuklar da dahil olmak üzere evle ilgili bütün işleri kadınlar yapmalı ama dölün, paranın ve kadınların reisliğini erkekler yapmalıdır.

Sevap Fabrikaları

Ehlisünnet geleneği "erkeklerin egemenliğini" kadınlara verilen düzenli bir hizmet, bir ihtiyaç olarak görüp tanımlar. Yani erkekler egemen olmalıdır ki kadınlar ve çocuklar korunabilsin. Müslüman bir kadının en büyük görevi ise bu denetimi kabul etmek ve çocuklarını istenen şekilde yetiştirmektir. Seksen sonrası İslamcı olan pek çok kadının başucunu süsleyen kitabın *Nur Risaleleri* olduğunu Sibel Eraslan'ın bir yazısında okumuştum:

"Risale-i Nur, yani Nur broşürlerinde Bediüzzaman'ın kadınlarla ilgili sözleri, 'Tesettür kadınlar için fıtridir, çünkü kadınlar hilkaten zayıf ve nazik olduklarından, kendilerini ve hayatlarından ziyade sevdikleri yavrularını himaye edecek bir erkeğin himaye ve yardımına muhtaç bulunduğundan...' diye başlar (24. Lem'a, 1. Hikmet). Kadınlar ve hayatlarından ziyade sevdikleri yavruları, bu nur dünyasında bir bütündür ve onları her açıdan himaye edecek erkeklere emanettir. Karışık, tekrarlara dayalı ama şiirsel bir dile sahip olan nur âleminde kadınlarla ilgili anlatımlar Kuran'ın ortaya çıktığı yılların dünyasından, İslamcıların deyimiyle asr-ı saadetten farklıdır.

1873 Bitlis doğumlu olan bu din adamı bir savunma dilinin sözcüsüdür. O toplumda yaşanan değişimlere karşı çıkan, insanları dindarlar değil, onun yolunda nurcular haline getirmeye çalışan bir hocaefendidir. Devrinin adamıdır, pragmatiktir. Kadınlara da rakamlarla hitap eder:

'Erkek, sekiz dakika zevk ve lezzet için sefahate girse, ancak sekiz lira kadar bir şey zarar eder. Fakat kadın sekiz dakika sefahatteki zevkin cezası olarak dünyada dahi sekiz ay ağır bir yükü karnında taşır ve sekiz sene de o hamisiz çocuğun terbiyesinin meşakkatine girdiği için sefahatte erkeklere yetişemez, yüz derece fazla cezasını çeker. Az olmayan bu nevi vukuat da gösteriyor ki; mübarek taife-i nisaiye (kadınlar), fıtraten (yaradılıştan) yüksek ahlàka menşe olduğu gibi, fısk (Allah'a isyan) ve sefahatte dünya zevki için kabiliyetleri yok hükmündedir. Demek onlar daire-i terbiye-i İslamiye içinde mesut bir aile hayatını geçirmeye mahsus bir nevi mübarek mahlukturlar. Bu mübarekleri ifsat eden (bozgunculuk yapan) komiteler kahrolsunlar! Allah bu hemşirelerimi de bu serserilerin şerlerinden muhafaza eylesin, âmin.' "

Nurcuların dünyasında kadınlar sadece fedakâr anneler olmakla yetinmemeli, iyi Müslümanlar yetiştirmesi gereken din neferleri de olmalıdırlar. Bediüzzaman'ın devamcıları arasında bugün en güçlü ve iddialısı olan Fethullahçıların yayımladığı *Örnek Anne Nasıl Olunur* isimli bir kitapta(6) Gülen'in annesinin sekiz çocuğuyla birlikte kayınvalidesine bakan cefakâr, şikâyet bilmeyen bir kadın olarak portresi verilir ve oğlunu nasıl yetiştirdiği anlatılır:

Hocaefendi 11-12 yaşlarındayken çok yorgun olduğu bir gece, yatsı namazını kalkıp kılmak üzere yatmak ister. Annesi kılıp yatmasını söyler. Fakat küçük Fethullah ısrar edince yazarın ifadesiyle, bu şuur abidesi anne bakın ne der:

"Namazı kılmadan yatarsan sabah kalktığımda inşallah senin ölünü göreyim."

Aile Nurcular için iman sahibi çocuklar yetiştirilecek sevap fabrikaları olmalıdır Annelerin fabrikadaki haksızlıklardan söz etmesi ise yaradılışının inkârıdır, ayıptır, günahtır...

Bediüzzaman'ın dünyası kadın-erkek farklı bir eşitler âlemi yaratmaya çalışanlar için örnek sunan bir âlem değildir. Ama bu inatçı ve yetenekli adamın peşindeki pek çok kadının onun yazdıkları aracılığıyla kocalarını ve çocuklarını içkiden, kumardan, sefahatten kurtarmak ve dış dünyanın

kötülüklerinden uzak ışıklı bir geleceğe sığınmak için ümitlendiğini tahmin edebiliriz.

Gazali *Kimya-ı Saadet* kitabında anneler ve cennetle ilgili bir hàdis anlatır. Peygamber Allah yolunda harbe gitmek için kendisinden izin isteyen bir gence, "Annen var mı?" diye sorar. Genç, "Vardır" deyince Peygamber, "Onun yanında otur, çünkü senin cennetin onun ayağının altındadır" der. Doğrusu çoğu annenin rüyası da ayağının yakınındaki çocuklarıyla bir cennet kurabilmektir. Ama kutsal evlerin içinde yanan "cehennem ateşlerine" karşı ne yapmalı? Okuduğum ehlisünnet erbaplarının kitaplarında bu soruya maalesef yer yoktur. Öyleyse ne diyelim. Zalim patriarklar için yaşasın bu dünyada cehennem!

(1) *Milliyetçilik, Din ve Kadın Tartışmaları,* Faik Bulut, Su Yayınevi, 1999

(2) *Kimya-ı Saadet (Mutluluk Hazinesi),* İmam Gazali, Bedir Yayınevi

(3) *İslam'a Göre Cinsel Hayat,* Ali Rıza Demircan, Eymen Yayınları, 2005

(4) Hanımlara Özel Fetvalar, Faruk Beşer, Nur Yayınları

(5) *Hanım Hanıma Fetvalar,* Dr. Jale Şimşek, Nesil Yayınları, 2005

(6) *Örnek Anne Nasıl Olunur,* Gülay Atasoy, Nesil Yayınları, 2005

Hz. Hatice'den Bugüne Kadınlar Niye Fakir?

Neden kadınların gelirleri ve sahip oldukları mal mülk erkeklere göre daha az oluyor sorusu aslında "Neden dünyada bazı insanlar çok zengin bazı insanlarsa fakir?" sorusundaki gibi açık bir cevaba sahiptir. Çünkü biliriz ki gücün ve paranın sahibi olan egemenler konumlarını kaybetmek istemezler, zenginlikler ve imkânlar eşit paylaşılmasın diye mücadele ederler. Peki, insanlara "Böyle mi olmalı? İnsanların kimisi zengin ve güçlü, kimisi fakir ve güçsüz mü kalmalı?" diye sorarsanız, hangi devirde ve ülkede yaşadığınıza göre farklı cevaplar alabilirsiniz. Şimdiki gibi yoksulların hayli ümitsiz oldukları bir zamanda, "Ama ne yapılabilir ki dünyanın hali böyle, uğraşırsak elimizdekileri de kaybederiz..." cevabını alma ihtimaliniz yüksektir. Dünyanın yoksulları olan kadınlar da eğer kocaları evini geçindiriyorsa bu yüzden haksızlığa uğramaya çoktan razıdır. Feministler, "Toplumda var olan iki tabakanın biri fakir biri zengin, bu niye böyle?" diye araştıran ve buna dayanarak bu eşitsizliğin ortadan kalkmasını isteyen kadınlardır bir bakıma. Ràdikal feministler zengin dediğimiz kadınların çoğunun kocalarının ya da babalarının parasıyla burjuva tabakalarda "sığıntılar" olarak var olduklarını açığa çıkarmıştır. Bu eşitlik yanlısı oldukları halde sosyalistleri çok kızdıran bir görüştür.

Sağcılar içinse zaten beş parmağın beşi bir değildir ve olmayacaktır. Kadınlarla erkekler arasında mutlak bir eşitlik aramak gereksizdir. Bu konuda dinci sağcılar en köklü ve etkili görüşlere sahip olanlardır. İslamcılara göre erkek kadının nafakasından, kadın da evin işlerinden ve çocukların bakımından sorumludur. Erkek evini geçindirirse, kadın ona itaat ederse her şey güvence altındadır ve sorun yoktur.

İslam Kadınlara Haklar Verdi Ama...

Pek çok ilahiyatçı ve sosyal bilimci Kuran'ın kadınlara yaklaşımı açısından diğer kutsal kitaplardan ileri olduğunda anlaşır. Kadınlar Hz. Muhammed'in yaklaşımıyla evlilik, miras ve boşanma konularında haklar edinmişlerdir. 1990 yılında siyasi bir saldırı sonucu öldürülen laik ilahiyatçı Bahriye Üçok, Batılıların Müslüman kadınları geri bulan önyargılarını eleştirerek, "Müslüman reşit kadın hem istifade hem de kullanma ehliyetine

sahip olduğu için çağdaş hukuk sistemlerine bağlı kadınlardan çok önce hukuki şahsiyetini kazanmış bulunmaktadır. Serbestçe ticaret yapan, malları üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunan Müslüman kadın, toplum hayatında kendisine düşen yeri almaktan alıkonulamamıştır"(1) diye yazmıştır.

İlahiyatçıların yorumları sahip oldukları dünya görüşüne göre değişebilmektedir. İslam bir metin olarak Kuran dışında Hz. Muhammed'in hayatının verdiği örneklerle ve egemen dinsel toplulukların yorumlarıyla varlığını sürdüren bir ideolojidir. Dolayısıyla ilahiyatçılar toplumsal birçok meseleyi bu birikim etrafında yapılan yorumlar ve bu yorumlar arasındaki kavgada tuttukları reel politik cephe açısından ele almışlardır. Şu anda Türkiye'de güçlü olan, sekülerizm karşıtı İslami düşünce maalesef kadınların eşitlik ve hürriyet mücadelesine, hele hele ekonomik bağımsızlık isteğine karşı her zaman cephe açan ekolden gelmektedir. Oysa İslam tarihi Hz. Hatice gibi güçlü bir kadın karakterine sahiptir. Hz. Muhammed son evliliğini ilerlemiş yaşına rağmen, henüz 9 yaşındayken bağlandığı Hz. Ayşe'yle o 13 yaşına gelince yapmıştır. Hz. Muhammed'in hayatında yer alan Hz. Hatice ve Hz. Ayşe ona farklı nitelikleri ile hizmet etmişlerdir.

Hz. Hatice'nin Hayatı

Hz. Hatice'nin evlilik hayatı şöyle aktarılmaktadır:

"Bütün Mekkeliler gibi Hz. Muhammed de amcasıyla birlikte ticaret yapıyordu. Gerek çocukluğunda gerekse ticaret hayatında, dürüstlüğüyle tanınmıştı. Sözünde durmadığı, yalan söylediği, başkalarına zarar verecek bir davranışta bulunduğu, bir kimseyi incittiği asla görülmemiş; dürüstlüğü dillere destan olmuştu. Bu yüzden Mekkeliler ona 'el-Emin' (her konuda güvenilir kişi) diyorlardı. Onun bu yüksek ahlàkını öğrenen Kureyş'in zengin kadınlarından Hatice, kendisine sermaye vererek ticaret ortaklığı teklif etti. Böylece Peygamber ile Hatice arasında ticaret ortaklığı başladı. Kureyş'in Esedoğulları kolundan Huveylid kızı Hatice zeki, dirayetli, şeref ve asalet sahibi, 39-40 yaşlarında zengin ve güzel bir hanımdı. Daha önce iki defa evlenmiş ve dul kalmıştı. Kureyş'in ileri gelenlerinden pek çok isteyenler olmuş, fakat hiçbiriyle evlenmemişti. Güvendiği kimselere sermaye vererek ticaret ortaklığı yapıyor, böylece servetini artırıyordu. Yüksek ahlàk ve âlicenaplığı sebebiyle, kendisine Müslümanlıktan önce 'Tahire' denildiği gibi, sonra da 'Haticet ül-Kübra' denilmiştir.

Üç ay kadar sonra, Hz. Muhammed beklenilenin çok üzerinde kazanç elde ederek döndü. Hz. Hatice, bu büyük insanın emniyet, dürüstlük ve gayretine hayran oldu. Daha sonra araya vasıtalar girdi; evlenmeleri kararlaştırıldı. Bu esnada Hz. Muhammed 25, Hz. Hatice ise 40 yaşlarındaydı.

Nikâh, Hatice'nin amcazadesi, Varakaoğlu Nevfel tarafından Hz. Hatice'nin evinde kıyıldı. Ebu Talip ile Varaka birer hitabede bulunarak, her iki ailenin üstünlük ve meziyetlerini dile getirdiler. Esasen, Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin nesepleri Kusay'da birleşir. Hz. Hatice'ye 20 dişi deve mehir verildi. Nikâhtan sonra develer kesilerek davetlilere ziyafet çekildi.

Evlenmelerinden sonra, Hz. Muhammed, Hz. Hatice'nin evine geçti. Örnek ve mutlu bir aile yuvası kurdular. Hz. Hatice, Hz. Muhammed'e derin bir saygı ve sevgiyle bağlıydı. Peygamberliğinden önce olduğu gibi, peygamberlik devrinde de en büyük yardımcısı oldu. Yüksek ve eşsiz ruhlu bir hanım olduğunu gösterdi.

Peygamberimiz de ondan son derece memnundu. O devirde çok evlilik âdet olduğu ve birçok teklifler aldığı ve aralarında yaş farkı da bulunduğu halde, onun üzerine evlenmedi; ölümünden sonra da onu hep hayırla andı." (2)

Hz. Hatice'nin kocasından on beş yaş büyük ve ekonomik bağımsızlığına sahip bir kadın olarak portresi çok açıktır.

İslamcılar Birinci Dalga Feminizme Karşı

Kadınların Batı'dan başlayarak yükselttikleri eşitlikçi kalkışma 19. yüzyılda Türkiye kıyılarına çarpınca İslamcılar da kadınlar konusunda yazıp çizmek üzere kalemlerine davranmışlardır. İslamcıların Meşrutiyet yıllarında Batıcı ve Türkçü akımlara en çok "Kadınlarımızın namusu elden gidecek!" diye saldırdıkları söylenebilir. Devrin İslamcı yazılarında idealize edilen, eğitimli olsa da evinden az çıkan ve erkeğin hukukunu çiğneyecek ölçüde para sahibi olamayacak bir kadındır. Açıktır ki bu Müslüman kadın tipi Hz. Hatice'nin yaşamadığı uzun yüzyıllar içinde ataerkil egemenler tarafından imal edilmiştir. Dönemin tipik sayılabilecek modern - İslamcı bir yazısına bakarsak; yazarımıza göre:

"Vazifeleri taksim etmek gerekir. Eve ait vazifeleri kadına, evin dışındakileri kocaya yüklemek gerekir. Bunun aksi olamaz. Zira kadınların fıtratlarındaki nezaket ve zarafet gereği dışarıdaki işlerle uğraşmaları

hikmet ve maslahata uygun olmayacağı gibi, erkeklerin ev işleriyle meşgul olmalarını da hiçbir aklıselim caiz görmez. Bu adeta tabiat kanunlarını değiştirmeye, kadınları erkek, erkekleri kadın yapmaya kalkışmak demektir. Kadınların yaratılış gayeleri, dünyaya çocuk getirmeleri ve o çocukları bir müddet terbiye etmelerinden ibarettir.

Mademki kadınlara denk düşen görevler sadece ev işlerini düzenlemekten ve dünyaya getirdikleri çocukları terbiye etmekten ibarettir, şu halde onların bütün süsleriyle, açık saçık (gayri mesture) halde kendi kadınlık kıymetlerini haleldar edecek olan yerlere gitmeleri ve bütün güzellikleriyle birtakım şehvetperest erkeklerin toplanma yerleri olan mekânlarda bulunmalarından telafisi mümkün olmayan birçok zarar meydana gelir. Kadınlar örtülü (mesture, tesettürlü) olmakla medeniyetin güzel neticelerinden mahrum olmazlar...

Binaenaleyh, bir hanım kızın kendi asli vazifeleriyle ilgili olan ilk, orta ve lise tahsillerini tamamladıktan sonra, hemen bir erkekle evlenmesi, medeniyetin gerekleri cümlesindendir. Evlendikten sonra arzu ederse kendi evinde yüksek ilimleri tahsil edebilir."(3)

İslamcı Paranoya

Türkiyeli İslamcı yazarların hemen her kuşağında yaygın eğilim kadınların dışarıda çalışmasını bir aşağılanma ortamına sürgün edilmesi ve vahşi erkeklerin kollarına düşmesi olarak tasvir etmektir. Bu 1970'lerin toplumcu düşüncelerinin etkisinde seyrek de olsa kapitalizm eleştirisi eşliğinde yapılmıştır. Ama İslamcılar açısından kadınlar için dışarısı hep tehlikeli bir ormandır. Oradaki erkeklerin davranışı ve daha önemlisi kadınların çaresizliği neredeyse değişmez, mutlak, tarihsel olarak donmuş bir haldir.

Bu kadınları paranoyaya sevk eden görüşler için bugünün sosyal güvenlikten yoksun çalışma ortamı ideal bir zemin sunmaktadır. Günümüz İslamcılarına göre kadınların bağımsız bir gelir sahibi olmaları gerekmez. Konuyla ilgili olarak, "Ekonomik bağımsızlık kazanma arzusu, önyargısız olarak yeniden ve akıllıca gözden geçirilmesi gereken bir meseledir. Zira bunun arkasında ütopyacı feminizmin belli çevrelerce yönlendirilen karanlık emellerinin olduğu söylentisi ciddi görünüyor"(4) diye yazan Faruk Beşer 1986'da İslam'da Sosyal Güvenlik adlı teziyle doktorasını almıştır. Beşer, Fethullahçı çevrelere yakın ve okuru çok olan popüler bir

ilahiyatçıdır. Sosyal güvenliği esas itibariyle fakirlik ve zaruret içindeki insanlarla ilgili bir kurum olarak gördüğünü belirterek şöyle yazar:

"Bilindiği gibi sosyal güvenlik, müessese olarak Sanayi Devrimi'nden hemen sonra ve ona bağlı olarak Batı'da ortaya çıkmış bir sistemdir ve bunun böyle olması da tabiidir. Çünkü güven ihtiyacı güvensizliğin bulunduğu yerde söz konusu olur."

Buradan Doğu'da, mesela bizde güvensizlik olmadığı için sosyal güvenlik sistemine ihtiyaç olmadığı sonucu çıkartılabilir. Beşer'in İslami sosyal güvenlik anlayışına göre, "Allah fakiri toplumun, yani zenginin tekellüfüne yüklediği gibi, kadını da erkeğin gözetimine vermiştir." Beşer, görüldüğü gibi dışarıda çalışan herkesi zenginlere, ev kadınlarını ise kocalarına emanet ederken çok rahattır.

Beşer'in kullandığı gözetim kavramı Kuran'a dayanır. Kuran'ın kadınlarla ilgili çokça anılan Nisa Suresi 34. ayeti Yaşar Nuri Öztürk'ün çevirisinde göre şöyle der:

"Erkekler kadını gözetip kollayıcıdırlar. Şundan ki Allah insanların bazılarını bazılarından üstün kılmıştır."(5)

Öztürk, üstünlük ifadesiyle ilgili olarak şöyle yazmıştır:

"Kuran ayetlerini kadını horlamak için pervasızca tevil eden ve sürekli anlam kaydırmaları yapan çoğu müfessirler bu kavvam kelimesini hâkim, yönetici gibi Kuran'daki kullanımına ters anlamlar vererek erkek despotizmine gerekçe yapmıştır."(6)

Ya Astronot Olmak İstiyorsak?

Tekrar Beşer'in kitabına dönecek olursak. Yazar kitabına kadınların çalışmasının sebeplerinin neler olduğunu sorarak başlar. Bunları iki gruba ayırır. 1. Temel fizyolojik ihtiyaçlar. 2. İkinci derecede sosyo-politik ihtiyaçlar. Okuduğum birçok İslamcı ilahiyatçı gibi Beşer için de bir meslek sahibi olmak kadın erkek tüm insanlar için özenilecek bir nitelik değildir. Beşer'in fikriyatında insanlar pilot olmayı, mühendis olmayı, marangoz olmayı, ne bileyim berber, hattat, dişçi, basketbolcu, heykeltıraş olmayı istedikleri için çalışmazlar. Hiç böyle bir idealleri yoktur. Onlar para kazanmak ve temel ihtiyaçlarını gidermek için çalışırlar. Bu da erkeklerin işidir. Dolayısıyla çalışmak ancak hiçbir erkeğin koruyuculuğu altına girememiş kadınlar için acı bir mecburiyet olarak görülür ve öyle aktarılır.

Çalışan kadınlar ya zavallı, biçare kadınlardır, ya da psikolojik sebeplerle çalışmaya heveslidirler.

Bu durum ülkeden ülkeye değişebilir. Türkiye'de yapılan araştırmalara göre evlilik ya da başka bir sebeple ekonomik durumları düzelen kadınlar işlerini yüksek oranda terk etmektedir. Bundan çıkarılabilecek bir sonuç kadınların işyerlerinde ekonomik ve mesleki olarak tatmin olmadıkları, eşlerinin desteğini alamadıkları için çocuk bakımında zorlandıkları, işyerlerinde kreş ve benzeri sosyal destek kurumlarının yokluğunun yarattığı sıkıntılar olabilir. Ama Beşer bunlara değinmez. Türkiye'deki halden memnundur. Öyle ki Mısırlı kadın akademisyen Kamelya Abdüfettah'ın araştırmasından, "Kadının çalışmaya ihtiyaç duymasının birinci sebebi, kendine güvenme ve bir insan olarak varlığını ispat etme, toplumda statü kazanma duygusudur... Çok az farkla ardından ekonomik ihtiyaçlar, geçim düzeyini yükseltme, sosyal risklere karşı koyma ihtiyacı geliyor" diye alıntı yaptıktan sonra sinirlenerek şöyle der:

"Bundan geleneksel Mısır toplumunun bugün hem İslam'dan uzaklaştığı hem de kadını bir derece aşağıladığı anlamını çıkarabiliriz. Çünkü İslam toplumunda kadının emeğini başkasına satmakla onur ve itibar araması düşünülmese gerektir."

Yani Beşer'e göre İslam toplumunda kadınların emeğini başkasına satması onursuzluktur. Yani diyelim bir fabrikada bölüm amiri bir kadınsanız ve sosyal güvenliğinizi sendikanız sağlıyorsa bu durumdan ötürü kendinizi onurlu ve güvenli hissetmeniz İslam'a aykırı bir şeydir.

Hem Güçlü Olsak, Hem Muhtelit Olsak...

Beşer burada kalmaz, "Mısırlı kadının çalışma hayatına atılmasında feminizmin ve onun kadını erkek sultasından kurtarıp ekonomik bağımsızlığına kavuşturma propagandasının da etkisi olduğu anlaşılıyor. Ama bu bir erkeğin sevgi ve samimiyete dayalı sultasına (kavame) karşılık, maddi kaygıların hâkim olduğu, ardı ardına bir sürü erkeğin sultası altına girme anlamına da gelebilir" yorumunu yapar. Burada Nisa Suresi'nde geçen kavvam olmak kelimesinin karşılığı olarak sulta kelimesini kullanır ve herhalde Öztürk'ün işaret ettiği gibi "erkek despotizmine" kapı açar.

Kadınların evde yaptıkları işin bir ekonomik değeri olması gerektiğini ortaya çıkaran feminist düşünce, bunun hesabı kocalardan sorulmadıktan sonra İslamcıları hiç rahatsız etmemiştir. Hatta pek hoşlarına gitmiştir. İşte

zaten onlar da bunu söylemektedir. Kadınlar evde çalışırlar. Evde çalışmalıdırlar. O zaman Allah onlardan razı olur. Parça başı güvencesiz olan ev eksenli çalışma hayatını da onaylarlar. Çünkü böylece ihtilat engellenmiş olur. İhtilat İslamcı kalemler tarafından, bir öcü şeklinde parlatılan Arapça bir kelimedir. Birçok ilmihal kadınları ihtilata karşı uyarırken öyle ifadeler kullanır ki insan ne yapsam da ihtilata kapılıp muhtelit olmasam diye evhamlanabilir. İhtilat kelimesinin Türkçesi karışma, karşılaşıp görüşmedir. Yani kadınlar zaruret yüzünden çalışabilir ve ama erkeklerle karşılaşıp görüşmeden, yani muhtelit olmadan, yani kadın kadına.

Erkeklerin işyerinde cinsel taciz yapıyor olmasını doğrulayan bilgiler de ev dışının kadınlar için tehlikeli olduğu tezini doğruladığı için mutaassıpların ilgisini çeker. Nitekim Beşer, Sakarya Üniversitesi'nde yaptıkları alan çalışmasında çıkan işyerlerinde yüzde 90 oranında taciz olduğu sonucundan adeta sevinçle bahseder. "Milli gelirin hakça ve àdilce bölüşülmediği bir ortamda pek çok kadının elbette ki çalışmaktan başka bir çaresi yoktur. Ancak gerçek bir İslam toplumunda bu tür adaletsizliklerin olmayacağını, teorik olarak söyleyebiliriz" diye yazar.

Hem Güçlü Olsak, Hem Bal Nine Olsak...

Peki, ne olmalıdır. Kadınlar evlerindeki vazifelerini yaparak yaşlanmalı ve "bal nineler" olmalıdır. Beşer'e göre kadınların onurlanma ve saygı bekleyeceği kişiler birinci derecede en yakınları ya da hemcinsleridir. O sadece bir kadın değil anne, abla, eş, teyze, hala, komşu veya akrabadır. Zaten bilinçli Müslüman ailelerde kadının saygın bir yeri vardır. Şöyle ki o yaşlanınca bir bal nine olacaktır. Bal ninelik Beşer'e kalırsa çalışan kadınların yukarıda anılan yakın çevreyi ve çocuklarını ihmal edeceği için ulaşamayacağı bir unvan olacaktır. Faruk Beşer ülkemizin "bal ninelerinin" bu kariyeri yapana kadar ev içlerinde uğradıkları haksızlık, horgörü ve taciz hikâyeleriyle hiç ilgili değildir. Yine bu "bal ninelerin" ailelerinden miras kalan tarlaların taşlı bölümüne bile razı olsalar bir türlü tapu göremeden ölüp gidivermelerinden de bahis açmaz.

Her Şeyin En İyisini Bilemeyiz Ama...

Kadınları yakından ilgilendiren Nisa Suresi'nin 32. ayeti, "Allah'ın bir kısmınıza bir kısmınızdan farklı olarak lütfettiği şeyleri isteyip durmayın" der. Buradan çıkarabileceğimiz pek çok sonuç vardır. Erkeklere verilen imkânları Allah'ın lütfu olarak kabul etmemiz için hiçbir sebep yoktur ve bu ayet de bunu kastetmemektedir. Ama günümüzün kadın-erkek eşitliği konusunda en demokrat ilahiyatçılarından biri olan Öztürk bile, "İnatçı ve isyancı bir slogancılıkla kadın-erkek eşittir diye yaygara koparmak, bu iki cinsi hayatın kendilerinden beklediği değerlere yönelmekten alıkoyarak birbirlerini tahrip eden zalim bir savaşın içine iter" diye belirtmeden geçmez. "Her şeyin en iyisini Allah bilir"(7) diye bitirir sözlerini. Bu ifade biz kadınlar için de yararlıdır.

Evet, belki her şeyin en iyisini Allah bilebilir. Ama her şeyin en iyisini bilenler egemen erkekler olamaz...

(1) *İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar*, Kültür Bakanlığı Başvuru Kitaplığı, 1993, Ankara, Prof. Dr. Bahriye Üçok

(2) *Diyanet web kütüphane*

(3) *Şeyhülislam Musa Kâzım, Sırat-ı Müstakim gazetesi.* Aktaran: Faik Bulut, İttihat ve Terakki'de Milliyetçilik, Din ve Kadın Tartışmaları, cilt 1, Mayıs 1999

(4) *Kadının Çalışması ve Sosyal Güvenliği*, Bilge Yayınları Pratik Hayat Dizisi, 9 Nisan 2003,

Prof. Dr. Faruk Beşer

(5) *Kuran-ı Kerim Meali, Yeni Boyut,* İstanbul, 2004

(6) *Kuran'daki İslam,* Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, Yeni Boyut, İstanbul, 2000

(7) *Kuran'daki İslam*, s. 567

İki Reklam Panosu

Armine Eşarpları, T-Box Ve Şule Yüksel Şenler

22 Temmuz seçimlerinden önceki günlerde, bir akşam isten çıkmış Taksim'den Kadıköy'e doğru giden bir otobüste cam kenarında yer bulmuştum. Elimde Şule Yüksel Şenler'in İslam'da ve Günümüzde Kadın(1)isimli kitabı vardı. Türkiyeli feminist bir kadın olarak Şule Yüksel'e kayıtsız kalınamayacağını düşünmüşümdür, çünkü o kadınların tesettürlü yaşamasını inançla savunmuş, devrinde çok etkili olmuş, öncü bir kadın. Huzur Sokağı'nı yıllar önce okumuştum. Buna yeni sıra geldi.

Malum, Gümüşsuyu'ndan sahile sizi İstanbul'un en güzel yokuşlarından biri ulaştırır. Ama maalesef bu yoldaki, Dolmabahçe Stadı yıkımın arifesinde ve güzeller güzeli saat kulesi dev reklam panolarının kuşatması altındadır. İşte bu güzergâhta yaptığım bu yolculuk sırasında, kitabımı okurken, gözüme çarpan iki panonun bende çağrıştırdıkları üzerine yazdığım bir yazıyı sizlerle paylaşmak istiyorum.

O sıcak akşama ve panolara dönersem:

Birincisi "Örtünmek Güzeldir" sloganıyla bir eşarp reklamı.

İkincisi t-box markasının yaz için piyasaya sürdüğü bir elbisenin reklamı.

T-box reklamında çok genç, çok rahat bir kadın var. Kırmızı elbisesinin yakası aşağı doğru açık, göğüsleri görünmüyor ama görünse belki daha az erotik olacak. Bu kırmızı t-box elbisesinin adı "tekolte." Genç kadın öyle bir oturuyor ki bacaklarının bir kısmını görüyoruz ama çok cinsel ilişki çağrışımlı bir havası var. Ya da benim yetişkin aklıma başka bir şey getirmiyor.

Armine reklamında ise "Örtünmek Güzeldir" sloganı ilk göze çarpan. Saçları ve boynu görünmeyecek şekilde örtünmüş bir kadın yüzü panoyu tamamlıyor. Bu yüz çok güzel. İnce kaslar, makyaj, açık renk gözler ve nefis bir gülümsemeyle bu genç kadın fotoğrafı gözlerimizin içine bakıyor. Vücudunu göremiyoruz ama ince olduğunu tahmin ediyoruz. Bu yüzün devamı şişman bir vücut olamaz.

"Örtünmek Güzeldir" reklam sloganı aracılığıyla örtülü olmayan kadınların ruhen ve aynı zamanda belki bedenen de çirkin olacağına bir gönderme yapıldığını hissetmek mümkün. Yani etini göstermek çirkinliktir,

ama örtünmek güzeldir. Güzel bir eşarpla saç telini göstermeyecek şekilde örtünerek güzel olmak ve kadın olmak, beğenilmek mümkündür diye devam ediyor panonun mesajları. Nitekim kadın çok güzel. Öte yandan t-box reklamındaki kadının yüzü de hoş ama tam bir fikrimiz olamıyor. Gençliğini, inceliğini ve çekiciliğini algılıyoruz. Bir "medya, iletişim, pazarlama bilimleri" icadı kadın o... Onlardan bu panolarda ve gazete arka köşelerinde öyle çok var ki! Gerçek hayatta ise pek azlar. Armine kadını ise büyük panolarda az görünen ama gerçek hayatta var olabilecek bir kadın...

Bir yandan kitabımı okuyor bir yandan panoların kafama yolladığı mesajları ayıklamaya çalışıyorum. Kitabın ilk bölümünde Şule Yüksel bir kadınla karşılaşmasını anlatıyor.

"Tazelik ve canlılığını kaybetmiş yüzünde makyaj malzemelerinin hepsi mevcut olan 45-50 yaşlarında bir kadın, frapan renkli, açık yakalı, dizkapaklarını tamamen açıkta bırakan kolsuz incecik emprime elbiseyle saçları kuaförden çıkma ve sarı renkte, sıcaktan terleyerek" yürümektedir. Birden Şenler'in yolunu keser ve "Kuzum siz çıldırdınız mı?"diye sorar. "Bu bunaltıcı havada sıkmıyor mu sizi bu kıyafet?"

"Bilakis..." der Şenler. "Görüyorsunuz, kalın çoraplarım ve pardösüm içinde sizden daha serin bir halim var."

Sonra bu rahat halinin sebebini izah eder: "Bu bir iman meselesidir."

"Örtünmek Güzeldir"in manevi mesajı burada diye düşünüyorum. Örtünmek güzeldir, güzel kadın imanlı olandır. Fiziksel değilse bile ruhen. Ama Armine kadını her açıdan güzel. Kendime bakıyorum, acaba otobüste ayakta duran erkekler yukarıdan bakarsa yaz günü giydiğim tişörtün yakasından aşağısını görür mü diye ne kadar uzun yıllardır endişe etmiyorum. Bir kadının böyle korkular ve kaygılar içinde bedeninden sıkılıp utanarak yaşamaması gerektiğine ta otuz küsur yıl önce on beş yaşındayken, Şule Yüksel'in bu kitabı yazdığı yıllarda karar verdiğimi hatırlıyorum. Fikir şuydu, hâlâ da o:

"Bedenimi yük olarak taşımamı savunanlara karşı dururum. Eğer şart olduğunu düşünüyorlarsa erkekler boyunlarını, saçlarını örtsünler. Çünkü kadın ve erkek eşit değerde canlılardır."

Şenler ileri sayfalarda genç müminelere size niçin örtünüyorsun diye soran olursa bunu okuyun diye tavsiye ettiği Tevfik Paksu'nun bir şiirini aktarıyor:

"Garbın hayâsızlığı moda olamaz sana
Seni soyan haydutlar giremezler imana
Fahişe değilsin sen, uymalısın Kuran'a
Fakat örtülü olmak bacımın görgüsüdür
Müslüman Türk kızının bayrağı örtüsüdür."

Şiirle birlikte şöyle düşünüyorum. T-box firması kadınları soymaya kalkan bir haydutlar şirketi. Örtünen bir kadın da hayâsızlıktan azade hale geliyor. Ama diğerleri fahişeler, orospular, şirretler... diye devam eden bir liste var ya o listeye her an girebilirler. Ancak eğer Müslüman değillerse "öteki dinden" olup yırtabilirler. Fakat ben dindarım diyen bir kadın pardösüsüz, hàdi ondan geçelim tesettürsüz olunca "Müslüman Türk kızının bayrağının" ve dolayısıyla bu bayrağın temsil ettiği milletin kapsama alanının dışında kalıyor Şule Yüksel'e göre.

İşte böyle kafamda Şule Hanım'la konuşmalara dalmışken bakıyorum Boğaziçi Köprüsü'ne varamamışız hâlâ. Biraz daha ilerliyorum kitabımda, Şenler bu defa kadınların serbestçe iş hayatına atılmasına karşı çıkıyor. Aklıma günümüz Yeni Şafak yazarı Dücane Cündioğlu'nun su sözleri geliyor, eve ulaşınca Google'dan kontrol ediyorum:

"Bugün bazı kadınlarımız arasında özgürlüğün anlamı, daha az kadın, daha az anne, daha az eş olmakla eşdeğerdir. Çünkü evin yerini sokak, mutfağın yerini büro, anneliğin yerini sekreterlik, mahremiyetin yerini teşhir aldıkça kadının erkekleşmesi kaçınılmazdır!"(2)

Şenler otuz küsur yıl önce aynı kaygılar içinde. Kadınların sanatçı olmak, bilim insanı olmak, siyasi lider olmak, fabrikatör olmak gibi maksatları olabileceği mevzubahis olmuyor. Hem bunları olmamız hem de anne olmamız elbet mümkün ama kimse orada değil. Bedenimizi nerelerde ne şekilde gezdireceğimiz ve erkeklerin bundan nasıl yararlanmayı planladıkları ise hep ön planda.

Trafik ilerlemiyor kitap ilerliyor. Yazar her fırsatta kadınlara modern hayattan korkmalarını telkin ediyor. İçinde yaşanan çağdan korkuyor, iğreniyor Şenler. Öyle ki kitabın arka kapak yazısını okuyunca ürperiyorum:

"Keşke bu analar babalar, yine eskiden cahilliye devrinde(3) olduğu gibi, istikbaldeki iffetlerinin muhafazasını düşünerek kız çocuklarını diri diri toprağa gömselerdi de, bugün bu soysuz, ahlàksız, hayâsız, tahrik edici mezarları gözlerimiz görmeseydi."

Sizce de ürpertici değil mi?

İşte bunlar üzerine düşünerek yolculuğumu bitiriyorum. Bu bölümü de pek orijinal olmasa da yinelemekte fayda umarak birkaç feminist politika önerisiyle bitirmek istiyorum. Bu iki panoya bakıp işte ne güzel, hem başı bağlı hem de açık kadın imgeleri şehirde birlikte ne güzel dolaşıyor demek mümkün. Bu bakış açısı bence zararlı. Bence kadınların vücudunun nesneleştirildiği imgelere taassup olur deyip sessiz kalmamalıyız. Bu imgelerle örülü ve canavarlaşmış bir reklam, eğlence ve medya sektörü hayatlarımızı sarmış durumda. Bizler büyük şirketler ve AKP'nin Büyükşehir Belediyesi ortaklığının ikiyüzlü ahlàkıyla özdeşleşmek durumunda değiliz. Biz arka sayfa güzellerini istemediğimizi daha yüksek sesle söyleyebilmeliyiz.

Öte yandan son otuz yıldır modern-kapitalizmin yarattığı tüm eşitsizliklere sadece kadınların bedenini merkez alan korku ve kaygılar üreterek karşı çıkan bir İslamcı-muhafazakârlığı eleştirirken fikrimizi korkak alıştırmamalıyız. Bakın otuz küsur yıl önce Şule Yüksel Şenler ne kadar açık konuşmuş ve bugün de takipçileri bizi yönetiyor. Aynı açıklıkta tesettüre karşı çıkmamıza ne engel oluyor?

(1) *Nur Yayınları*, no: 38, Ankara

(2) *Philo Sophia Loren*, Gelenek Yayınları, 2004

(3) *Cahiliye: Hz. İsa'dan Hz. Muhammed'e kadar geçen bilgisizlik dönemine Müslümanların verdiği ad. Bu deyim Kuran'da da geçer.*

Tesettür Risalesine Bakmak

Tesettür risalesi Said Nursi'nin yaşamına, görüşlerine önem verenleri ilgilendirdiği gibi feministleri de yakından ilgilendirir. Türkiyeli bir feminist olarak benim görüşüm, bu risalenin kadınların tesettürle yaşaması gerektiği üzerine yazılmış en önemli metin olduğudur. Ne yazık ki ne yarı gizlilik içinde ve baskı altında okunduğu yıllarda ne de açık açık ve cilt cilt satılıp okunabildiği bugün, risalenin içeriği yeteri derecede önemsendi. Sadece Müslüman kadınların tesettürü dini bir zorunluluk olarak yaşamaları gerektiği yönündeki sonuçla meşgul olundu. Bilebildiğim kadarıyla metnin gayet açık ve net üslubuyla yüzleşilmedi. Bu büyük bir eksikliktir.

Said Nursi bu risalede tesettür neden gereklidir diye dört hikmet (sebep) açıklar. Birincisini aynen aktarıyorum:

1. Hikmet: Tesettür, kadınlar için fıtridir ve fıtratları iktiza ediyor. (Fıtri doğuştan, tabii anlamına, fıtrat ise yaradılış, huy anlamına gelir.) Çünkü kadınlar hilkaten (yaradılıştan) zaif ve nazik olduklarından, kendilerini ve hayatından ziyade sevdiği yavrularını himaye edecek bir erkeğin himaye ve yardımına muhtaç bulunduğundan, kendini sevdirmek ve nefret ettirmemek ve istiskale (kovulmak) maruz kalmamak için, fıtri bir meyli var. Hem kadınların on adetten altı yedisi ya ihtiyardır, ya çirkindir ki; ihtiyarlığını ve çirkinliğini herkese göstermek istemezler. Ya kıskançtır; kendinden daha güzellere nispeten çirkin düşmemek veya tecavüzden ve ittihamdan (töhmetli olma, suçlu olma) korkar, taarruza maruz kalmamak ve kocası nazarında hıyanetle müttehem olmamak için, fıtraten tesettür isterler. Hatta dikkat edilse, en ziyade kendini saklayan ihtiyarlardır. Ve on adetten ancak iki üç tanesi bulunabilir ki; hem genç olsun, hem güzel olsun, hem kendini göstermekten sıkılmasın. Malumdur ki; insan sevmediği ve istiskal ettiği (varlığından hoşlanmadığı) adamların nazarından sıkılır, müteessir olur. Elbette açık saçıklık kıyafetine giren güzel bir kadın, bakmasına hoşlandığı namahrem erkeklerden onda iki üçü varsa, yedi sekizinden istiskal eder. Hem tefahhuş (müstehcen konuşma) ve tefessüh (çürüme) etmeyen bir güzel kadın, nazik ve seri üt-teessür (çabuk üzüldüğünden) olduğundan, maddeten tesiri tecrübe edilen belki semmi pis nazarlardan elbette sıkılır. Hatta işitiyoruz; açık saçıklık yeri olan Avrupa'da çok kadınlar, bu dikkat-i

nazardan sıkılarak, "Bu alçaklar bizi göz hapsine alıp sıkıyorlar" diye polislere şekva ediyorlar. Demek medeniyetin ref-i tesettürü (tesettüre son vermesi), hilaf-ı fıtrattır (tabii olana karşıdır). Kuran'ın tesettür emri fıtri olmakla beraber, o maden-i şefkat (şefkat kaynağı) ve kıymettar birer refika-i ebediye (ebedi eş) olabilen kadınları, tesettür ile sukuttan, zilletten (alçaklık) ve manevi esaretten ve sefaletten kurtarıyor.

Hem kadınlarda, ecnebi erkeklere karşı fıtraten korkaklık, tahavvüf (korkuya düşmek) var. Tahavvüf ise, fıtraten tesettürü iktiza ediyor (gerektiriyor). Çünkü sekiz dokuz dakika bir zevki cidden acılaştıracak, sekiz dokuz ay ağır bir velet yükünü zahmetle çekmekle beraber, hamisiz bir veledin terbiyesiyle sekiz dokuz sene, o sekiz dokuz dakika gayrimeşru zevkin belasını çekmek ihtimali var. Ve kesretle (çokça) vaki olduğundan, cidden şiddetle namahremlerden fıtratı korkar ve cibilliyeti (doğrusu cibiliyet; huy, yaradılış) sakınmak ister. Ve tesettür ile namahremin iştihasını açmamak ve tecavüzüne meydan vermemek, zaif hilkatı emreder ve kuvvetli ihtar eder. Ve bir siperi ve kal'ası çarşafı olduğunu gösteriyor. Mesmuatıma göre: Merkez ve payitaht-ı hükümette, çarşı içinde, gündüzde, ahalinin gözleri önünde, gayet àdi bir kundura boyacısı, dünyaca rütbeten büyük bir adamın açık bacaklı karısına bilfiil sarkıntılık etmesi, tesettür aleyhinde olanların hayâsız yüzlerine bir şamar vuruyor!...

Nursi'nin Dünyası

Başlangıçta belirttiğim gibi risalenin dili ve iddiaları çok açıktır. Bir din ve siyaset düşünürü olarak Nursi izleyicilerine açık nedenler sunarak kadınlara seslenir. Onlara esas manevi esaretin tesettürsüz yaşamak olduğu tezini ispat etmeye çalışır. Bugün tesettürün bir özgürlük sağladığını iddia edenler bu manada orijinal değildir. Bu fikir Nursi'de vardır.

Metnin sonundan başa doğru gidersek, Nursi'nin dünyasının sınıfsal eşitlik fikrine nasıl kapalı olduğunu görürüz. Düşünün, àdi bir kundura boyacısı, rütbeli birinin açık bacaklı karısına sarkıntılık edebilir. Bu olmamalıdır. Àdi sıfatının bu rahat kullanımı Nursi'nin sınıflara bakışını, üstlerin üst, astların ast kalacağı bir düzen taraftarı olduğunu ortaya koyar. Yazar tesettür aleyhinde olanlara hayâsız diyerek ise, bugüne gelen bir iddiayı dillendirir. Nursi'ye göre tesettürsüz yaşamayı savunanlar Müslüman olmamaktan öte hayâsız, yani ahlàksızdır.

Kadınların zayıf yaradılışı yüzünden çarşafları kaleleri olmalıdır. Kadınların doğuştan zayıf yaratıklar olduğu fikri o kadar çok yinelenir ki, Said Nursi ve taraftarlarının kadınlara yönelik düşüncelerinde, cinsler arasındaki tabii farkları tasnif edişinin ırkçı bir yaklaşıma yakın olduğu söylenebilir. Çünkü işaret edilen değişmez, kesin ve her kadına mahsus özellik zayıflıktır. Ayrıca kadınlar doğuştan kıskançtır, çirkinliklerinin görülmesini istemezler ve erkeklerin himayesine muhtaç oldukları için onlar tarafından hıyanetle itham edilmekten çok korkarlar, dolayısıyla kendilerini hamilerine sevdirmeye çalışırlar. Kendilerini hamilerine, yani kocalarına sevdirmelerinin yolu ise tesettürden geçer.

İştah Açmayın!

Kadınların eşitlik arayışlarının yükseldiği ve Batı'dan başlayarak tüm dünyayı etkilediği yılların insanı olan ve her şeyi takip etme iddiasında olan Nursi için doğum kontrolü akla hayale gelmeyen bir şey olmuş olamaz. Çünkü kutsal addedilenler dahil çok eski metinlerde bile, kadınların meşru görülen-görülmeyen cinsel ilişkilerinin sonucu olarak doğum yapmamak üzere birtakım tedbirler aradıkları ve zaman zaman buldukları bilinir. Nursi bu bilgilere kapalıdır. Kadınlara sekiz dokuz dakikalık bir zevk yüzünden hamile kalabileceklerini, bu yüzden erkeklerin iştahını açmayacak şekilde gezmeleri gerektiğini söyler. Nursi böylece, propagandasına korkutmayı katmaktan çekinmeyen bir siyasetçi yönü olduğunu belli eder.

Son olarak birinci hikmetin başına dönecek olursak, Said Nursi ağır bir şekilde cinsiyetçidir. Kadınların erkeklerin himayesinde yaşamaya mecbur olmaları dışında bir yol ve kapıdan asla bahsetmez. Nursi kadınların tesettüre girmeleri için onları himaye eden erkeklere yaranmaları mecburiyetini bir sebep olarak gösterir. Tesettürü kadınların hep himayesine muhtaç yaşayacakları erkekleri için, onlarla iyi geçinmek için bir tedbir olarak önerirken, gerçekçi ve açıksözlü bir erkek egemenliği taraftarı olduğunu ortaya koyar.

2. Hikmet: Bu bölümü kısaltarak aktaracak olursak, "Kadın ve erkek ortasında gayet esaslı ve şiddetli münasebet, muhabbet ve alaka, yalnız dünyevi hayatın ihtiyacından ileri gelmiyor... Madem hayat-ı ebediyete dahi kocasına refika-i hayattır; elbette, ebedi arkadaşı ve dostu olan kocasının nazarından gayrı, başkasının nazarını kendi mehasinine celp etmemek ve

onu darıltmamak ve kıskandırmamak lazım gelir... Hem yalnız gençliğinde ve güzellik zamanında değil, belki ihtiyarlık ve çirkinlik vaktinde dahi o ciddi hürmet ve muhabbeti taşıyor. Elbette ona mukabil, o da kendi mehasinini onun nazarına tahsis ve muhabbetini ona hasretmesi, mukteza-i insaniyettir. Yoksa pek az kazanır, fakat pek çok kaybeder.

Said Nursi bu risalenin en başında tesettürü kadınların yaradılışı gereği değiştirilemez bir mecburiyet olarak gördüğünü uzun uzun anlatır. Nursi'ye göre bu ve öteki dünyada eş olarak kalınabilmesi için kadınların bu dünyada güzelliklerini gizlemesi şarttır. Elbette erkeklerin yakışıklılığını sergilemesi hususunda bir sınır yoktur. Kadınlara Nursi'nin önerdiği öyle bir cazibe kaybı öyle bir görünmezliktir ki bu ancak peçeli çarşaf, yani bir nevi burka düzeniyle sağlanabilecek gibidir. Öyle ki kadını hiçbir erkek beğenememelidir. Nursi kadınları hep uyarır ya eşleriniz size darılırsa, kıskanırsa, ortada kalırsanız ne yapacaksınız? Adeta kadınlar yaradılıştan bağımsız bir gelir sahibi olmaya da kapalıdır. Ayrıca Nursi burada ve başka ifadelerinde kadınların çirkinlik zamanlarına hep vurgu yapar ama erkeklerin çirkinlik zamanları diye bir mefhumu yoktur.

3. Hikmet: Bu bölümde, "Bir ailenin saadet-i hayatiyesi, koca ve karı mabeyninde bir emniyet-i mütekabile ve samimi bir hürmet ve muhabbetle devam eder. Tesettürsüzlük ve açık saçıklık, o emniyeti bozar, o mütekabil hürmet ve muhabbeti de kırar. Çünkü açık saçıklık kılığına giren on kadından ancak bir tanesi bulunur ki, kocasından daha güzeli görmediğinden, kendini ecnebiye sevdirmeye çalışmaz. Dokuzu, kocasından daha iyisini görür. Ve yirmi adamdan ancak bir tanesi, karısından daha güzelini görmüyor. O vakit o samimi muhabbet ve hürmet-i mütekabile gitmekle beraber, gayet çirkin ve gayet alçakça bir his uyandırmaya sebebiyet verebilir. Şöyle ki: İnsan, hemşire misilli mahremlerine karşı fıtraten şehvani his taşıyamıyor. Çünkü mahremlerin simaları, karabet ve mahremiyet cihetindeki şefkat ve muhabbet-i meşruayı ihsas ettiği cihetle, nefsi, şehvani temayülatı kırar. Fakat bacaklar gibi şer'an mahremlere de göstermesi caiz olmayan yerlerini açık saçık bırakmak, süfli nefislere göre, gayet çirkin bir hissin uyanmasına sebebiyet verebilir. Çünkü mahremin siması mahremiyetten haber verir ve namahreme benzemez. Fakat mesela açık bacak, mahremin gayrıyla müsavidir. Mahremiyeti haber verecek bir alamet-i farikası olmadığından, hayvani bir nazar-ı hevesi, bir

kısım süfli mahremlerde uyandırmak mümkündür. Böyle nazar ise, tüyleri ürpertecek bir sukut-u insaniyettir" denilmektedir.

Nur Risaleleri'nin tamamında tesettürsüzlüğün eşanlamlısı olarak açık saçıklık kullanılmıştır. Her şeyden önce şu sorulmalıdır. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların, tektanrıcı dinlerden biri olan İslamiyet'in Hanefi mezhebinin bazı yorumcularının önerdiği tesettür kalıplarının herhangi birine girmemesi durumunu niteleyecek sıfat açık seçiklik midir? Yani geçmişte tesettürsüz yaşamış annelerimize, tesettürsüz yaşıyorsak bizlere Nursi siz açık seçiklik demektedir. Bu nasıl normal bulunabilir? Yine bu bölümde Nursi tesettürsüz her on kadından dokuzunun kendisini yabancılara sevdirmeye çalışacağını iddia eder. Bu gerçekten kadınları toplumsal hayattan soğutan, sadece kadınlarla, çocuklarımla ve kocamla görüşsem dedirtecek bir orandır. Yine yirmi erkekten 19'u da bu risaleye göre başka kadınlara ilgi duyacaktır. O halde bütün kadınlar tesettürlü olmalıdır. Bu sayede kocalar sokaklarda başka güzel kadın göremezler ve evdekini güzel bulmaya devam ederler. Evdekinin tesettürlü olduğunu bilmek erkeğin ona emniyetini sağlar. Ayrıca erkeklerin kız kardeş, anne ve ablaları gibi evlilik düşmeyen yakınlarına karşı da arzu duymaması için onlar da tesettürlü olmalıdır. Bu yaklaşımın da ortalama normal insan düşüncesiyle ilgisini kurmak bana zor geliyor.

4. Hikmet: Bu bölüm evlilik ve çoğalmak için tesettürün gerekliliği fikriyle başlar. "Çünkü en serseri ve asri bir genç dahi refika-i hayatını namuslu ister. Kendi gibi asri, yani açık saçık olmasını istemediğinden bekâr kalır, belki de fuhşa süluk eder... Kadın öyle değil; o derece kocasını inhisar altına alamaz. Çünkü kadının aile hayatında müdir-i dahili olmak haysiyetiyle kocasının bütün malına, evladına ve her şeyine muhafaza memuru olduğundan en esaslı hasleti sadakattir, emniyettir. Açık saçıklık ise, bu sadakati kırar, kocası nazarında emniyeti kaybeder, ona vicdan azabı çektirir. Hatta erkeklerde iki güzel haslet olan cesaret ve sehavet kadınlarda bulunsa, bu emniyete ve sadakate zarar olduğu için, ahlàk-ı seyyiedendir, kötü haslet sayılırlar. Fakat kocasının vazifesi, ona hazinedarlık ve sadakat değil, belki himayet ve merhamet ve hürmettir. Onun için, o erkek inhisar altına alınmaz, başka kadınları da nikâh edebilir.

Devamında Avrupa ile memleketimizin kıyas edilemeyeceğini, orada düello sayesinde "namusun bir derece muhafaza edilmekte olduğunu" söyleyen Nursi'ye göre o memleketlerde cinsel iştah bizden azdır. Oysa

bizim memlekette tesettür olmaz ise, "Bir ayda veya yirmi günde ihtiyac-ı fıtriye mukabil, her birkaç günde kendini bir israfa mecbur zanneder. O vakit, her ayda on beş gün kadar hayz gibi arızalar münasebetiyle kadından tecennüp etmeye mecbur olduğundan, nefsine mağlup ise fuhşiyata da meyleder."

Sonra şöyle denir: "Şehirliler, köylülere, bedevilere bakıp tesettürü kaldıramayız. Çünkü köylerde, bedevilerde, derd-i maişet meşgalesiyle ve bedenen çalışmak ve yorulmak münasebetiyle, hem şehirlilere nispeten nazar-ı dikkati az celp eden, masume işçi ve bir derece kaba kadınların kısmen açık olmaları, hevesat-ı nefsaniyeyi tehyice medar olmadığı gibi, serseri ve işsiz adamlar az bulunduğundan, şehirdeki mefasidin onda biri onlarda bulunmaz. Öyleyse onlara kıyas edilmez."

Tesettür risalesinin bu bölümünde bence en çarpıcı ifade erkeğe çok yakıştırılan cesaretin kadınlara açıkça yasak edilmesidir. Sonra kadınlar "açık saçık olursa" erkeklerin sadakatsizliği ve tacizkârlığı adeta doğal algılanmalıdır. Ayrıca köylerde çalışan kadınların pek de erkek hevesi uyandırmayacağı fikrinde ürpertici bir modernist sınıf üstünlüğü fikri saklıdır. Tüm risalede Said Nursi kadınları olduğu kadar erkekleri de neredeyse fıtraten arzularının esiri zayıf mahlùklar olarak nitelendirmiştir.

Netice olarak bence, kadınlar ve erkeklerin güzel ahlàk sahibi, eşit, özgür bireyler olarak birbirlerini sevip koruyabilmeleri için hem bedenen hem zihnen kapanmalarını vaaz eden Risale-i Nur fikriyatına bugün kimlerin, neden ve nasıl değer verdiği birçok açıdan sorgulanmayı hak etmektedir.

Tesettür bir toplumsal öneridir. Tüm Türkiye sathında bu önerinin sahipleri ve gerekçeleri vardır. Dolayısıyla bugün Said Nursi'nin görüşlerini benimseyen veya hoş gören herkes, bu risalelerle ilgili olarak ne düşündüğünü yazmak, açıklamak durumundadır.

Said Nursi'ye Ne Demeli?

Günümüzde Türkiye'de birçok politik çevre, Said Nursi'ye değişik önemler atfediyor. Buna bağlı olarak onu değişik isim ve namlarla anıyor. Ben, her vatandaş adı gibi olan isim ve soyadını, Osmanlıca olmayan bir tamlama içinde kullanma yanlısıyım.

Bazı Türk milliyetçisi çevreler, Kürtlere ve Kürtçeye karşı düşmanlık besledikleri için düşmanlıktan ona muhakkak Said-i Kürdi diyorlar. Kürt hareketi ve çevresindeki insanlar onu kendi ulusal birikimlerinin bir parçası olarak gördükleri için etnik saygıdan Said-i Kürdi olarak anıyorlar. Onu muteber sayanlar isminin başına muhakkak "Bediüzzaman" sıfatını ekliyorlar ki bu, "Zamanın en iyisi" demek. Genç bir medrese talebesiyken hocaları ona bu sıfatı takmış, o da hep kullanmış.

Şu anda birçok kola ayrılsa da tüm merkez Nurcular ona Said-i Nursi diyor ve ayrıca mehdi düzeyinde kutsal bir kişi olarak görüyorlar.

1972'de, Nur Risaleleri'nde Latince harflere çevrilerek yayımlanırken tahrifatlar yapıldığını açık eden, Tenvir Neşriyat'ın kurucusu Sıddık Dursun, bu şekilde risalelerde Kürt ve Kürdistan kelimelerin de temizlendiğini ortaya çıkarmıştı. Kendisiyle 2005'te yapılan bir röportajda, "Hiçbir akidem ve düşüncem üstadın çizgisinin dışında olmamış ve olamaz. İnandığım çizgi, Bediüzzaman'ın mehdiyet çizgisidir"(1) diyerek Kürtçü bir bakış açısının da mehdiyete duyduğu inancı ortaya koymuştu.

Nursi Ve Entelektüel İktidar

1980 sonrası gelişen Kürt hareketinin en önemli özelliklerinden biri, ağa-şeyh-tarikat-aşiret ideolojilerinden kopuşçu bir çizgisi olmasındaydı. Türkiye Cumhuriyeti'nin imhacı ve yok sayan saldırıları karşısında kendini "marabaların" isyanı çizgisinde var eden bu hareket artık bütün Kürtlerin isyanının dillendiği bir ulusal cephe olmaya evrilmiştir.

Çıkış değerlerini bünyesinde tutsa da bu cephe artık ideolojik olarak ulus-kaynağını kàdim Mezopotamya medeniyetinde görmekte, halka mal olmuş tüm yazarlarını sevip saymakta, bu bağlamda Said Nursi'yi de bir mütefekkir olarak selamlamaktadır.

Mesela Orhan Miroğlu, ellinci ölüm yılında, "Said-Kürdi (ona inananlar bu sıfatı da kullanırlardı) İngilizlerin İstanbul'u işgal etmelerine karşı durdu, Mustafa Kemal'i Milli Mücadele yıllarında destekledi. Ama Kemalist kadroların yeni bir ulus-devlet inşa sürecinde uygulamak istedikleri planların farkına vardığında Van'a geri döndü. Kemalistlerle arasına mesafe koydu ve yeni dönemin jakoben uygulamalarına karşı koyacak 'entelektüel açıdan muktedir' bir toplumsal gücün oluşması gerektiğine inandı. Hayatını bu amaca adadı" diye yazarak onu anmıştır.(2)

2012 yılındayız. "Entelektüel açıdan muktedir" bir toplumsal güç için Nur Risaleleri'nin geçmişte nasıl bir kaynak olduğu sorusu, Türkiye'de yaşayan bütün insanlar için ortak bir problem olarak ele alınmalıdır. Ama daha önemlisi risalelerin yeni yüzyıla aktardığı birikimdir. Dokuz bin sayfayı bulan risaleleri kesintisiz okumaya çalışan bir kişinin bir şey anlamasa bile bir atmosfere gireceği kesindir.

Risalelerin orijinallerini çoğu kişi, tam olarak okuyamamış ve anlamamıştır. Anlasa ne olurdu o ayrı bir konudur. Ama zamanında bu neşriyat etrafında yapılan sohbetlerin gizli ve özel ritüelleri, yazıcıların heyecanı, okuyucuların birbirlerine bağlılığı, kendilerinde gördükleri misyonerlik heyecanıyla Nurculuğun bir tarikat olarak, kendine özgü bir halk edebiyatı yarattığı söylenebilir. Bu edebiyat Nurculuğun bugüne ulaşan nabzıdır.

Öte yandan bu metinlerin tefsircileri, yorumcuları bir güç sahibi olmuştur. Ama entelektüel-politik mirası açısından esas olan şudur ki Said Nursi su katılmamış bir dincidir. Risaleler neresinden bakılırsa bakılsın toplumsal hayatın "nur" tefsirlerinin geçerli olduğu Kuran ve vahiy düzenine göre yürütülmesini vaaz eder. Bu vaaz birikimi artık bir mirastır. Bu miras Türkiyeli sağcı iktidarlarca çeşitli şekillerde araçsallaştırılmış, yeniden üretilmiş ve kullanılmıştır.

Nursi İle Yenileşme Olur Mu?

Peki, bu miras eşitlikçi, özgürlükçü, sosyalist, toplumcu, kadın-erkek eşitliği yanlısı, anti-kapitalist, ilerici, komünist, anarşist, demokrat, feminist ve benzeri kişilerin hayrına mıdır? Bu noktada çeşitli tartışma platformlarında Kürt arkadaşlar tarafından uğradığım bir eleştiriyi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Sizce, Said Nursi'yi bir gerici, bir mürteci olarak tanımlamak Kürtlerin ulusal demokratik mücadelesine karşı saygısızlık anlamı taşır mı? Bana kalırsa dini inancı yok saymak, inanç sahiplerini küçümsemek, tektanrıcı dinlere veya başka metafizik birikimlere değer verenlerin, eşitlik ve ilerleme anlayışlarının olamayacağını düşünmek herhalde budalalıktır.

Peki ama bir toplum geleceğini kurarken Said Nursi gibi misyonu hiçbir zaman sömürülenlerin bu dünyadaki kurtuluşuna hizmet etmemiş bir ümmetçinin "Ya yeni hal ya izmihlal" özdeyişini baş tacı etmeli midir?

Bugün bazı Kürt-Türk-sol-sosyalist-devrimci çevrelerde Said Nursi'ye mürteci demenin ayıplanmaya başlanmasının sebebi bu terimi kullananlar hakkında soruşturma yapılma ihtimali olamaz? Her halükarda bütün solcu-ilerici-devrimci-yenilikçi hareketlere bir irticayla mücadele dağarcığı gereklidir değil mi? Her zaman mücadele dolu canlı bir hayat süren Said Nursi bizler için de bunları düşünmeye vesile olsun.

(1) 13.04.2005 tarihli *Vakit* gazetesi
(2) 24.03.2010 tarihli *Taraf* gazetesi

Taha Parla'nın Sorusu Veya Kim Korkar Başörtüsünden?

Taha Parla 2008 yılında Express dergisinde yayımlanan bir yazısında, "Laik ve sosyalist kadınlara sormak istiyorum, başörtüsünden korktuğunuz kadar, Kemalist, milliyetçi, antidemokratik, anti-laik , kurum, kural ve uygulamalardan korkmuyor musunuz?" diye önemli bir soru sormuştu.

O zaman üstüme alınmıştım. Yine alınıyorum. Kadınım, sosyalistim ve laikim. Fazlasından bir de feministim. Taha Parla'nın soruyu yanlış sormuşum dediğini okumadım-duymadım, hâlâ geçerli addediyorum.

Sorulunca düşünmüştüm, tesettürden korkar mıyım diye. Korkarım demiştim, yazmıştım da. Elbette bunu önerenlerden şahsen korkarım. Bugün de kadınların tesettürle yaşamak zorunda kalmasına karşı durmayı elzem görürüm.

Taha Parla'nın bunlardan neden korkmuyorsunuz diye saydığı başlıklar acaba neleri içeriyor diye düşünmemiz gerekiyor. Kemalist yaklaşımlar benim yazın kısa kollu bluz giyince işte bir dinsiz veya ahlàksız diye tasnif edilmeme neden olmaz herhalde? Ya da antidemokratik zihniyete sahip komşuları annemi mayoyla denize girerken Allah'a karşı suç işliyor diye itham etmez değil mi? Kemalizmin eve gelen sucuyu başı açık karşıladığım zaman adam ne düşündü acaba diye işkillenmeme yönelik bir mesajı var mı? Evlenmeden kendi gelirime ve evime ve işime sahip çıkmama karşı Kemalist yasaklar neler ki? Sonra korkularımı gözden geçirdim.

Benim toplu halde "Allahüekber" diyerek politik eylem yapan güçlerden korkum eskiye gidiyor. İstemem onlar çok sayıda ve kuvvetli olsunlar. Hani solcuysanız yolunuzu çeviriler ve say bakalım İslam'ın beş şartını der ve döverler, bazen de kaçırıp öldürürlerdi ya insanları yetmişli yıllarda? Gençken korkuyorum demezdik. Direneceğiz derdik. Öyle yapardık. Yine öyle yapılabilir, öyle yapmalı. Ama artık korkuyoruz da diyebiliriz. Korkmaktan da korkmamayı öğrendik. Ayrıca benim korkumun daha da kişisel bir kaynağı sosyalist genç bir kadın olarak girdiğim emniyette kulağıma dinsiz orospu diye bağıran polislerin hiç unutmadığım sesi olabilir. İşkence görevlileri boş konuşmaz. Genç bir kadın ona dinsiz ve orospu denmesinden o kadar çok korkar ki! Bu iki sıfatın laik, yazılı yasalarda hiçbir cezası yoktur ama bu iki hüküm bir kadını canından,

evinden, kocasından, çevresinden edebilir öyle değil mi? Daha fenası için için kendi kendine onu ömür boyu takip edecek büyük bir utanca kapılmasına kolayca sebep olabilir.

Ama bu soruyla olan problemim kişisel değil. Taha Parla iki sıfat kullanıyor. Birincisi sosyalist. Bugün hayli az sayıda insan kendini böyle tanımlıyor. Sosyalizm bir dünya görüşü. Bu kadınların korku gibi bir duygudan ziyade akıl yürüterek kadınların örtünmesine karşı çıktıklarını düşünmek daha doğru olmaz mı? Ayrıca bu ülkenin yetiştirdiği sosyalistler milliyetçi, ırkçı, antidemokratik, laik olmayan devlet uygulamalarına karşı çıkmadılar mı? Bu yüzden hele bol bol cezalandırılmadılar mı?

Laik tanımı daha genel. Ama başı dertte bir terim. Öyle ki yazılı ya da sözlü ben laikim diyince antidemokrat diye fişlenme ihtimalin var bazı politik-akademik fraksiyonlar tarafından. Biraz seksen öncesi Maoculuk-Sovyetiklik klişeleri gibi hazır kalıplar var insana dayatılan. Ama biz kadınların çok incesine gitmeden, kabaca, kim laik düşüncelere sahip kim değil diye bakmaya ihtiyacımız var. Laik olmayanlar dindarlar mı/yoksa dinciler mi? Dincilikten korkan kadınlar çok mu haksızlar? Düşünmek lazım.

Taha Parla'nın Kemalist kurum, kural ve uygulamalarla kastettiği şeyler neler acaba bilen bilir. Ama örtü öyle mi? Apaçık bir şey. Söz konusu edilen doğru adıyla tesettür kadınlara mahsus bir yasak. Saçın tek bir teli bile biyolojik olarak birinci dereceden akrabalarınla bir arada olduğun ev dışında başkasına gösterilmeyecek diye yapılmış bir dini yoruma bağlı ağır bir yasak. Örnekleri ise Hayrünisa Gül ve Emine Erdoğan'da görülebilir. Ve işin en önemli tarafı tesettür ilk aybaşı kanamasını geçirmiş her kız çocuğuna uygulanması öngörülen bir buyruk. Egemen dinci kelama göre bunu yapanlar dindar diğerleri değil. Böyle olunca dini yaşantıya engel olanlar da dinsiz, firavun, deccal gibi sıfatları hak ediyor oluyorlar. O zaman bence tesettürlü olmanın üniversitede okumaya engel olmamasını savunmakla yetinemeyiz. Bu zihniyeti ve yaşam tarzını önerenlerle tartışıp tartışmayacağımıza karar vermeliyiz.

Örtünme dinsel anlamları dışında genel anlamıyla günlük, organik bir erkek egemen uygulama. Çünkü yüzyıllardır kadınları ve erkekleri cinsel olarak eşyalaştıranlar, cariye ve eş diye ayıranlar, iffetlilerle evlenip iffetsizlerle de beraber olmak isteyenler, hep hür ve hep hoyrat olmayı fıtraten hak ettiklerini düşünenler erkekler olmuş. Rahatlıklarını garantileyecek laik veya dini formülasyonları üretenler yine erkekler. Bu

terkipleri onaylayan kadınların varlığı bu uygulamaların niteliğini değiştirmiyor. Biliriz ki sadece bir kız çocuğuna eteğini çek denir. Bu işleyiş yazılı olmayan yasalarla, devletinkinden daha yerleşik bir organizasyonu olan patriarkal düzenle korunur. Kabul edelim ki tesettür bu düzen içinde bir netlik sağlar. Örtünme erkekle kadın, dindar olanla olmayan arasında toplumsal bir ayrım koyar ve herkesin göreceği büyük bir çizgi çizer. Erkekler örtünmez kadınlar örtünmelidir, dindarlar örtünür dinsizler örtünmez diye işaret verir.

Feministlerin düşüncesine göre kadınların örtülerini onurları olarak görebilmesi erkek egemenliğiyle uyumlarının sağladığı güvenceyle bağlantılıdır. AKP'lilerin "Müslüman kadınlardan başörtülerini çıkarmasını istemek, donlarını çıkarmalarını istemek gibidir!" deme cüretini kendinde görmesini erkek egemen namus anlayışı sağlar... Bir vekil böyle diyebiliyorsa "Örtüsüz Müslüman kadın donsuz gibidir!" de diyebilir. Bu durumda çoğu üniversiteler âleminin dışında kendi halinde yaşayan pek çok kadının eğer örtülü yaşamak istemiyorsa kendisi ve kızları için endişe duyması normaldir. Bu endişe sade ve gerçekçi bir direniş yaratır. Bu direnişi örgütlemeye çalışanlar eleştirilebilir ama bu endişeyi yargılamak haksızlık olur. Bu ülkede en basit eşitlikçi düşünceyle hareket eden kadınlar var. Onların örtülmekten, dışarıya beli izinlerle çıkmaktan, eşleri olmadığı zaman bir birey sayılmamaktan korkmalarının ve buna karşı mücadele etmelerinin arkasında binlerce yıllık bir geçmiş olduğunu unutmamak durumundayız.

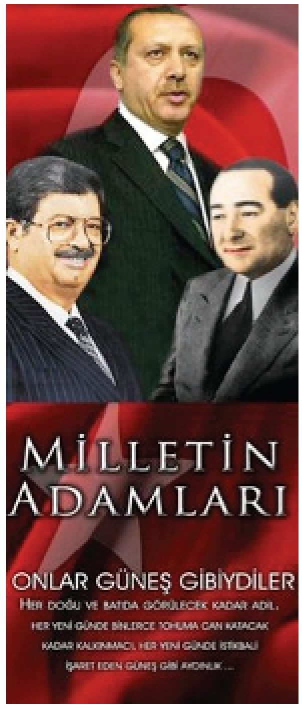
Taha Parla'nın kadınlara yönelttiği sorusu ayrıca kışkırtıcı bir yön taşıyor. Mesela bende şöyle bir karşı-soru kurgulama isteği uyandı: "Ey demokrat-bilimadamı-erkekler! Neden Kemalizmden nefret ettiğiniz kadar Adnan Hoca'dan, Sızıntı dergisinden, Esad Coşan'ın fikir sisteminden nefret etmiyorsunuz Neden Kemalizmin yasakçı uygulamaları hakkında yazıp konuştuğunuz kadar dinci-cemaat öğretilerini eleştiren yayın yapmadınız, yapmıyorsunuz? Neden korkuyorsunuz?" diye bir soru mesela anlamlı olur mu? Belki de olur.

Taha Parla yazısında kadınlara başka sorular da sormuş. "Laiklik zaten elden gitmemiş mi, ilk defa bu iktidar mı tehdit ediyor?" ve "Özellikle dinsel emirle örtüneceğiz diye korkmanın ne gereği var?" demiş. Rahat rahat bu düzen zaten laik değil diye tekrarlamış. Doğru, bence de doğru. Ama Türkiye zaten laik değil diye tespit edince, bu konuda anlamlı bir

reformu iktidardaki dinci-muhafazakâr hükümetin yapacağını ummamız tuhaf olmaz mı? Tuhaf olmadı mı?

Türkiyeli kadınlar bugün beğenelim beğenmeyelim tüm Müslüman ülkeler içinde en eşitlikçi medeni yasaya sahipler. Her dönem verilmiş ve hâlâ verilen bağımsız bir kadın mücadelesi ve isteği olmasa bu böyle olmazdı. O yüzden dini cemaatlerin hukuk önerilerinin meşru görülmesini kadınlardan beklemeyin. Bizler dini taassuba karşı o kadar rahat olamayız. Konu bizleri ve günlük hayatımızı çok etkiliyor. O yüzden hocam bırakın örtünmeye karşı kendi kafamıza göre karşı çıkma özgürlüğümüz olsun. Türkiye böyle düşünen kadınlar yüzünden "demokratikleşme" imkânını kaybetmez sanırım. Ayrıca korkarız korkarız, bunun kime ne zararı var anlamak çok zor.

Milletin Adamları, Kadınlar Ve Muhafazakârlık

AK Parti tarafından 2007 seçimleri için hazırlanan afiş

Bu bölüm 2000'li yıllar Türkiye'sine muhafazakârlık, din ve kadınlar açısından bakmayı hedefliyor. Bakış açımı; ràdikal bir feminizm yanlısı olan ideolojik âlemim, İstanbul'da bir kadın ortakla esnaflık yapmama dayanan sınıfsal varoluşum ve 80'lerden itibaren feminist hareket içinde yer almış bir kadın oluşum belirlemektedir. Son on yılı ele alırken kafamda oluşan ve arkadaşlarımla paylaştığım yer yer karışık soru, düşünce ve duygularımı sizlere de aktarmaya çalışacağım.

Bir toplumsal olaya, gelişmeye veya döneme kadınlar açısından bakmak, bütün olaylara ve gelişmelere bakmayı gerekli kılıyor. Çünkü kadınlar dünyanın her yerinde olduğu gibi bizim ülkemizde de nüfusun yarısını oluşturuyor. Dünyanın başına gelen ve de Türkiye'nin başına gelen her şey kadınların da başına geliyor. Ama aynı zamanda kadınların sadece kadın oldukları için başlarına gelenler var. Kadınlar dünyanın her yerinde insanlığın anası olarak yüceltilen ve ama aynı zamanda insanca haklardan kolayca mahrum bırakılan bir cins olarak yaşarlar. Öyle ki; kadınların çoğu, "insanlığın anası" sıfatı başlarında manevi bir taç olarak varsayılırken, "kadınlık durumu" gereği sistemli bir şekilde fakir, az bilgili, bağımlı, çaresiz, yersiz, parasız, can güvenlikleri olmayan, gözetlenen, kapatılan ve denetlenen olarak bırakılabilirler.

Kadınlık din gibi değiştirilebilir, ülke gibi oluşturulabilir, gençlik ve çocukluk gibi geçici, siyah olmak veya Kürt olmak gibi dünyanın belli bölgelerine mahsus bir durum değil. Kadınların sadece kadın oldukları için ezildikleri, sömürüldükleri ve insani haklardan mahrum bırakıldıkları iddiası feminizmin anafikridir. Bu durumdan sadece kadınlar olarak, kadınlara özgü yöntemleri geliştirerek ve tek önceliği kadınlar olan bir anlayışla mücadele ederek kurtulabiliriz, bu iş "erkeklerle el ele olmaz" demek de feministlerin politik iddiasıdır.

Kadınlar geride kalan iki yüzyılda bir halden başka bir hale geçtiler. Kadındılar insan oldular. 18. yüzyılda başlayan isyan ve uyanışları 20. yüzyılda sıçrama yaparak sürdü. Sıçrama 70'lerde oldu. Feministler, zamanında "Bütün insanlık adına, sosyal olguları inceliyoruz" diyen "bilimadamlarının", şu ya da bu tarz düşünen siyasetçilerin, sınıf temsilcilerinin, edebiyatçı ve gazetecilerin böyle yapmadıklarını ortaya çıkardılar. Neden böyle yapmadıklarını teorileştirdiler. Öyle ki; bir "dünya"

vardı, bir de "kadınların dünyası." Dünya erkeklerin, kadınların dünyası ise erkeklerin dünyasının uzantısı veya erkeklerin sığınağıydı. Her halükârda gölge bir dünyaydı. İşte kadınlar bu gölge dünyadan dışarı çıktılar. 21. yüzyıl feminizmi bu gölge dünyanın, geleneksel anlamlarıyla "domestik" olanın, başka bir deyişle "kadınsı" olanın etkisini önemsemeden yapılan teorileştirmelere yabancıdır. Ev içinin üretime katkı yapan ekonomik yönü ise başlı başına bir çalışma ve tartışma alanıdır. Hayatlarımızın, aile ve çocuklar etrafında örülen "kadınsı"lığın geleneksel sonuçlarını benimseyerek, yani güçsüzlüğe, mülksüzlüğe, iktidarsızlığa katlanarak sürüp gitmesinin cinsimizin çıkarına olmadığı açıktır. Oysa erkekler bu sistemden sınıfları farklı olsa da yararlanırlar. Kadınların aşk, annelik ve müminelik rolleri uğruna oluşmuş peşin kabulleri olmasa bu düzenin sürmeyeceği de açıktır. Öte yandan feminist düşünce, kadınların insan haklarından kadınların kurtuluşuna uzanan geniş bir hedef yelpazesi içinde siyaset üretmekte ve önerdikleriyle siyaset teorisinin içinde yer almaktadır.

Fıtrat Ve Toplumsal Cinsiyet

Bugün "bütün toplumsal olaylar muhakkak 'toplumsal cinsiyet' açısından da ele alınmalı" fikri dünyaya kabul ettirilmiş durumda. Ben maddeci bir feminist olarak kadın cinsi ile erkek cinsi arasında bir çıkar mücadelesi olduğu unutulmadığı taktirde toplumsal cinsiyet kavramının yararlı olduğunu düşünüyorum. Ama bu ayrı bir tartışma konusu.

Toplumsal cinsiyet kavramı lügatlere feminist düşüncenin bir ürünü olarak girmiştir. Bu terim 1970'lerde kullanılmaya başlandığında amaç kadın ve erkek rollerinin doğal ve değişmez olduğuna karşı çıkmaktı. Simone de Beauvoir'ın deyişiyle "kadın doğulmuyor, olunuyordu." Feministler antropolojik çalışmalar yaptılar, yapılan çalışmaları gündeme soktular. Farklı kültürlerde, ekonomik sistemlerde ve farklı yerleşim merkezlerinde, kadınlık ve erkekliğin farklı biçimde yapılandırıldığını görüp gösterdiler. Kadınlık ve erkeklik biyolojik olarak elbette birbirinden farklıydı ama kadınlık ve erkeklik insanlık için birer toplumsal kurgunun ürünü olan değişebilir özelliklere sahip durumlardı. Toplumsal cinsiyet doğuştan gelenden, İslam dininin bir kavramını kullanacak olursak "fıtrat"tan başka bir şeye işaret eder. Fıtrat kelimesi, "ilk yaradılış" manasına gelir. Ayrıca hilkat, tabii eğilim, hazır olmak, huy, cibiliyet, içgüdü, istidat gibi manalara da gelir. Varlıkların temel yapısı ve özellikleri,

yaradılış, değişim ve gelişim ilke ve kanunları da fıtrat kelimesinin anlamları arasındadır. Fıtrat kavramının ilahiyat ve felsefe açısından anlamı bizleri aşan apayrı bir konudur.

Bizi son yirmi yıldır çokça kullanılan "kadın fıtratı" kavramına popüler olarak yüklenenler ilgilendirmektedir. Fıtrat hem değişebilir hem de değişmez yönlerimiz olduğunu işaret edebilecek bir kavram olarak da kullanılabilirdi. Ama yaygın ve egemen kullanımı değişmez, değişmesi teklif edilemez egemen ve yürürlükteki İslamcı kurallara dayanak edilen kadın özelliklerini işaret etmektedir. Türkiye'de egemen İslamcı öğretinin yaygınlaştırılmasında kullanılan en yaygın eğitim araçları "ilmihal"lerdir. Bunlar soru-cevap tekniğiyle yazılmış rehber kitaplardır. Yazarları pek çoktur. Pek azının isimlerini sayıyorum. Rauf Pehlivan, Halit Doğan, Asım Uysal, Abdulvahap Öztürk, Hamdi Döndüren, Mustafa Kasadar. Sizler bu isimleri duymamış olabilirsiniz. Ama yüz binlerce kadının gönüllü okuru olduğu yazarlardır bunlar. Bu kitaplar ve bu kitapları içeren kasetleri, CD'leri, videoları ve internet siteleri kadınlara uymaları gereken yaşantı kurallarını anlatır. Bu mecralarda kadınların sorularına cevaplar verilir. Cevaplarda kadınlar fıtratları gereği sahip oldukları özelliklere göre yönlendirilir. Bu rehberlere göre kadınlar fıtraten zayıftır, korunmaya muhtaçtır, kıskançtır, çalışıp para kazanmaya uygun değildir, naziktir, zariftir, sadıktır. Bu sıfatlar daha çoktur. Ama fıtratı dışına çıkan kadının erkekleşeceği uyarısı bütün rehber yazarların ortak fikridir.

Türkiye'de gerek popüler ilmihal yazarları gerek politik iktidar sahibi olan muhafazakâr dinsel düşünce sahibi erkek ve kadınlar için yazdıkları eleştirilemez bir kişi olarak konumlandırılmış olan Said Nursi, Risaleler'de, "Tesettür, kadınlar için fıtridir ve fıtratları iktiza ediyor. Çünkü kadınlar hilkaten zayıf ve nazik olduklarından, kendilerini ve hayatından ziyade sevdiği yavrularını himaye edecek bir erkeğin himaye ve yardımına muhtaç bulunduğundan, kendini sevdirmek ve nefret ettirmemek ve istiskale maruz kalmamak için fıtri bir meyli var diyor ya! İşte bu ifadeyi ve yazarını açıkça eleştirmeden örtülü veya değil, inançlı ve inançsız kadınlar olarak ne kadar güçlenebildik, ne kadar güçlenebiliriz bu soru tekrar tekrar sorulmalıdır.

Toplumsal cinsiyet bugün, Türkiye gibi pek çok ülkede akademik ve siyasi olarak "resmi" söylemlerde yer almaktadır. Türkiye'nin de imzacısı olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), bu kavramı esas alan bir yapıya sahiptir. Kadın fıtratı kavramının milletçe kabul gören, yaygın erkek egemen kullanımı ile

toplumsal cinsiyet kavramı karşılaştırılmalıdır. Bunun yaratacağı değerler çatışmasından kaçınmamak kadın hareketinin bir ihtiyacıdır. Böylece Türkiye'de iki erkek egemen parti olan CHP ve AKP arasındaki siyasal rejim etrafında cereyan eden çekişmeyle farklı bir şekilde ilişkilenmek mümkün olacaktır. Bence 2000'lerin ilk on yılı boyunca yer yer feministlerin de dahil olduğu bir "sol-liberal toplumsal muhalefet güçleri cephesi" dinsel ideolojilere yönelik açık bir eleştiri yükseltmemiş, böylece, İslamcı-muhafazakâr ideolojilerin ve siyasal iktidarın bu açıdan yıpratılmadığı, adeta esirgendiği bir durum ortaya çıkmıştır.

Şu göz önünde tutulmalıdır: Bu konuları tartışmak, eşi veya babasının ya da bir topluluğun korumacı desteğini almamış bir kadın için her zaman tehlikeli olabilmiştir. Çünkü bu temalar çok kolayca kadınların dini, imanı ve namusunu ortaya dökmesi gibi algılanır. Kutsal olduğu iddia edilen herhangi bir kavram hakkında eleştirel konuşmanın zorluğunu nüfusun çoğunluğundan farklılaşmış, büyük şehirde bağımsız hayatlar kurmuş kadınların anlaması hayli zordur. Türkiye'de bağımsız entelektüel platformlar ise dinsel düşünceyle zıtlaşmayı laik ve baskıcı bir devlet anlayışına destek çıkmak olarak algıladıkları bir on yılı geride bıraktılar. Bu koşullar, maalesef kadınlar için dinsel dogmaların ne kadar yıkıcı etkileri olabileceğini iddia eden yegâne güç olarak "cumhuriyetçileri" egemen bir konumda bırakmıştır.

Muhafazakârlık Nedir?

Muhafazakârlık konservatizm'in Türkçesi olarak dilimizde kavramlaşmış bir kelime. Dolayısıyla muhafazakârlık denildiğinde benim aklıma gelen ilk siyasetçi Margaret Thatcher, ilk yıl 1980 oluyor. Malum 80 sonrası yeni-piyasacılığın ve yeni-konservatizmin annesi gibi anılan kişi 1979'da İngiltere'de başbakan olan Thatcher'dı. Margaret Thatcher kadınların siyasete katılımının illa ki cinsimizin hayrına olmayacağının canlı bir örneği olmuştu. Siyaset bilimciler muhafazakârlık kavramının babası olarak da Burke'yi gösteriyorlar. 1729 Dublin doğumlu İrlandalı-İngiliz siyasetçi Edmund Burke'nin 80 sonrası yeni muhafazakârlara ilham veren aktüel bir vizyonu var. Burke köklü bir değişim olan 1789 Fransız İhtilali'ne karşı çıkan ve bu karşı çıkışını Reflections on The Revolution in France'ta ifade etmiş bir siyaset teorisyeni. Burke'den bugüne muhafazakâr

düşüncenin vasıfları olarak aynen kalmış altı temayı Erik Jan Zürcher şöyle aktarıyor (Zürcher, 2003)

1. Dinin önemi.
2. Reform adına kişilere haksızlık yapılması tehlikesi.
3. Rütbe ve görev ayrımlarının gerçekliği ve arzu edilirliği.
4. Özel mülkiyetin dokunulmazlığı.
5. Toplumun bir mekanizmadan ziyade bir organizma olduğu görüşü.
6. Ve nihayet geçmişle kurulan sürekliliğin değeri.

Muhafazakârlığın bir diğer özelliği devrimci kopuşlara karşı bir tepki fikriyatı olması. Bu ideoloji Fransız İhtilali'ne karşı çıkışının misli misli fazlasını Bolşevik Devrimi'ne karşı oluşturarak tarihsel serüvenini başarıyla sürdürmüştür. Sovyetler Birliği 90'larda çöktü. Dünya artık büyük devrimler çağında değil. Geçmiş devrimler bugün sadece bir tartışma konusu. Artık özel mülkiyete dokunulması tehlikesi mevcut değil. Bunu yapacak olan fakir sınıfların örgütlü isyanı tehlikesi bile yok. Ama bugün özel mülkiyeti sorgulayan iktisat teorileri görünmez kılınmaya çalışılıyor. Topluma yön vermeye çalışan her türlü devrimci yaklaşımı toplum mühendisliği olarak eleştirmek yaygın kabul görüyor. Son yirmi beş yıldır bizim ülkemiz gibi pek çok ülkede din, en fazla önemsendiği döneme girdi. Dolayısıyla muhafazakârlık, 2000'li yılların literatürüne komünizmin yenilgisiyle güçlenmiş, yenilenmiş bir düşünce akımı olarak girdi diyebiliriz.

Muhafazakârlık tanımı kadınlar açısından yapılacak olursa ne görürüz? Muhafazakârlar kadınların toplumsal yaşamdaki yerinin, devrimci kopuşlarla değişimine şiddetle karşıdır. Peki muhafazakârlar klasik kadın-erkek rol ayrımında reformlarla olsun bir değişiklik isterler mi? Bence hayır. Hatta şunu iddia edebiliriz: Muhafazakârlar özel mülkiyetin kutsallığına ve toplum içi hiyerarşinin gereğine verdikleri kıymeti aşan oranda, kadının güzel ve masum anne olarak tanımlanmış toplumsal rolüne değer verirler. Muhafazakâr insanlar ruhsal olarak da süregidendeki güzelliğe, çoğunluk tarafından kabul edilmiş olandaki huzura bağlıdırlar. Unutulmamalıdır ki eşitlikçi feminizmin öncüleri olan kadınlar Fransız İhtilali'nin altüst oluşları içinden çıkmıştır. Avrupa'da feminizmin ikinci dalgası, düşünürlerini ve militanlarını sosyalizm, anarşizm, komünizm, anti-emperyalizm hareketlerinin içinden, bu güçlerin etrafından, bu yapıların önder erkekleri ile içeriden kapışan kadınlarının arasından çıkarmıştır. Amerika feminizmi kendini her zaman muhafazakârların karşı tarafında, sivil haklar savaşı içinde konumlandırmıştır. Kim "Muhafazakâr düşünce

herhangi bir evresinde kadınların toplumsal rol ve konumlarının gelenekselden kopmasını istemiştir..." diyebilir? Kim "Muhafazakâr düşünce kadın-erkek iş bölümünde rollerin değişmesinin cinsimiz için hayırlısı olduğunu savunmuştur..." diyebilir? Kimse diyemez. Çünkü böyle bir şey olmamıştır, olamaz.

Cumhuriyet

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu birçok özellik taşıyor. Bunlardan birisi kadınları seküler-laik-dindışı bir medeni yasaya bağlı vatandaşlar haline getiren bir dizi reformdur. Bu reformlar gerek biçimi (yukarıdan aşağı) gerekse içeriği (eşitlik söylemi) ile bugünün muhafazakâr-demokratlarının ve liberallerinin ağır teorik eleştirisini almıştır. Cumhuriyetin kuruluş sürecinde kadınlarla ilgili yapılan reformlar kadınları ailenin merkezinde olduğu erkek egemen sistemden koparmayı düşünmemiştir. Bu atılımın sembol kadınlarından Afet İnan 1930 yılında yapılan tarihi 3 Nisan Konferansı'nda, "Kadınların evini barkını bırakıp parti mücadelesine girişmelerini kadınların siyasal ideallerine muhalif bulurum" diyerek çizilen sınırı göstermiştir (Tekeli, 1982). Yani kadınlar siyasete katılabilir ama evin düzeni önce gelir. Yani ev düzeni olmayan kadınlar ki millet onları kadından saymaz diyebiliriz, siyaset yapabilecektir. İktidarın koyduğu setler cumhuriyet öncesi başlayan kadın aydınlanmasının önünü kesmiş ama durduramamıştır. Birinci dalga feminizm kendi savunucularını Osmanlı düzeni içinde var etmiştir. Bu donanımı almış kadınlar aldıkları eğitimle güçlenmiş fertler olarak topluma karışmışlardır bir kere. Yüzyıl sonunun pozitivist Osmanlı aydınları arkalarında tek başına karar alabilen ve tek başına hareket edebilen genç kadınlar bırakır. Senaryosunu Nezihe Araz'ın yazdığı bir Halit Refiğ filmi vardır. İnternet ortamındaki herhangi bir tanıtımından bir alıntı yapıyorum. Şöyle denmiş: "Osmanlı paşası Recai Bey (Haluk Kurtoğlu), kızı Şeref'i (Gülşen Bubikoğlu) bir erkek evlat gibi yetiştirmiştir. Şeref, pàdişahı devirmek isteyen vatanseverlerce düzenlenen toplantılara katılmaktadır. Gazeteci ve müzisyen Feyyaz Bey (Cihan Ünal) de bu vatanseverlerden biridir."

1983 yapımı bu filmi feminist kadın arkadaşlarımla seyredip çok etkilendiğimizi hatırlıyorum. Öyle ki bu filmde kendini aşan Gülşen Bubikoğlu, Cihan Ünal'ı solda sıfır bırakır. Hem oyunculuk olarak hem de yaşattığı karakterle. Kadınlar için bu yüzyıl sonu gelen dönüşümün ibresi

iktidar hedefine yönelik değildir. Kadınlar hürriyet isterken, kendi hayatlarını bilinen geleneksel usulün dışında yaşamak hürriyetini isterler. 20. yüzyılın sonuna denk düşen bu ve benzeri altüst süreçleri kadınlara birinin kızı veya eşi ya da kulu olmak dışında bir varoluş imkânı vermiştir. Bunun kadınlar için az bir şey olduğu söylenebilir mi hiç?

Yeni Yüzyıl

21. yüzyılın ilk yarısında Türkiye'nin ekonomik olarak bir dönüşüm yaşadığı, iktisat bilimiyle uğraşanların hemfikir oldukları bir tespit. Bu dönüşümün hem ülkemiz, hem de kadınlar için ekonomik olarak ne anlama geldiğinin analizi bu kitabın konusu değil.

Benim bulunduğum yerden çıplak gözle gördüğüm; bu on yılda eski zenginlerin yerlerinde durduğu ve topluma katılan yeni zenginlerin olduğu. Ama aynı zamanda bu zenginlerin misli sayıda insan fakirleşiyor. Türkiye alışveriş merkezlerinin orta ve üst sınıf kadınların hayatının en önemli gezme, eğlenme ve çocuklarını oyalama mekânları olarak sivrildiği bir tüketim toplumu olarak değişiyor. Yoksulluk da değişiyor. Nitekim bazı araştırmaların sunduğu veriler de yoksulaşmanın, kadınlar ve erkekler için kendine özgü yeni özellikler kazanarak artma eğiliminde olduğunu ortaya çıkardı (Buğra, 2005). Bu on yılı kadınların önüne çıkan iş imkânlarının bol olduğu, herkesin parasız, yaygın ve nitelikli eğitime çağrıldığı, siyasi yönetimlerin kadınları çalışmaya teşvik etmek için uğraştığı bir on yıl olarak görmek zor. Kendisiyle yapılan röportajda, "Bir kadının ekonomik bağımsızlığa ihtiyacı mutlaktır mesajını vermek istiyorum..." diyen birinin sözleri hiç aklımdan çıkmıyor. Bu ses kocasından ayrılmaya çalışırken şiddet gören Emine Gürün'den geliyordu. Milli Görüş hareketinin ve AKP'nin efsanevi eski Konya belediye başkanının eşi dayak yediğini belgeleyerek karakola başvurmuştu. Tesettürlü ve güçlü bir kadındı. Karakolda ve savcılıkta kadın hareketinin kazanımı olan yasalardan yararlanarak hakkını aramıştı. Boyunca çocuklar büyütmüş bu kadının, eminim o güne kadar, kadınların ekonomik özgürlüğü en önemli toplumsal sorundur, diye bir telaşı olmamıştı.

Bu tekrar tekrar anlattığım örnekten bazı sonuçlar çıkarmak mümkün. Şöyle ki, ekonomik özgürlük lazım olduğu anda birden edinilebilen bir durum değil, dolayısıyla bir kadınlık ideali olarak küçük yaşta, en azından gençlikte edinilmeli. Evlilik kadınların gelecek garantisi olarak gördükleri

bir kurum olmamalı. Kadınlar erkeklerle kaçgöç olmadan birlikte çalıştıkları zaman ahlàksız olmayacaklarına inanmalı. Kadınlar ücretlerini sadece "ev bütçesine katkı" diye görmemeli Eşit işe eşit ücret istemekte ısrar etmeli. Daha önemlisi, bir koca sofu bir Müslüman veya hızlı bir devrimci olsa da, bunun bir kadının geçim güvencesi olamayacağı kadınlara öğretilmeli. Bir de şu bilinmeli: Kadın-erkek eşitliği fikrine karşı olan kişiler de başı sıkışınca kadınların mücadelesiyle elde edilen eşitlikçi-laik yasaların onlara verdiği imkânları kullanır.

Kadınlar yazılı yasaların onlara kazandırdıkları hakları kim olurlarsa olsunlar kullanabilirler: Ama ne pahasına? Hangi yollardan geçerek? Nasıl bir cesaret göstererek? Mor Çatı'nın şiddet gören değişik kadınların yaşadıklarını anlatılaştıran kitabı çok fazla kadının ev içinin yasasından kamunun yasasına uzanan dar koridorun kapısını ya hiç açmadığını ya da trajik bir noktada evlerin kapısı kırılarak kendilerini kurtarmaya çalıştıklarını anlatır. Bu anlatılar tekrar tekrar aynı soruyu akla getirir: Milletin bir kısmının dirençsiz kabulünü gören yazısız kurallar mı, yoksa kamunun ortak yasası mı savunulmalıdır? Değişim için evlerin kapıları bir felaket beklenmeden mi kırılmalıdır, yoksa ev içi şiddet trajedileri geleneksele mi teslim edilmelidir? (Bkz. Şiddete Karşı Anlatılar, 2009)

Milletin Üç Adamı

Malum, Kasım 2002 milletvekili genel seçimleri sonucunda, Adalet ve Kalkınma Partisi 34,28 oy oranıyla 363 milletvekili çıkardı ve AKP "tek başına iktidar" oldu. Recep Tayyip Erdoğan 11 Mart 2003'te 59. Hükümet'i kurmakla görevlendirildi. AKP, 1950'den sonra tek başına iktidara gelen dördüncü parti oldu. Demokrat Parti üç kez, Adalet Partisi iki kez, ANAP da iki kez tek başına iktidara gelmişti. AKP, 1957'den bu yana tek başına iktidara gelen partiler arasında en fazla milletvekili çıkaran parti oldu. 1957'de Demokrat Parti 419 milletvekili çıkarmıştı. AKP, her üç seçmenden birinin oyunu aldı ve Milli Görüş çizgisinden doğan bir parti ilk kez tek başına iktidar olmuş oldu. Hakkındaki kapatma davası süren AKP, cumhuriyet tarihinde başbakan adayı belli olmamasına karşın iktidarı kazanan ilk parti oldu. 3 Kasım seçimlerine katılamayan AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, 9 Mart 2003 Siirt milletvekili yenileme seçiminde Parlamento'ya girdi.

Bu tabloya bakarak Türkiye halklarının çoğunluğunun, çok uzun zamandır muhafazakâr sağcı partilere daha fazla oy vermiş olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Adalet ve Kalkınma Partisi 22 Temmuz 2007 seçimleri öncesi gazetelere, panolara, parti binalarına "Milletin Adamları" başlığı altında resmedilmiş üç lideri gösteren afişler astılar. Birçok sosyal paylaşım sitesi bu illüstrasyonu "Milletin Şerefli Adamları" başlığıyla sembolleştirdi. Samsun gibi pek çok AKP ili, şöyle bir tanıtımla, bu resmi kartpostal halinde basıp dağıttı:

"Onlar Atatürk ile perçinleşen millet sevgisinin simge isimleri. Onlar bu toprağın sesi, vicdanı, atılım ruhu. Onların yüreğinde millet, milletin yüreğinde onlar. Onlar Milletin Adamları. Onların en önemli ortak özelliği milletin içinden çıkmaları, milletin onlara sahip çıkmasıdır."

Ben bu dev afişi iş dönüşü Kadıköy vapur iskelesinin karşısında görmüştüm. Bu tabloda milletin kadınları elbette bu başarılı erkeklerin arkasında görünmez bir yerlerdeydiler. Üç dev figür adeta bir tribünden aynı yöne bakıyorlardı. Resmedilmiş karşı bir tribün olsa orada Atatürk, İnönü ve Ecevit mi oturuyor olacaktı acaba diye düşünmüştüm o gün. Atatürk savaşla başa geçmişti, İnönü seçilmemişti. Dolayısıyla hayli yüksek oy alan Ecevit milletin adamı olabilirdi bu yaklaşımla. Ama olmazdı. Demek ki burada bir kriter vardı ve bunun belirleyeni çok oy almak değildi. Ayrıca peki mesela Süleyman Demirel niye bu fotoğrafta yoktu? O ki Çoban Sülü'ydü. Bir Orta Anadolu köy çocuğuydu. O da oy almıştı. Kim onu milletin bağrından çıkarıp atmış olabilirdi? Ayrıca bu fotoğrafta hiçbir şekilde çağrışım zincirine giremeyen Erbakan ve Türkeş ise artık tozlu olduğu varsayılan Milliyetçi Cephe raflarında kalmış oluyorlardı. Erbakan ihanete uğramış ve yasaklı, Türkeş ise ordu kökenliydi. Bu afişin bir diğer çağrışımı ise toplumun çoğunluğunun onaylamadığı kişilerin "milletin adamı veya kadını olamayacağıydı."

İronik bir şekilde "erkekliği", yani kadınların günlük deyimiyle değiştirmeyi düşünmedikleri olumsuz özellikleriyle "erkek milletini" temsil etmek gibi bir nitelik açısından da bu propaganda afişi incelenebilirdi. Bu üç adam gerçekten de müesses erkek egemen nizamın devamına hizmet etmiş "erkek milletinin" üç ferdi, milletin bu özellikleriyle de bağrına bastığı "üç adamı"ydı. AKP propaganda ekibi açısından ise hedef başka olsa gerekti. Bu üçlüyü birbirine bağlayan, birbirinin devamlısı kılan herhalde 2002'de güncellendiğini düşünebileceğimiz yeni "muhafazakâr" sıfatı olmalı. Burada muhafazakârlık "Yeter söz milletin!" diyebilenleri

takdir etmek, T.C.'nin "kurucu egemenlerine" ve kurumlarına karşı olabilmekle değerleniyor, bu kampanya gücünü ispatlamış AKP'yi "muhafazakâr demokrat" sıfatıyla bu üç halkalı zincire bağlamayı hedefliyordu.

Muhafazakârların Düşmanları

Muhafazakârlık kavramının Türkiye siyaset ortamına büyük ve "reel" girişini 2002'de AKP'yle yaptığını söyledik. Bu aslında muhafazakârlığın yeniden tanımlandığı bir evrenin sonuydu. Adalet ve Kalkınma Partisi çıkış broşürlerinin önsözünün ilk cümlesinde R. Tayyip Erdoğan'ın belirttiği üzere partinin siyaset felsefesi muhafazakâr demokrasi olarak belirlenmişti. Bu önemli kitapçığın yazarı Yalçın Akdoğan "muhafazakâr demokrat siyaset"in tanımını şöyle vermişti:

"Muhafazakârlık, Aydınlanma'nın kimi olumsuz sonuçlarına, dönemin siyasi projelerine ve bu siyasi projeler doğrultusunda toplumun dönüştürülmesine ilişkin öneri ve uygulamalara muhalif olarak ortaya çıkan, rasyonalist siyaseti sınırlamayı ve toplumu bir tür devrimci dönüşüm projelerinden korumayı amaçlayan; yazar, düşünür ve siyasetçilerin eleştirilerinin biçimlendirdiği bir siyasi felsefeyi, bir düşünce geleneğini ve zaman içinde onlardan türetilen bir siyasi ideolojiyi ifade etmektedir." (Akdoğan, 2003)

Türkiye'de 80 sonrasının yükselen İslamcı yazarı Ali Bulaç bu tanımı onaylarken, "Muhafazakâr konsept, 19. yüzyıldan bu yana toplumu kale almayan Fransız tipi Aydınlanma'yı herkese dayatan, jakoben ve benmerkezci müdahalelere karşı, toplumun kendisini öne çıkaran, kişilik sahibi sorumlu insanı özgür ve özerk bir özne olarak siyasi alana sokan siyaset olur. 'Muhafazakârlık', tarihin imbiğinden geçmiş, zaman içinde test edilmiş ve geleneksel formlar içinde geçmişten bize tevarüs edilmiş değerlerin korunması (muhafaza) şeklinde anlaşıldığında, bundan çok sayıda siyasi, sosyal ve kültürel yapının içinde yer aldığı değerler bütünü ve bu değerlerin sürekliliği anlaşılır" diye yazar (Bulaç, 2007, www.koprudergisi.com).

Muhafazakârlık kavramının 80 sonrası sol-muhalif bazı akademisyen ve yazarlar tarafından ele alınışı, AKP'nin 2000'lerde iktidara taşıdığı "yeni-demokrat-muhafazakâr güce" en büyük meşruiyeti kazandıran kaynaklardan biri olmuştur diyebiliriz. 1989 yılında yeniden yayımlanmaya başlanan

Birikim dergisinin birinci sayısında yer alan, Ahmet İnsel tarafından yazılan "Liberalizm, Muhafazakârlık ve Türkiye'de Toplumsal Tahayyül" başlıklı makale bence bu açıdan önem taşıyor.

Yazı cumhuriyetin kuruluşu ve sonrası etrafında birçok tespitle doludur. Birkaçını seçtim:

> 1. Bir aydın despotizmi olan Kemalizmin temsil ettiği tepeden sosyal devrim ve otoriter devlet anlayışına ilerici, İngiliz meşruti demokrasisi benzeri bir sistemi arzulayan liberallere gerici yaftası takılmış, böylece 1980'e kadar sürecek olan milliyetçi, merkeziyetçi, otoriter devlet anlayışının ilerici devrimci olarak kabul edilişinin temelleri atılmıştır.
>
> 2. Batılılaşma devlet katından yapılmıştır ve seçkinlerin çağrısıdır. Halk teknik olarak bu çağrıya açıktır ama örf ve âdette değil.
>
> 3. Cumhuriyetin ilanıyla yeni bir dönem başlar. Devlet içi hesaplaşma ceberrut devlet geleneği yöntemleriyle likidite edilir. Devlet bu kez toplumun örf ve âdetlerinde, günlük yaşamında, özel dünyasında, yaşamına anlam veren sembollerinde Batılılaşmasını emreder. Verilen süre sınırlıdır. Emre itaatsizliğe tepki şiddetlidir.
>
> 4. Cumhuriyet devrimi toplumsal tahayyülün en ücra köşelerine kadar kendi denetimi altında bulunmasını arzular. Totaliterdir. Resmi söylemi demokrasi olsa da bu rejim bir kesim sivil ve asker devletlinin toplum üzerindeki vesayet rejimidir. Devletin müdahaleleri karşısında iyicene içine kapanan, kabuğuna çekilen dini gelenek ise, devletin baskısı oranında muhafazakârdır.
>
> 5. 1947 ruhu, "Yeter söz milletin!" demektir. Bu Türkiye'ye özgü bir liberal dünyayı yansıtır. 1947 ruhu halkın umut söylemidir. Aydın despotluğuna karşı tepkileri ifade eder, teknik konularda yeniliğe oldukça açık olan toplumsal tahayyül, toplumsal değerler konusunda muhafazakârdır. Bu muhafazakârlık bir gelenek olmaktan çok, benliğini yaptırımcı devlete karşı korumak için, toplumun tahayyül dünyasını sıkı duvarlarla çevirip, bu duvarların içine kapanmış olmasından kaynaklanır. (Numaralama bana ait.)

Yazıda öne çıkan kavramlara bakınca son yirmi yıldır muhafazakâr ve liberal düşüncenin hangi ikilemler etrafında buluşabildiklerini izlemek mümkündür. Yazıda toplumda geleneksel olarak egemen olan tutucu örf-âdet-töre-toplumsal değerler toplamının kaynağı olarak da devletçiliğin yaptırımcılığının görülmesi feminist bir tartışma başlığı olmayı hak eder. Yazıda geleneksel değerlerin devletçi yaptırımlara karşı direncine verilen önem çok yüksekken, kadınlar açısından geleneksel değerlerin ne anlama geldiğine hiç değinilmemiştir. Ayrıca geleneksel egemen yaşantı kurallarının biraz yıkılmasından mesut olan ve bu kopuşun nimetlerinden faydalanan kadınlardan da hiç söz edilmemiştir. Oysa, dediğimiz gibi, nüfusun yarısı kadındır ve gelenek dediğimiz yazısız kurallar en fazla kadınların hayatını etkiler. Bu değerler erkeklerin hayatını da tahakküm altına alır. Ama kadınlar için tahakküm kelimesi azdır. Bu, "kadınlığın anlamı" haline getirilmiş bir ayıp, yasak, günah kültürüdür.

Egemen dinsel yorumlara dayanan geleneksel dirençli-mutaassıp değerler; kadınlar için tek başına seyahate çıkamamak, mülk edinememek, kendi dininden ve mezhebinden olmayan biriyle arkadaşlık etmemek, ağabey ve babanın lafından çıkmamak, kısa etek giymemek, kocanın rızasını almayan davranışlarının sana ahirette sorulacağını bilmek, evlenmeden sevişmemek, evlenmeden yaşamamak, kendi cinsinden birine âşık olmamak, kocandan geç eve gelmemek, yabancı erkeklere kapıyı açmamak, din büyüklerinin lafından çıkmamak, içine doğduğun topluluk ne yapıyorsa ona uymak anlamına gelebilir. Daha fenası bu kurallara uymamanın sonuçları kadınlar için dışlanma, azar, dayak, ölüm olabilir; oluyor da.

Feminizmin Dostları

Ahmet İnsel elbette bu makalede kadınlara yer vermek zorunda değildi. Ama içeriğini büyük ölçüde dinsel düşüncelerle besleyen Türkiyeli muhafazakârlığın erkekler ve kadınlar için aynı ağırlıkta yasaklar koymadığı açıktır. Kadınlar, günlük hayatı günaha göre biçimlenenler, evde yaşayanlar, mahallede bakılanlardır. Ahmet İnsel 80 sonrası feminizme büyük dostluk gösteren, desteğini esirgemeyen bir ekibe dahil bir akademisyen. Burada bir şeyi hatırlamak gerekiyor: 70'lerin egemen sosyalist düşüncesi feminizme cepheden karşıydı. Onu bir burjuva ideolojisi olarak görmek âdetti. Feminizmi sistem karşıtı hareketler olarak listeleyen

80'lerin Avrupalı yeni solu ise, feminizmden etkilendi ve kadın hareketini dost olarak ilan etti. Bu Türkiye'de de böyle oldu. Bu yeni ideolojik rüzgâr tarafından "kadınlık" kuşak, etnik kimlik, ırk, cinsel kimlik, fiziksel özürlülük üzerinden tanımlanmış dezavantajlı konumdaki statü grupları içinde onlarla beraber hareket etmesi uygun görülen bir kesim olarak kodlandı. Bu sayılan grupların ortak noktalarından biri olarak "yeni solun eski solu eleştirisinin zemini olmaları" saptaması yapıldı (Arrighi ve diğerleri, 1991). Kadın hareketinin de etkisi ile hemen etrafındaki muhalif düşünce dünyası açık feminizm düşmanı eski solun kapsayıcılık iddiasından kendini ayrıştırdı. Ama feminizmin dostu olarak da kendini tanımlayan bir yeni sol doğdu ve sonra kendi kapsayıcılığını ilan etti. Türkiye'de eskiden buluşulması önerilen tek nokta vardı: Sınıf siyaseti. Artık demokrat olunması şart koşuluyordu.

80'lerde Türkiye'de şahlanışa geçen İslamcı düşünceler ve onların açık kadın-erkek eşitliği karşıtı söylem ve uygulamaları demokrasiyi önceleyen yeni sol eğilimleri pek de rahatsız etmedi. Çünkü dinsel cemaatler de baskılanan bir statü grubu olarak listeye dahildi. 90'larda herkes Stalinizmle, jakobenizmle, pozitivizmle, Kemalizmle olan kavgasını yükseltmek istiyordu. Türkiye'nin batısında İslamcılarla aynı kulvarda Medine vesikası örneğini de içeren bir sivil toplum modeli arayışı boy göstermişti. Bu arayışın hasmı her türlü "tepeden inmecilik"ti. Oysa kadınların baş düşmanı Stalinizm, Kemalizm, jakobenizm, pozitivizm değildi, olamazdı. Kadınlar her zaman hemen yanı başlarında, bazen aynı yastıkta yattıkları yerde nefes alıp veren "erkek egemen sistemle" uğraşarak güçlenebilir, ilerleyebilirlerdi.

Türkiye'de muhafazakâr güçlerle kadınlar arasındaki ilişkiye bakarken kadınların ayağına sık sık erkek merkezli siyaset analizlerinin takıldığını söyleyebiliriz. Ben 90'lardan bugüne kadar bazı feminizm dostlarının kritik entelektüel-teorik takıntılarının onları hayalperest yaptığını düşünüyorum. Hani bazen yolda veya bir mekânda kavga çıkar. Sizin bulunduğunuz topluluğa birileri saldırır. Ama siz kavga istemiyorsunuzdur. Araya girer saldırıya cevap veren dostunuzun elini tutarsınız. Sonunda dostunuz dayak yer. Çünkü siz onun elini tutmuşsunuzdur.

Kürt Hareketi Ve Başbakanın Eşitlik Anlayışı

Son on yıla muhafazakârlık açısından bakarken Kürt kadın hareketi içinde politikleşmiş kadınları ayrı tutmak zorundayız. Çeyrek yüzyılı aşan bir süredir devam eden bir kirli savaşın cereyan ettiği "bölge" ve bölgenin kadınları 2000'lerde işbaşına gelen yeni muhafazakâr AKP'yle kendi politika önceliklerine dayanan bir ilişki yaşadılar. Kürt kadınları muhafazakâr-dinci düşünceyle olan kavgalarında geri dönülemeyecek kadar ileri gitmiş olan kadın kadroları sayesinde parti içinde ve dışında özgürleşme süreçlerini sürdürdüler. "Jin jiyan azàdi" pankartını ellerinden hiç düşürmediler. Meclis koridorlarının hem Kürt, hem kadın siyasetçi görmesini sağladılar. Şimdiye kadar hiçbir T.C. başbakanı değişik kadın gruplarını Kürt meselesiyle ilgili bir açılım fikri etrafında görüş alışverişi yapmaya çağırmamıştı. Recep Tayyip Erdoğan birçok kadın örgütünü 2010 Temmuz'unda Dolmabahçe'de bir büyük istişare toplantısına çağırdı. Toplantı çelişik birçok özellik taşıyordu. Öyle ki kapısının önünde Barış Anneleri bölgedeki operasyonlara karşı politik gösteri yapıyorlardı. Bu toplantıda kadın-erkek eşitliğiyle ilgili sorulan bir soru üzerine Recep Tayyip Erdoğan, "Kadın ve erkek eşit olamaz, farklıdır, mütemmimdir. Ben fırsat eşitliğinden yanayım. Biz muhafazakâr demokratız. Halkımız bize bunun için oy verdi. Bizim politikalarımıza halk bu oyla destek veriyorsa, istiyorsa, biz bu oyların gereğini yerine getiririz" dedi. Böyle bir şey de ilk defa oluyordu. Gerçi gerek başbakan, gerek eşi her zaman eşitlik kavramından arınmış bir söyleme sahiptiler. Ama muhafazakâr demokratlar gerçeğini herkes başka türlü okuyordu. Dolayısıyla bu toplantı Kürt açılımına yaramadıysa da AKP'nin kadın politikasıyla ilgili bir görüş açıklığı yaşanmasını sağladı.

Aynı yıl feministler erkeklerin işlediği kadın cinayetlerine karşı seslerini iyice yükseltti. Bu kampanyada dikkat çekilen noktalardan biri, kadınlara karşı işlenen cinayetlerin sayısındaki artıştı. Bu artışı ispatlayan rakamlar DTP Van milletvekili Fatma Kurtulan'ın Meclis'te adalet bakanına verdiği soru önergesiyle ortaya çıktı. Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre, töre ve namus cinayetlerinin de aralarında bulunduğu değişik nedenlerle öldürülen kadın sayısı 2002 yılında toplamda 66 iken, bu sayı her yıl artarak 2004'te 164'e, 2005 yılında 317'ye, 2006'da 663'e yükselmişti. 2007 yılında 1.011 kadın öldürülmüş, 2009 yılının sadece ilk 7 ayında 953 kadın cinayeti işlenmiş; 15 bin sanığın ancak 3'te biri cezalandırılmıştı (Habibe Yılmaz Kayar, 2009: www.Türk Hukuk Sitesi.com). Cezalandırılan faillerin hemen tamamı ise "haksız tahrik" indiriminden yararlanarak hafif cezalar

almışlardı. Bu verilere göre Türkiye'de şiddet gören kadınların oranı yüzde 1.400 artmıştı.

5 Kasım 2010 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Kadın Buluşması başlıklı bir toplantıya katılan başbakana karşı feministler, "Erkeklerin sevgisi her gün 3 kadını öldürüyor, siz eşit değilsiniz dedikçe daha çok öldürülüyoruz" yazan pankartlar açtılar. Pankartlar toplandı. Salondaki diğer kadınlar ise bu protestonun ardından Erdoğan'a "Türkiye seninle gurur duyuyor" tezahüratıyla destek oldular.

Bu hàdiseleri alt alta inceleyip farklı noktalara yoğunlaşmak mümkün. Ben burada problematik haline getirilmesi gerekenin başbakanın gururla taşıdığı erkek egemen doktriner zihniyet olduğunu düşünüyorum.

Milletin Adamı

Yukarıda andığımız "milletin adamları" üçlemesine geri dönüp şunu söylemek istiyorum. Bugün toplumda pek çok kişinin derin hayranlığını kazanmış bir lider olan Recep Tayyip Erdoğan'ı "milletin diğer iki adamından" ayrı bir şekilde ele almak gerekiyor. Evet Başbakan Erdoğan "erkek milleti"nin tipik bir üyesidir, evet muhafazakârdır. En önemlisi Erdoğan şu anda milletine siyasi olarak hükmeden ve özellikle taraftarı olan kadınlar tarafından çok beğenilen bir erkektir. 2002'den beri başbakanlık yürüten Erdoğan'ı ve ekibini Türkiye'nin yüz yıllık demokrasi tarihinde varılmış bir aşama olarak değerlendirmek gayretinin nafileliği çok geç anlaşıldı. AKP bu on yılda kendi geçmişini içeren büyük bir güç haline geldi. Eşitlikçi, özgürlükçü ve kurtuluşçu perspektiflere sahip kadın grupları "demokratikleştirici bir güç olabilecek muhafazâkarlar "tahayyülünden" kendilerini tamamen kurtarmak zorunda. Şunu unutmamak lazım: AKP halkın sevgisini din etrafında fedakârlıkla oluşturulmuş, uzun bir geçmişi olan bir kültürün taşıyıcısı olarak kazanmaktadır. Bu on yıla damgasını vuran AKP zihniyeti İslamcı soru-cevap kitapçıklarının ciltli veya karton kapaklı sayfaları içinde okunabilecek bir çerçeveye sahiptir. Bu çerçeve Türkiye toplumunun bir kesiminin bir ahlàk anlayışı ve bir milli benlik arayışı adına yıllardır biriktirmeyi ve yaymayı sürdürdüğü bir külliyat, bir reflekstir. Bugün iktidarda olan dinci-muhafazakâr güç Türkiye demokrasisinin tamamlanmasından önceki bir ara kabine değildir. Bir aşamayı değil kendini temsil etmektedir.

Menderes ve Özal toplumda sofu-gelenekçi eğilimlere prim, taviz ve imkân verdiyseler de, kendileri bu eğilimlerin taşıyıcısı olan çevrelerin yaşantı kalıplarının dışında hareket etmiş erkeklerdi. Menderes'in kadınlarla oldukça fırtınalı olan ilişkisi gayet özgürlükçüdür denebilir. Turgut Özal ise Mehmet Keçeciler ve Cemil Çiçek gibi mutaassıp bakanlarının göze batmasını engelleyecek kadar frapan bir özgürlükçülüğü olan eşi Semra Özal'la süslenen bir kimliğe sahipti. Recep Tayyip Erdoğan ve eşi ise bu ikilinin tersine hayatlarını gençliklerinden itibaren sekülerizm dışı bir üslupta sürdürmüş insanlar. AKP muhafazakâr bir silsile içinde yer alır ama belki de daha önemlisi anti-komünist bir "kale"yi temsil eden Milliyetçi Cephe bileşeni bir partinin içinden fırlayıp çıkmıştır. Bu ekolün her şeye bakışı bulanıklaşabilir ama kadınlara bir bakış açısı vardır ki o nettir. O da İslam dinini referans alan erkek egemen bir bakış açısıdır. Erdoğan, bence muktedir olmayı aşkla seven, kendine özgü bir lider olarak ait olduğu devirle ve devam eden ekonomik düzenle uyumlu bir İslamcı olarak ele alınmalıdır.

Burada İslamcı kavramına değinmek ve bunu ne bağlamda kullandığımı açıklamam gerekiyor.

Önce akademisyen Fulya Atacan'dan bir alıntı yapacağım:

"İslam temelinde şekillenen hareketler çeşitlidir ve çok geniş bir yelpazeyi içerir. Bu yelpazenin bir ucunda mevcut siyasal ve ekonomik yapıya bütünleşmiş ve onu dönüştürmeyi hedeflemeyen İslamcı hareketler, diğer ucunda ise mevcut siyasal ve ekonomik yapıları devrim yoluyla ràdikal bir biçimde dönüştürmeyi hedefleyen İslamcı hareketler vardır." (Atacan, 1993)

Ardından İslamcı yazar Hamza Türkmen'den bir alıntı yapmak istiyorum:

"İslamcılık, tartışmalı bir kavram. Kemalist akademisyenler, milli dindarlar ve maalesef ki onların etkisinde kalan bazı Müslümanlar, İslamcılığı 150 yıllık bir tarihle tanımlıyorlar. Onu Batı'ya bir tepki hareketine, dolayısıyla modernleşmenin etkisinde kalan bir harekete indirgiyorlar. Bence bu zaaflı bir yaklaşım. Bizim köklerimiz, ıslah ve kıyam hareketlerinde tarihi derinliğini bulur. Bu açıdan İslamcılık, kimliğin vahiyle inşası ve Kuran'la billurlaşması; akidevi, kültürel ve yaşantı itibariyle vahyi esas alan bir hayat sürme ve İslam'ı hâkim kılma; küresel veya yerel despotizme, zulme, haksızlığa, şirke ve cahilliğe karşı 'La' deme gayretidir. Sosyolojik bir tanımlama olarak hayatı İslami değerlerle okuma

ve dönüştürme çabasıdır denebilir. 1970'li yıllarda İslami duyarlılığı en yüksek olan cemaatler Nakşiler, Nurcular, Süleymancılar, Kàdiriler ve onların fraksiyonlarıydı. Ama bunların her birinin kimliği mezhepçilikle, batıni anlamda tasavvuf telakkisiyle ve Kemalist sistemin onlara telkin ettiği sağcılık, devletçilik ve milliyetçilik kirleriyle maluldü." (Türkmen, 2010, www.pressmedya.com)

Bu alıntı Türkiye'de İslamcılık içi tartışmalarla ilgili fikir veriyor. Ama bizi daha çok İslamcılığın kadınlar açısından esas olan boyutunu sergilemesi ilgilendiriyor. İslamcılık bir hayat biçimi, bir ahlàki varoluştur. İslami akidelere göre yaşamak demek "özel alan" dediğimiz hayatımızı tertip eden kurallara sahip olmak, dışarı dünyanın belirsizliklerinden, zulmünden, çirkinliklerinden bunlarla korunmaya çalışmak demektir.

Feminist kadın hareketinin en önemli sloganlarından biri "özel olanın politik olduğu"dur. Bu, ne düşündüğümüz ve nelere karşı çıktığımızın değil, nasıl yaşadığımızın önemli olduğu anlamına gelir. Nasıl besleniyoruz, nasıl sevişiyoruz, nasıl doğuruyoruz, nasıl çocuk büyütüyoruz, nasıl doğurmayabiliriz, ev işlerini nasıl paylaşıyoruz, mirastan nasıl pay alıyoruz, çocukluğumuzdan itibaren neye yönlendiriliyoruz, nasıl olursak erkekler bizimle evlenir, ne giyersek bize bakılmaz? Erkek egemen sistemin örüldüğü alanları deşen bu ve benzeri soruları sormak feminizmin işidir. Dolayısıyla şu söylenebilir: İslamcı ideoloji kalan bütün irili ufaklı siyasi geleneklerden farklıdır. Bir tek o özel alanın politikasını tutarlı bir şekilde yapar, yapmak zorundadır. Böylece İslami erkek egemen sistem ve hayat huzur içinde sürecektir. Güvencesizlik ve belirsizliklerle dolu postmodern kapitalist hayat en fazla huzur ihtiyacı doğurur. İslami yayınların temel özelliği sorulan sorulara verilecek mutlak cevaplar içermesidir. Zamana ve cemaate göre cevaplar değişse de prensipler aynıdır.

Yıllar önce Emine Şenlikoğlu'nun, kocasıyla birlikte çıkardığı İslamcı kadın dergisi Mektup'ta yer alan bir reklamda şu ifadeler vardı:

"Uysal Kitapevi İftiharla Sunar: İzahlı Kadın İlmihali. Kadınlar da İslam'ı ve İslami bilgileri öğrenmelidir. Yeni evlenecek ve aile reisi olan her erkeğin bu kitaptaki bilgileri öğrenmesi ve ailesine öğretmesi bir vecibedir" diye devam eden ilanda, kitabın hazırlanış gayesi de şöyle belirtiliyordu: "İslam düşmanı Siyonist ve emperyalistler, İslam'ı yıkmak için kadını en güçlü silah olarak kullandılar ve kadının ahlàkını bozarak aileyi ve cemiyeti yıktılar... Yeni evlenecek ve aile reisi olacak her erkeğin bu kitaptaki bilgileri öğrenmesi ve ailesine öğretmesi bir vecibedir" (Asım Uysal-

Mürşide Uysal, 1987). Bu ilanın çıktığı yıllarla bugünler arasında büyük farklar var. Kim bilir bu ilmihal kaç baskı yaptı?

Bugün kadınlar için oluşturulmuş İslami internet sitelerinin etrafı reklamlarla dolup taşıyor. Reklamlar her yerde tüm kadınları, "Gel, kim olursan ol yine gel..." diye çağırıyor. Bugün Mektup dergisi çıkarken doğmuş çocuklar birer genç. Bugün İstanbul'da sayıları her geçen gün artan dev reklam panoları var. 2012'nin geride kaldığı bugünlerde bu panolarda M. Fethullah Gülen'in resmi ile birlikte kitabının ilanı yer alıyor.

Çizgimizi Hecelerken isimli kitapta Gülen, kendisine sorulan sorulara cevaplar veriyor. Kitabın takdiminde şu iddia var: "Dirilişimizin yol haritasını ortaya koyacak rehber eserlere ihtiyacımız var, eser bu niyetin ürünü." Dirilişin yol haritası ne demektir bilemiyorum. Ama bu yolda 55 soru başlığı oluşturulmuş: Bunlardan birkaçını aktarmak istiyorum:

Hz. Âdem'in yaratılışı. Allah resulü kaç kere miraca çıktı? Kabirde hesap var mı? İhtilalleri meydana getiren içtimai hastalıklar. Bermuda şeytan üçgeni ve uçan daireler. Mehdi şahsi manevidir. Beşerdeki potansiyel hayır ve şer.

Demek ki birçok insanın bitmeyen metafizik-sosyal-ahlàki sorularına cevaplar aradığı, uzak vadeli bir "dirilme-yenilenme-değişme" hedefiyle beslendiği bir ülkede yaşıyoruz. Geride bıraktığımız bu on yılı bu soru ve cevapların âlemine kayıtsız kalarak anlamamız mümkün değil. Demek ki bizler de sorularımızı sormaya devam etmeli ama cevaplarımızı da oluşturmalı ve yaygınlaştırmalıyız.

Bakın İslam'da Kadın ve Aile kitabında Mehmet Emre "Kadının hayırlısı kimdir?" sorusuna nasıl cevap veriyor (s. 52):

"Cenab-ı Hakk'a ibadetini bırakmayan, kocasına itaatte kusur etmeyen ve onun kazancını saçıp savurmayan, dünyaya getirdiği çocuğunu İslami terbiye üzerinde yetiştiren, iffet ve hayâ sahibi hanımdır.

Resulullah efendimize, 'Ey Allah'ın resulü, kadının hayırlı olanı hangisidir?' diye sorulmuştu. Resul-i Ekrem efendimiz buyurdular ki: '(Kocası yüzüne) baksa onu memnun eden, bir şey emretse itaat eden, nefsinde ve malında, hoşlanmayacağı bir işte, kocasına muhalefet etmeyendir.' "

2000'li yıllar kadınlar için çok da müjdeler getiren bir dönem olarak yaşanmadı. Ama başkaldırmayı seven kadınlar, "kadınlar artık susmayacaklar, susmayacaklar" diye devam eden, bir ısrar ve tekrara dayanan sloganlarını meydanlarda atmaya devam ettiler. Feminist kadınlar

kocalarından dayak yiyen, işlerinden atılan, erkek egemen düzene karşı çıkan kadınlarla dayanışmayı, örgütlenerek güçlenmeyi sürdürdüler.

Kim olduğunu hiç bilmediğim Mehmed Emre'yi kırma pahasına kocaların her istediğine uyulmayan ve iktidardaki erkeklere açık muhalefet edilen bir ikinci on yıl dileğiyle bu bölümü bitirmek isterim.

Bu bölümde yararlanılan kaynaklar:

Akdoğan, Yalçın (2003), *Muhafazakâr Demokrasi,* Ankara, AK Parti Yayınları.

Arrighi-Hopkins-Wallerstein (1991), *Sistem Karşıtı Hareketler,* Metis Yayınları.

Atacan, Fulya, *Kutsal Göç: Ràdikal İslamcı Bir Grubun Anatomisi (*1993), İstanbul, Bağlam Yayıncılık.

Buğra, Ayşe (2005), *"Yoksulluk ve Sosyal Haklar",* İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu.

Bulaç Ali, *"AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi",* Köprü, Kış 2007, www.koprudergisi.com.

Emre Mehmed (1990), İslam'da Kadın ve Aile, İstanbul, Bedir Yayınları.

Kayar, Habibe Yılmaz (2009), www.Türk Hukuk Sitesi.com.

Gülen, M. Fethullah (2010), *Çizgimizi Hecelerken,* İstanbul, Nil Yayınları.

Kor, Tuba (2010), *"Hamza Türkmen ile Görüşme",* Anlayış (83), www.pressmedya.com.

Şiddete Karşı Anlatılar: *Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri* (2009), İstanbul, Mor Çatı Yayınları.

Tekeli, Şirin (1982), *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat,* İstanbul, Birikim Yayınları.

Zürcher, Erik Jan, "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Siyasal Muhafazakârlık", Modern

Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık (2003), cilt 5, İstanbul, İletişim Yayınları.

Uysal, Asım-Mürşide (1987), "Uysal Kitapevi İftiharla Sunar", tanıtım metni, İstanbul, *Mektup,* aylık dergi.

Gülen Cemaatinin İlk Ve En Saf Halkası*

"Altın nesil, altın nesil,
Gülen senin bahtın nesil..."
Sızıntı dergisinden bir şiir

Sızıntı adı sizde ne çağrıştırıyor? 33 yıldır her ay yayımlanan bu dergiyi hiç baştan sona okuduğunuz oldu mu? Bence okuyun. Fethullah Gülen fikriyatını ciddiye alan herkes Sızıntı'yı da önemsemeli. Bu dergiyi herkes Zaman gazetesi eşliğinde bir apartman eşiğinde illa ki görmüştür. 1980 sonrası yıllarda üniversitede okuyanlar Sızıntı'nın pek çok okulun koridorlarında bol bol dağıtıldığını hatırlıyorlar. Ben 1980 öncesinde bir üniversite talebesi olarak hiç karşılaşmadığım bu dergiyi, ilk olarak 12 Eylül sonrasında Mamak Cezaevi'nde paralanan ağzımı tedaviye gittiğim bir dişçinin bekleme salonunda gördüğümü ve bir tür parapsikoloji dergisi sandığımı çok iyi hatırlıyorum.

Sızıntı'nın bir yeni-Nurcu tarikatın yayın organı olduğunu birkaç yıl sonra öğrenmiştim. Bu yeni tarikata, Fethullah Gülen'in ismiyle anılan bu organizasyona ne isim verilmesi gerektiği, nasıl tanımlanacağı sosyolojik bir soru. Gülen organizasyonu, dini-mali-politik bir organizasyon olarak ve öğretileri itibariyle en çok ABD'de benzerleri bulunan bir tarikat. Bu yarı gizli organizasyona hemen herkes, bazen savcılar da dahil olmak üzere "Fethullahçı" diyor. Ve bence bu isim onlara çok yakışıyor.

1970 sonlarında, 12 Nurcu-İslamcı erkeğin Gülen'in liderliğinde kurdukları "şey" bugünden bakınca en çok bir örgüte benzer. 80 sonrası yükselen dinci-gerici fikir dalgası içinde Gülen mayası tutacak ve 1990'lara gelindiğinde bu "şey" Türkiye'nin Nakşibendilerle birlikte anılan ve de klasik Nurcu cemaatiyle yarışan en büyük dinci topluluklarından biri olarak başını suyun üstüne çıkaracaktır. Medyada Gülen adı ünlü siyasilerle birlikte anılmaya başlanacaktır. Gülen, kendi yazdığı biyografisinde, 12 Eylül 1980'den bir hafta önce, vaaz verdiği camiye onu dinlemeye Turgut Özal'ın geldiğini, sonra da baş başa konuştuklarını anlatır.

Gülen, 1951 Erzurum doğumlu bir imam oğludur. Hep Nurcular ve İlim Yayma Cemiyeti ortamlarında bulunmuştur. Lideri olduğu cemaat-örgüt

belli bir konjonktürde Ecevit'i bile destekleyecek, ama partileşme misyonunun lideri Erbakan'ı hiçbir zaman desteklemeyecek, 28 Şubat'ta onları satacaktır.

Fethullahçılar 1980'ler boyunca fikren ve mali olarak çok ilerler, "küçük hayırlarla büyük finanslar elde etmeyi" başarırlar. Bugün şirketlerinin zenginliği milyarlarca dolarla ölçülen, Türkiye'de en fazla dershane ve çok sayıda okul sahibi olan bu organizasyonun bankaları, sigorta şirketleri var. 1990'larda patlama yapan topluluk, Zaman gazetesi ve Samanyolu televizyonuna ve birçok yayınevine sahip. Ayrıca, düzenli yayımlanan birçok dergileri var. Ama bence, 30. yaşı kutlanan Sızıntı'nın yeri bambaşka. O bu zincirin ilk ve en saf halkası. Eski bir cemaat üyesi, "Cemaat üyelerini bir arada tutan büyük bir olgu histir. Duygusal birlik cemaat üyelerini birbirine yapıştırıcı yapışkan gibidir"(*) diyor. İşte esas kadrolarını, "Çocuklarınızı bedava ve milli değerlerinize bağlı olarak okutmak istiyorsanız bize verin" diyerek derleyen topluluk, Sızıntı dergisiyle de ortak bir his, bir cemaat dili ve ruhu yaratmıştır.

Yayın yönetmeni Arif Sarsılmaz, derginin çıkışını 2006'da "Sızıntı Mektebi" başlıklı yazısında şöyle anlatır:

"Sene 1979. Ülkemiz anarşi ve kaosun karanlıklarında. Dış ve iç mihrakların tahriklerine kapılmadan, hiçbir anarşik hàdiseye karışmadan okuma gayretinde olan küçük bir grup ise haftada bir gün kendilerine cami kürsüsünden nasihat eden Büyük'lerini dinleyerek bu kaotik ortamdan kurtarabilecekleri insanlara ulaşma derdinde... Bu gençlerin de pek çoğunun yolu birkaç sene önce diğerlerinden ayrılmış. Üniversiteyi harp sahasına çevirenlerin arasından Allah'ın lütfuyla sıyrılan bu talihliler, o güne kadar hiç alışık olmadıkları bir üslupla hitap eden, Darwinizm, termodinamik, atom, entropi gibi biyoloji ve astrofiziğe ait mevzuları, üniversitedeki derslerin materyalist yorumunun tam tersi istikametinde şerh eden Zat'ı dinleyerek kalplerini aydınlatmaktalar. Ülkenin kurtuluşunun ve istikrarının nasıl bir insan modeliyle gerçekleştirileceğini, bu insan modelinin yetiştirilmesi için ne gibi faaliyetler yapılması gerektiğini teşhis eden Muhterem Büyüğümüz akıl ve kalpleri ikna ederek tedavi için çareler arıyor... Saf, temiz ve berrak bir şekilde ince ince sızarak gönüllere girmeyi hedefleyen bu dergi, 1979'un şubatında yola böyle çıkmıştı."

Sarsılmaz'ın Zat ve Muhterem Büyüğümüz diye bahsettiği kişi Fethullah Gülen'dir.

Faşizan Ve Tek Şefli Sızıntı

Şubat 1979'da basılan birinci sayısının kapağındaki ağlayan sarışın mavi gözlü erkek çocuğu fotoğrafı derginin önüne geçen bir yaygınlığa kavuşmuştur. Kamyon ve otobüs arka camlarına yapıştırıldığı için yaşı tutanların görsel hafızasına yerleşmiştir. Aslında, bu fotoğraf Sızıntı ruhuna çok uygundur. Fethullah Gülen genç yaşında camilerde ağlayarak ve ağlatarak vaaz vermeye başlamış bir yetenektir. "Bu Ağlamayı Dindirmek İçin Yavru" başlıklı ilk Sızıntı yazısıyla Gülen kalemini kullanmaya başlar ve okuyucularına şöyle seslenir:

"Senin için bu yola atıldık. Acılarına ortak olmak, ıstıraplarını dindirmek, gönlünü abat etmek için. Bize gönül koyma, aheste-revlik ettik, vaktinde imdadına yetişemedik. Ama inan, sinemizde hep Yakup'un gadri efganı, içimizde Zeliha'nın aşkı hicranını taşıdık durduk. O ab-endam kametinin iki büklüm olduğunu her gördükçe, perişan kâkül'ün gibi kalbimde dağılıp durdu."

Bu ifade kimsiz kimsesiz, aç açık, fakir fukara insanlara yönelik bir sesleniş olarak anlaşılmamalıdır. Onun seslenişleri, birbirinden hiçbir çıkar ilişkisiyle farklılaşmamış bir nesle, tüm milletedir. Metafizik bir dünyaya çağrı yapar, ama bu dünyanın kuralları ve hedefleri vardır. Gülen'in gözü ve dili hep yaşlıdır. "Hak katında toprağın bağrına, gözyaşlarından daha aziz hiçbir şey damlamamıştır. Bugün toprağa dökülen o damlalar, çok yakın bir gelecekte her tarafı İrem bağlarına çevirecektir. Gel, çöllerden daha kuru şu beyabanda herkese gözyaşlarının sakisi olalım ve güftesi heyecan, bestesi ağlama en taze meyvelerden yepyeni ziyafetler tertip edelim..." Bu gözyaşları içinde dile getirilen ülkü ise bir "altın nesil" yaratmaktır. Sürekli olarak maarifin vaat ettiklerine güvenmeyip kendi iradelerini yaratmaları gerektiği konusunda Sızıntı okuyucularına seslenir. Sonra öyle bir zaman gelir ki, artık altın neslin üretildiği okulların hayalinden değil, gerçeğinden, "Işık Evleri"nden bahsetmeye başlar.

"Bu ülkede yıllar ve yıllar matemle inlemeye itilmiş nesiller, ruhlarındaki kasvetleri dağıtıp tali'lerinin önünü kesen karanlıkları yırtacak ve onları alıp aydınlıklara çıkaracak fevkaladeden bir inayet eli düşleyip durmuşlardı. Işık Evleri, gökler ötesine açık o nur efşan iklimleriyle, hülya ve ümit, tahassur ve hicran, ıstırap ve hafakan dolu bütün sinelerin böyle bir beklentisinin cevabı oldu. İşte bu dönem, dev nebülözler gibi, her yana kollarını salmış bulunan ışık komplekslerinin, bütün zulmetleri bir bir

yırtma, topyekûn karanlıklarla hesaplaşma, inanan insanlar arasında her türlü alakaya merkez, bütün ruhani zevklere kaynak, umum manevi ihtiyaçlara merci ve her seviyedeki insanı, akli, ruhi, kalbi ve hissi beklentileriyle kucaklama dönemidir."

Haziran 2006'da ise Gülen, "Yıllar var ki bu mağmum coğrafyada hemen her zaman bir diriliş esintisi ve fevkaladeden bir sur sesi bekleyip durduk. Allah daha fazla bekletmesin; fakat, biz, yitirdiğimiz değerleri elde edeceğimiz güne kadar hep böyle aktif bir bekleyiş içinde bulunmaya kararlıyız. Ama acaba, böyle önemli bir beklenti adına, mevcut donanımımız, metafizik gerilimimiz, Hak karşısındaki duruşumuz yeterli mi! Değilse, böyle pasif bir duruşa beklenti denmeyeceği açıktır. Eğer bir gün makûs talihimiz değişecekse, şart-ı àdi planında Allah'ın izniyle işte bu kahramanların eliyle değişecektir" diye yazar.

Cemaat üyeleri Gülen'i insan ötesi bir yaratık olarak görür. Onun her dediğine inanılır. Eski bir cemaat üyesi şöyle der:

"Çünkü siz kirlisinizdir, günaha batmışsınızdır. Ama o, yani lider, sizin çok üstünüzde, sizin ulaşamayacağınız bir noktada, size ötelerden haber getiren bir insandır."

Bu mükemmel, iman sahibi, devletine ve cemaate bağlı bir nesil yaratma arayışı faşizandır. Tek tip insan yaratmak, toplum mühendisliği peşinde koşmak gibi kavramlara sığacak gibi değildir.

Sızıntı dergisinin resmi şiarı sevgi ve hoşgörüdür. Bu büyük bir yalandır. Sızıntı'nın asla koşulsuz bir sevgi önerisi olmadığını söyleyebiliriz. Sızıntı kendisine bağlı olanlara sevgi sunar. Kendisine bağlı, güçlü, genç fikir silahşorları bulmak ister. İlk sayıda Muvaffak Ayvaz'ın yazısı "Kahraman" başlıklıdır ve o kahraman "kendine dönen, içinde derinleşen, içindeki mücadelede başarılı olmayı ön plana alacak şekilde işini ayarlayan insan... Ve o, makûs talihimizi beklenilen istikamete, aleyhimize dönen çarkları (izn-i ilahiyle) lehimize çevirecek" insandır.

Sızıntı, kendi gücünü oluşturmayı hedefler. Düşman gördüğü, "zalim karanlık güçler" dediği toplumsal, felsefi, siyasi düşüncelere karşı bir hat kurmak üzere sözünü kurmuş bir dergidir. Gülen, 1965 yılında, Erzurum'da Komünizmle Mücadele Derneği kuruculuğu yapmış bir kişidir. Otobiyografisinde, 12 Mart sürecinde sol görüşlülerin gördükleri muameleye müstahak olduklarını söyler. Gülen, kendi topluluğundan olmayan insanların işkence görmesine karşı kayıtsızdır. Bu hassaslığıyla kutsallaştırılan adamın çok sert bir eğitimle büyütülmüş olduğu da akılda

tutulmalıdır. Gülen'in annesi Refia Hanım'ın pek çok aktarılan bir anısı vardır: Gülen 12 yaşındayken, bir gün çok yorgun olduğunu ve yatsı namazını kılmadan yatacağını söyler. Annesi, "Böyle yaparsan sabah senin cenazeni göreyim" der ve bunun üzerine küçük Gülen namazını kılar ve yatar.

Nitekim Gülen, Komünizmle Mücadele Derneği çalışmalarında olsun, sonrasında olsun, verdiği vaazlarda Allah adına ağlattığı kadar, düşmanlara karşı kışkırtan bir dili de kullanmıştır.

Fethullah'ın Dünya Düzeni

Sızıntı, 12 Eylül'ü büyük bir sevinçle alkışlar. Ekim 1980 sayısında, "Son Karakol" başlıklı Gülen yazısı ülkeyi tasvir eder:

"Millet teknesi, sağa sola yalpa yapan bir vapur gibi, batması her an mukadder görünüyordu. Dillerde bin bir yabancı türkü, dudaklarda bin bir öldürücü şarap... Kimi erotizmle sarhoş, kimi libidoyla, kimi egzistansiyalizmden medet umuyor, kimi hezeyan felsefesine dilbeste." Sonra, kayıp nesil için ağlar: "Tatmin edilememiş, doyurulamamış ve hatta terk edilmiş bir neslin, çeşitli kamplara ayrılması ve birbirini kıran kırana öldürmesi gayet normal değil mi? Bugüne kadar onun iç inkırazını sezebildik mi? Onu soysuzlaştıran sebeplere inebildik mi? Halbuki, ona canavarlık öğreten tiranlar karşısında, siyanet meleği gibi onun yanında olmalı değil miydik?" Ülkeyi temizleyen orduyu alkışlar: "Yıllardan beri, bin bir saldırıyla rehnedar olmuş bir bünye, böyle hemen bir mualeceyle iyi edilemeyeceği de muhakkaktı. Daha köklü ve daha gönülden bir hareket gerekliydi ki, milli bünyeyi kemiren yıllanmış seretanlar (kanser) bertaraf edilebilsin. Ve işte şimdi, bin bir ümit ve sevinç içinde, asırlık bekleyişin tuluu saydığımız, bu son dirilişi, son karakolun varlık ve bekasına alamet sayıyor; ümidimizin tükendiği yerde, Hızır gibi imdadımıza yetişen Mehmetçiğe bir kere daha selam duruyoruz."

Bugün Türkiye'de Gülen'le birlikte demokrasi hayalleri kuran bütün cemaatperverler bu sözleri de desteklediklerini bilmelidir. Fethullah Gülen'in siyasi ilişkilerinin tarihi kendi güçlenmesine engel olan topluluklara karşı şiddet uygulanmasına aldırmadığını ortaya serer. Gülen, sahte değil, öz bir eylülisttir. Bütün eylülistler gibi, önünde açılan boş alana sevinecektir. Tıpkı Özal gibi, gelen zamana uyum sağlayacak bir zihniyete sahiptir. Her anlamda geleceği açık bir pragmatisttir. Yeni zamanın ruhuna

uyumludur. Köy enstitülerinin fikri kalıntılarının yok edildiği, TÖS'lü öğretmenlerin anılmadığı, TÖB-DER'li öğretmenlerin kellelerinin alındığı toplumsal meydanı boş bularak kendi eğitim hamlesini tatlı tatlı başlatacaktır.

Gülen, yeni dünya düzeniyle uyumludur. Fethullahçılar, ülkücüler gibi komünistlerle düelloya girişmeyecek, devletle çatışmayacak, kan akıtmayacaktır. O devir geçmiştir. Onlar ergen yaşında topladıkları çocukları, içinde dualar ve Tanrı'nın mükemmel tasarımı gezegenler olan rüyalarla okutacak, geleceğe hazırlayacaktır. 12 Eylül Türkiye'nin damarlarını kesip kanatırken, insanlar evlerinden sabaha karşı toplanıp emniyete ve cezaevlerine taşınırken, o bonkörce akıtabildiği gözyaşlarının bir damlasını bile dökmeyecektir. "Mehmetçiğe" bu selam duruşunun 12 Eylül'le başladığını ve bittiğini düşünmek çok yanlış olur. Çünkü cemaat bugün de 12 Eylül öncesi yaygın olan her türlü toplumcu-solcu düşüncenin, bu düşüncenin kaynaklarının, bu kaynaklardan beslenen toplumsal, iktisàdi, siyasi tahlillerin baş düşmanıdır. Gülen felsefesinin en sağlam yönü, akılcı, araştıran, soran düşünceye düşmanlıktır.

İnsan Aklına Ve Zevkine Karşı Sızıntı

Sızıntı dergilerinin sayfaları iki tür yazıyla oluşur. Birincisi, Fethullah Gülen yazılarıdır. Bunlar uzun yıllar imzasız yazılar olmuştur. Şiirler ve kısa tefsirler de genellikle ona aittir. Bu yazılardan ve şiirlerden birkaç tanesini üst üste okumak, insanı başı sonu belirsiz bir kuyuya düşmüş gibi yapar. Eylül 2008 Sızıntı kapağında şu dizeler vardır:

"Şimdi küreler O'nun çevresinde dönüyor
Ve aldatan yalancı mumlar bir bir sönüyor
Ötelerden ruhlara hep selane iniyor
Son bir kere daha kader dediğini diyor..."

Bu niteliksiz bir dildir. Ama onun her dediği dokunulmazdır. Mesela bu dizeler açıkça küçümsenmeyi hak etmektedir ama, Gülen'in dili hakkında kimse, misal ne Bejan Matur, ne Ahmet Altan, ne Leyla İpekçi, ne Elif Şafak, ne şu, ne bu, kimsecikler, "Ya iyi hoş da, bu kadarı da pes!" diye yazmaz, yazamaz.

Ayrıca, halkın anlayacağı bu Sızıntı dili aslında cemaatin öz dilidir. Zaten o okunan değil, kasetlerle dinlenen, CD'lerle izlenen bir hatiptir daha çok. Zaten birçok yazıyı okuduktan sonra, "Ya coştum ama, neden bahsediyordu bu?" diyebilir insan. Bu yazılar adeta sadece bir ses taşır. Bir laf kalabalığı vardır ve geriye sadece bir şeyler sızar. Gülen yazıları cemaat talebelerince manifestolar olarak adlandırılır ve yeniden yeniden basılır, okunur. Sızıntı, başlangıç sayılarında, "uydurukça" diye nitelendirdiği yeni Türkçeden uzak kalma kararlığını belirtmiştir. Dergi dili bazı teknik kelimelerin açık bir Türkçeyle harmanlandığı bir dildir. Sonuç bir garabettir. Yine Eylül 2008 sayısındaki Gülen yazısında ramazan günleri şöyle tasvir edilir: "O günlerde nefsani ve şeytani dürtüler yatışır, sonra da onların yerlerini sımsıcak bir mülayemet ve masmavi bir ruhanilik alır." Bu, mülayimlik yerine mülayemet diyebilmenin marifet sanıldğı bir dildir. Yazı Sızıntı ruhu taşır. Hep tekrarlanan uyarı yerindedir: "Ey kirli ve günahkâr insanlar, nefsanilik ve şeytanilikten kaçının." Yani nelerden kaçınılacaktır?

Tarikatı kuran ilk 12 kişi içinden 25 sene sonra kopan eski cemaat üyesi Nurettin Veren, birçoklarının Gülen'in isteği üzerine, 50 yaşına kadar evlenmediğini, evlenenlerin eşlerinin de baştan ayağa ve ellerine kadar örtülü olmasının şart koşulduğunu anlatır. Aynı Gülen, başörtüsü konusu siyasal kriz yaratınca, bu konuyu tali gördüğünü söyleyiverir. Malum, Gülen hep yalnız bir erkektir. Evlenmemeye 19 yaşında karar verdiğini kendisi anlatır. Peki kadınların elini sıkmamaya ne zaman karar vermiştir, bundan bahis yoktur. Kadın ve aile hayatı konusunda Sızıntı'da pek az yazı vardır. "Fethullahçılık ve kadın" ayrı bir kitabın konusu olmak üzere bir tarafa bırakılmayı hak eder. Ama şunu diyebiliriz ki, Gülen'in Sızıntı yazılarının dilinde kadınlar ve erkekler ikilisine pek rastlanmaz. Sadece onlar değil, bu dilde zenginler-fakirler, emperyalist ülkeler ve mazlum ülkeler, ezilen ırklar, hakkı yenenler, gelir adaletsizliği gibi kavramlar, İsrail, ABD, İran gibi isimler de neredeyse kural olarak yoktur.

Sızıntı'nın İktisadı Dışlayan Bilimi

Dergideki ikinci öbek, "bilimsel" yazılardan oluşur. Pek çok bilim dalında yazılar dergide yer alır. Ama nasıl? Arif Sarsılmaz, bu bölümün özelliklerini şöyle anlatır:

"Biyoloji, tıp, fizik, astronomi gibi fen konularındaki yazılar, yaratıcı olarak tabiatı ve tesadüfü reddederken, varlıklardaki hikmeti, hassas ve

mükemmel yaratılışı, ahenkli nizamı, sebeplerin de birer vesile ve perde olarak Yaratıcı tarafından şart-ı àdi olarak konulduğunu öne çıkarıyordu. Bu mevzulardaki değerlendirmeler, evrim teorisinin iddialarını çürütecek şekildeydi. Son yıllarda, moleküler biyoloji ve genetik konularındaki 'kopyalama' ve 'kök hücre' gibi yaratma iddiasındaki çarpıtmalara da cevaplar verildi. Hayat sahibi varlıklar, Rabb'imizin icraatını ve üzerlerindeki esmanın tecellilerini çok açık gösterdikleri için, bilhassa biyoloji ve tıp sahasındaki yazılar dergide çoğunluğu teşkil etti. Fizik, kimya, matematik ve astronomi sahalarındaki cansız varlıklarda, yaratılış mucizeleri daha perdeli olduğu için, bu sahalarda daha az yazı neşredildi.

Kuran ayetlerinin ve sahih hàdislerin bugünkü ilimle çelişmediğini, aksine ilmin çok daha önünde gittiğini ve ilmi teşvik edip yol gösterdiğini nazara veren yazılarda, astronomi, fizik, biyoloji vs. gibi dallarla ilgili birçok ayetin bugünkü bilimden çok daha ileri durumları üzerinde durulurken, gelecekte karşımıza çıkacak ilmi gelişmelerin önünü tıkamamak ve ileride Kuran'a karşı bir şüpheye fırsat vermemek için son sözü söylemeden, bu gelişmelerin sadece alternatiflerden biri olduğu vurgulanarak mülahaza dairesi açık bırakıldı."

Cemaat bilime karşıdır. Sınır Kuran'dır. Yorum hakkı Gülen'indir.

Sızıntı'da yasak olan bir bilim dalı vardır, o da iktisattır. Oysa, "altın nesil"in birçok üyesi işletme okumuştur. Sızıntı bir "kötü ahlàk" merkezi olarak Batı'yı bazen işaret etse de, asla kapitalizmi eleştirmez. Fethullahçıların sermaye birikimindeki başarıları, girişimciliğe verdikleri değer ortadadır. Dergide mesela plazma viskozitesi, hematokrit, mineral tuzları gibi kavramlarla dolu, Said Nursi'den alıntılarla desteklenen bir makalede, "her şeyi hikmetle yaratan sanatkâr"ın insan damarlarında kanın akışını nasıl muntazam düzenlediği anlatılır da, paranın toplumdaki akışı ve dağıtımı üzerine hiçbir yazıya rastlanmaz. Mesela, paralı eğitim, dershaneler düzeni, yeni sosyal güvenlik yasası, özel hastanelerin kârlılık oranı filan hiç ele alınmaz. Yaratıcı mühendisliğin para akışı konusundaki dünya düzeninin eleştirisi belli ki cemaatte yasaktır.

Özalizmle uyumlu bir ekol olarak Gülenizm paranın hak eden ellerde toplanıp onlarca işletilmesinden yanadır. Otuz yıldır tekrarlanan sözler aynıdır: "Bugünkü bütün çırpınmalarımız, yazıp çizmelerimiz, gönüllerimizde duyup hissettiğimiz gelecekteki o sihirli dünyalar içindir." Ama bu sihirle dünyada toplumsal kaynaklarımızın, mülkün, paranın ve gücün eşit ve àdil dağıtılacağına ilişkin tek bir söz, anıştırma, şiir bu dergide

yer almaz. Rahmet sağanakları, iç ahenk, Rabb'e götüren efsunlu yol gırla gider... Ama belli ki, cemaat zenginleri sevenlerin yolundadır. Altın nesil artık gazete yöneticisi, kaymakam, TRT programcısı, banka yöneticisi, vali, savcı, dershane öğretmeni, şirket yöneticisi olmuş durumdadır. Onların bir kısmı, yurtdışında yapılan atılımlarda başlarından geçen sırlı olayları anlatan yeni önderler durumundadır. Cemaat parlak, çalışkan çocuk avcılığını gücün verdiği rahatlıkla sürdürmektedir. Bu durumda, yoksullara da çocuklarını okutması, yurt masraflarını karşılaması, işe alması, aç açık bırakmaması karşılığında düzene uymak düşmektedir. Gülen cemaatinin ekonomik gücünün halkı etkilediği kadar, pek çok okumuş yazmış insanı, entelektüeli, solcuyu, muhalifi, ulusalcıyı etkilemesinde bu iktisàdi gücün rolü de ayrıca ele almaya değer bir konudur.

Hazin Ve Utanç Verici İttifak

Fethullah Gülen organizasyonu, 1990'larda ne kadar kuvvetli olduğunu dostuna düşmanına gösterir. Sonra zorluklar başlar. Ama ilginç olan, bazı liberal-sol-muhalif kişi ve kurumların cemaate duyduğu yakınlıktır. Bu süreçte en işlevli kurum, 1994'te kurulan Türkiye Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'dır. Vakıf, 1998'de Abant Platformu'nu düzenler. Vakfın resmi sitesindeki ifadeyle amaç, "Türkiye'deki aydınların birbirlerini tanımalarının zeminini teşkil etmektir." Yani yeni yüzyılda memleket aydınlarının birbirini tanıması için Fethullah Gülen'in onursal başkanlığı önerilmektedir. İşin fena tarafı, AKP iktidarını önceleyen bu yıllarda "ben demokratım" diyen pek çok aydının da buraya koşması olmuştur. Öyle ki, platformun çalışkan eş başkanı Mete Tunçay'dır. Konu etrafında bir haberi aktarmak istiyorum. Haberde önce Tunçay hak etmediği bir şekilde abartılı niteliklerle betimlenir. Tıpkı şöhretli Hıristiyanların Müslüman olmasına verilen aşırı önem gibi, cemaat de yakınlarındaki herkesi başka âlemlerin çok önemlisi olarak tanıtmaya bayılır. Haber şöyle: "Siyaset bilimi profesörü Mete Tunçay, Türkiye'de sosyalist ideolojinin önemli isimlerinden. Kaleme aldığı kaynak eserleri ve yetiştirdiği öğrencilerle Türk fikir ve siyaset tarihine yön veren bir isim olarak biliniyor."

Mete Tunçay, 1990'lı yılların sonunda Fethullah Gülen'e yakınlığıyla bilinen Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'yla tanışır. 4. Abant Platformu'na ilk kez katılır ve Gülen cemaatiyle yakın temas kurmaya başlar. Prof. Mete Tunçay daha sonra Abant Platformu'nun başkanlığı görevini yapar.

Kendisini "agnostik" olarak nitelendiren Tunçay, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın iftar davetlerinin hiçbirisine katılmaz. "Oruç tutmayanın iftar sofrasında yeri yoktur" diye düşünen Tunçay, "Ben oruç tutmuyorum, onun için iftara da katılmam" diyerek her defasında vakfın davetini geri çevirir. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Başkanı Harun Tokak, bu yıl verilen iftar için farklı bir davet yöntemi kullanır. İyi bir şair olarak bilinen Tokak, Prof. Tunçay'ı bir şiirle davet eder. Harun Tokak, şiiri Tunçay'ın eşi Gönül Hanım'a ulaştırır ve Mete Tunçay'a iletmesini söyler. Tunçay, bu farklı davete icabet eder. İftar salonuna geldiğinde Harun Tokak'a, bu davete katılmak için hayatında ilk kez oruç tuttuğunu söyler. "Ben prensiplerine sadık biriyim. Buna ters düşmemek, sizin davetinizi de geri çevirmemek için oruçlu olarak geldim" der. Mete Tunçay'a oruç tutturan şiir:

"Nàdide Gönül
Bir sabah uyanıp da açınca kapıyı
Göremeyecekse ne güneşi ne ayı
Gelemeyeceğim dediği bir ramazan akşamı
Kurtaracak belki üstat Mete Tunçay'ı
Yüreğinde saklı nàdide bir GÖNÜL var
Ne olursan ol GÖNÜL'lü gel Mete Tunçay..."

Cemaatin şiir zevki konusuna dönmek istemiyorum. Burada konu elbette oruç değildir. Ben çocukluğumu istersem sahura kalkarak ve oruçsuz iftar sofralarına oturarak geçirdim. Yani haberin içeriği hafife alınacak gibidir. Ama Bilgi Üniversitesi dekanıyla tarikat arasındaki neşeli yakınlık düzeyi bence ürperticidir.

Yazarlar Vakfı ve girişimleri önemlidir. Nuray Mert 2004'te şöyle yazar:

"Adamlar, gelmiş bir Ortadoğu ülkesini işgal etmişler, sivilleri katlediyorlar, camilerde adam öldürüyorlar. Bizimkiler, hiç utanıp sıkılmadan, bu adamların Müslümanlara çekidüzen verme projelerinin peşinde koşuyor. Son olarak Washington'da yapılan Abant toplantısından söz ediyorum." Ve devam eder: "Dün, 'komünizmle mücadele' adı altında, ABD politikalarına ucuz hizmet verenler, şimdi de, ABD'nin çıkarları ve hedefleri doğrultusunda, İslam dünyasına çekidüzen verme işine gönüllü yazılmış durumdalar."

Ne demeli, 1990'larda çuvala giren mızrak 2000'lerde dışarı fırlamakta, bazı hazin ve utanç verici ittifaklar dışında, Gülen ve benzerlerini hoş gören aydın muhitleri nihayet bölünmektedir.

"Geleceğin Mimarları"

Bölümü, başta söylediğim bir noktaya değinerek bitirmek istiyorum. Bence Sızıntı dergisi Gülen cemaatinin en saf ilk halkasıdır, vaktiyle ona ruh veren yayındır. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın sitesinde bu tezimi doğrulayan bir yazıya rastladım. Yazıda, Muhsin Toprak, Onursal Başkan Fethullah Gülen'in Sızıntı dergisinin Eylül 1980 sayısı için kaleme aldığı "Geleceğin Mimarları" başlıklı yazısını tahlil etmiş, ki bu yazı bence de bir numaradır. Toprak, Gülen'in yazısındaki benzetmeleri edebi nitelikleri ve içerikleri açısından övmekle bitirememiş. "Geleceğin Mimarları" için Gülen'in ta 1980'de sıraladığı niteliklerin bazılarını aktarmak istiyorum.

"Onlar: Kendi ruhunda varlığa ermiş talihliler, maddesini ledünniyatına teslim etmiş hakikat erleridir. Maddeleri bir gergef inceliği içinde ve tamamen mananın emrindedir.

Dış görünüşleri itibariyle oldukça mukassi, alabildiğine silik ve sönük görünümlü, alayişsiz ve gösterişsizdirler.

Ancak nilüfer tenli, yasemin kokulu, sinelerinde bin buhurdan çeşit çeşit kokular neşretmektedir.

Nam u nişan nedir bilmez, makama, mansıba eyvallah etmezler.

Bir mum gibi eriyen benliklerinde, cihanlar aydınlığa kavuşur ama onların göz hadekaları şuanın zerresini bile kendi hesabına kullanmak istemez.

Madde ve mana 'alaşımı' yüksek bir mahiyete sahiptirler. Fıtratla katiyen tenakuza düşmezler.

Dayanıklıdırlar ve darılma bilmezler. Müsamaha atmosferlerine çarpan kin ve öfke şahapları, onların yakıcı ve eritici havalarıyla iz bırakmadan kaybolur gider.

Kararlı ve azimlidirler. Ayaklarının önünde bin bahar sökün etse, yine de yol ve yön değiştirmezler.

Solmayan güzelliklere gönül kaptırmış bu yüce kametler için, cennet hurilerinin perdedarlığı dahi onların gözlerini kaydıramaz ve bakışlarını bulandıramaz."

Bölümü bir ricayla bitirmek istiyorum. Bakın Muhsin Toprak ne güzel bir çalışma yapmış. Mete Tunçay içerik, Hilmi Yavuz da biçim açısından Gülen'in bu klasik yazısını değerlendirse ve bize iletse. Belki daha önce yazmışlardır, biz kaçırmışızdır, affola. Bir de dileğim var: Bu Fethullah Gülen cemaati yayınlarını yıllardır okurum. 30. yılları şerefine daha da okudum. Bu ağlayış sızlanış duracak gibi değil. Heyhat, birilerinin durdurması gerek. Amma bu sızıntının ve büyük paraların biriktiği paslı kabın kırılması zor olacak belli ki. Ne diyelim, nasip ola, uğraşıp yaşayıp görürüz inşallah.

Sızıntı Ve Kadınlar

Sızıntı dergisinin 30. yılında dergiyi gözden geçiren bir yazı yazmış ve kadınlar açısından ayrıca ele almak gereken şeyler olduğunu söylemiştim. Bu bölümde Sızıntı dergisi ve dolayısıyla Fethullah Gülen'in kadınlara bakışını ele almaya çalışacağım. Önce yöntemsel bir meseleye değinmek istiyorum.

Fethullah Gülen'in toplumu analiz eden, toplumsal meselelere çözümler sunan bir yazar olarak nasıl ele alınacağı veya ne derecede ciddiye alınabileceği bence önemli bir sorudur. Fethullah Gülen bir yazar olmaktan ziyade bir vaiz. Burada bu nitelemeyi daha çok cami veya başka yerlerde insanlara bir imam olarak vaaz verdiği için değil, yazı, makale, kitap yazarken veya soruları cevaplarken de bir imam niteliğiyle hitabet yaptığını düşündüğüm ve gözlemlediğim için yapıyorum. Yaptığı konuşmalar dinlenecek veya arka arkaya birkaç kitabı okunacak olursa da Gülen'in kendine has, yarı anlaşılır bir dille konuşan, zaman içinde ve kendi içinde tutarlı olup olmadığına bakılmaksızın söylediklerine-yazdıklarına değer verilen bir vaiz-lider olduğu görülür. Gülen eskiden beri konuştuğu oranda yazmıştır da. Bu anlamda özellikle Sızıntı dergisinde yer almış, ona ait olduğu bilinen imzasız yazıları önemlidir. Bu yazılar internette popüler sitelerde sürekli dolaşımdadır. Öte yandan hâlâ manifestolar olarak tanımlanarak cemaat kadroları tarafından okunduğu bilinir.

Fethullah Gülen'e bir imam olmasının ve birçok insan tarafından kutsal addedilen bir dini kişilik olmanın ötesinde bir düşün insanı-bir şair-bir yazar-bir ideolojik önder niteliği hediye edenlerin onun temsil ettiği organizasyona bağlı olanlar kadar, açıkça böyle bir aidiyet içinde olmasalar da onu değerli bulanlar olduğu rahatlıkla söylenebilir. 1998'de yayımlanmış olan Fethullah Gülen Hocaefendi ile Ufuk Turu(1) kitabı bu açıdan önemli bir örnektir. Kitabın arka kapağında yer alan yorumları ve imzaları aynen aktarıyorum:

"Bu UFUK TURU bir analizden ibaret olmayıp bir Türkiye bestesidir. Türk-Osmanlı geleneği ve uzantısında bir beste."

Prof. Nur Vergin

"Makalelerin önemli katkıları arasında, Fethullah Gülen'in çevre koşullarıyla iman arasındaki bağa ne kadar önem verdiğinin belirtilmesi, bence başta gelir. Tarih, topluluk ve şahıs gibi odak noktalarını seçkin bir görüşle, iman ve dinle ilişkilendirmenin, toplumbilimcilerimiz arasında bile nàdiren gördüğümüz bir yaklaşım olduğunu hatırlarsak, bu birleştirici zekânın istisnai yeri daha da netleşiyor."

Prof. Şerif Mardin

"Kendisiyle yapılan UFUK TURU'nda, 'Kaldırın şu Osmanlı haritasını, ufkumu daraltıyor' deyip, yerine dünya haritası astırması, Hoca'nın evrensel bir bakış ve evrensel değerler ortaya koyan, düşüncelerini tüm insanlığa aktarmayı planlayan geniş perspektifli bir insan olduğunu gösteriyor."

Çetin Altan

"Fethullah Gülen öğretisi Batı modernliğini İslami muhafazakârlıkta sınamakta, manalandırmakta, daha ötesi modernliği Batı'nın malı olmaktan çıkartmak istemektedir."

Prof. Nilüfer Göle

Fethullah Gülen'in yazdıkları önemlidir. Peki, bu değer yazılanların edebi, sosyolojik, felsefi biçimsel ve içerikle ilgili kıymetinden mi gelmektedir? Hayır diyebilirsiniz rahatlıkla. Ama dikkat edin karşınıza dikilecek referanslar yukarıda saydığım isimler gibi önemli sosyal bilimciler olabilir.

Dolayısıyla üç saptama yapabiliriz bence: Birincisi, onun yazdıkları öncelikle başlangıçtan itibaren bu dinsel organizasyonunun fikriyatına değer vermiş, benimsemiş cemaate maddi manevi uyum sağlamış ve bu bağlanmayla mutlu olan kişilere yöneliktir. En nihayetinde bu fikirler onların beğenisiyle bir yer kazanmıştır. Bu açıdan 33 yıllık kesintisiz yayınıyla Sızıntı dergisi özel bir yere sahiptir. İkincisi bu maddi manevi güç

birçok Türkiyeli siyasi-ekonomik yöneticinin ve medya-kanaat önderinin desteğini arkasına almıştır. Üçüncü bir nokta olarak da şu dikkate alınmalıdır. Bugün on yıldır iktidarda olan hükümeti de destekleyen büyük bir sivil-polis-finans gücünü temsil eden bir organizasyon olan cemaat artık gerçek izleyicileri kadar öyle olmak-görünmek çıkarına olanları da etrafına çekiyor olsa gerekir.

Yukarıda arka kapak yazılarını aktardığım kitap gazeteci Eyüp Can'ın Fethullah Gülen'le yaptığı uzun bir röportajdır. Pek çok Gülen kitabı gibi soru ve cevaplardan oluşur. Eyüp Can'ın bu çalışmasının önsözü kapsamında yazdığı giriş-selamlama yazısını olduğu gibi aktarıyorum.

Hitam-ı Misk:

"Pazar konuşmaları bir ayna. Hz. Mevlana'nın Mesnevi'sinde, Rumi ressamlara çizdirdiği bin bir güzellikteki resimleri Anadolulu ressamların, cilaladıkları gönül duvarlarından aksettirmesi misali, bir aksi sedanın peşinde. Toy ve delişmen. İddiası acziyetinden geliyor.

13 yaşının, sıcak bir ağustosunda, hıçkırıklarla boğulan, mustarip bir vicdanın, ıslak bakışlarıyla serinleyen ve 23 yaşının yine bir ağustos ayında, bu serin soluğun ruha üflediği neşa ile yoluna koyulan bu delişmen mikro âlemle, makro âlemin kesişme noktasında hülyalı bir rüyaya daldı... Hâlâ da uyanabilmiş değil.

Eline aldığı aynayı, Eflatun'un iradına uygun olarak, her hafta etrafına tutmaya çalışan bu delişmen, ruhuna üflenen neşa'nın ağır sorumluluğuyla yürümeye çabaladı. Ve 51 haftalık bu yürüyüşü yine ağustos ayının sıcak bir gününde hitama erdirmek istedi. Bu hitamı, kendi özgül dünyasında fırtınalara sebep olan, ruh üstadının nefesleriyle soluklandırmayı murad etti... Sizi ilk dinlediğim an hâlâ gözlerimin önünde. Dilinizin gönlünüzün ve gözyaşlarınızın ortaklaşa dokuduğu bir efendiden bahsediyordunuz. Kâinatın efendisinden. Hitam-ı Misk'ten..."

Bu satırlar bir sonraki pazara kadar devam edecek olan, dört fasıldan müteşekkil 7 saatlik konuşmanın gerçekleşmesine vesile oldu. Ve ben de bir yıldır âdet olduğu üzere yaptığım gibi, yine bir takdim yazmak yerine, "HOCAM'A" diye başlayan, şahsa özel bu mektubun bir kısmını izinsiz ifşa etmiş oldum. Zapta geçirilsin. Suçumu itiraf ediyorum... Ve 52 haftalık bir serüveni hitama erdiriyorum. Fethullah Gülen Hocaefendi ile UFUK TURU'nun "Hitam-ı Misk" olmasını diliyorum.

Baki selamlar...

Bu metinde görülebileceği gibi bu kitabı hazırlarken Eyüp Can, F. Gülen'e zaten çok büyük bir hayranlıkla bağlıdır. Bu bağ sadakat ve metafizik anlamlarla örülmüş bir bağdır. O halde bu çalışmada Eyüp Can herhangi bir gazeteci olarak görülebilir mi? Eğer ifadeyi yanlış anlamadıysam Can'ın 13 yaşının hıçkırıklarıyla örülmüş mutlak bir beğeni içeren böyle bir bağlanışla eleştirel veya tarafsız sorular ve analizler oluşturulabilir mi? Peki alınan cevaplar sade bir akılla yorumlanabilir mi? Elbette hayır! Peki, bu ruhsal bağlanışın tanımı nedir? Bu bağın ölçüsü, girişi ve çıkışı neredelir, kimlere ifade edilmektedir? Bunları bilemiyoruz.

Dolayısıyla Gülen'in anlatım ve yazılarını değerli kılan faktörlerden birinin bu yazıları kendilerine özgü sebeplerle değerli bulan güçlü topluluklar, kişiler olduğu her zaman hesaba katılmalıdır. Bu cemaat ve etrafındaki silsile içindeki insanların Gülen yazılarını salt yazılar olarak görmeleri, özgür aklı içeren bir beğeni süzgecinden geçirmeleri imkânsız olsa gerektir. Sızıntı dergisi 1979'dan beri basılıyor ve bol bol dağıtılıyor. Bu uzun bir süre. Eminim bu derginin topluluğa dahil olmayan sade okuyucuları olmuştur. Muhakkak bir kısmı bu dergiyi beğenerek yayıncı ekibe yönelik sevgilerini geliştirmişler, bu cemaatin fertleri haline gelmişlerdir. Bu kişilerin kâinatın gizini anlamaya ve kendi ahlàki varoluşlarını inşa etmeye çalışan sade insanlar olduğunu varsaymalıyız. Bu izleyici ve okuyucuların 80'li yıllarda süreklilik gösteren içten beğeni ve sevgisi bütün analizlerin ihmal edilmez bir parçası olmalıdır. Bugün Gülen cemaati Türkiye'de tuttuğu alan ve pozisyonla ilgili olarak, bir güç olarak ilgi çekiyor. Ama bu güç sadece teknik bir güç değil, aynı zamanda bir fikriyata da sahip. Dolayısıyla Fethullah Gülen yazdıklarıyla ele alınmalı, açıklıkla değerlendirilip eleştirilebilmeli, önemsenmeli veya küçümsenmelidir diye düşünüyorum.

Sızıntı Dergisinde Kadın

Sızıntı dergisinde kadınlar başlığı altında yazılan çok az şey vardır. Bu dergi Said Nursi risalelerini seven-benimsemiş insanların bir üretimidir. Dolayısıyla dergi başlangıçta kadınlar konusunda Nur fikriyatının içinde bir pozisyonda çıkmıştır. Ama Sızıntı dergisi devrinin Nurcu veya diğer ekollere sahip İslamcı dergilerine biçim ve üslup olarak benzemez. Yani özünde savunulan görüşler bellidir, İslamcı öğreti, dolayısıyla vahyin

bilgiye üstünlüğü ve Kuran'ın ve ama Sünni fıkhının belli yorumlarının yol göstericiliği esastır. Ama her konu Sızıntı ruhu-üslubu diye tanımlayabileceğimiz bir şekilde ele alınır. Dergi çok farklı bir sentetik estetiğe sahiptir. Zaten logosu gotik karakterdedir. Kapakları Türkçü-İslamcı grafikerlerin o güne kadar kullanmış olduğu örnekleri pek hatırlatmaz ve bu çizimlerde dünya hep uzayda bir gezegendir. Derginin kapaklarında modern insanların, gelişmiş modern dünyanın cenderelerinden kaçma kurtulma temasına göndermeler vardır. Bu kaçış üniversal metafizik yolculuklar vaat eder. Her şey güncellikten kopuk, sanki zamansız bir evrenle bağlantılı gibidir. Dergide İslamist politikanın güncel ve temel meseleleri olan anti-Siyonizm, anti-Amerikan emperyalizmi, İran Devrimi, ümmet-millet, kıyamet-ahiret gibi başlıklar kelime olarak bile geçmez. Gerçeküstü bir kurmaca etki gözeten bu kapaklar içerikteki psikoloji, vücut, aile ve din felsefesi yazılarıyla uyumludur.

Derginin ikinci sayısında Mesih Saraçoğlu imzasıyla yayımlanan yazı, "Öyle bir yörüngeye girdi ki, on üç asır önce de dönmüştü bu çizgide. Şeref kazanmıştı şerefli ve şereflilerden. Güzelleşmişti güzelden ve güzelliklerinden. 'Bittik! Yandık!' diyecektik, yeniden doğduk. Dipdiri ve tertemiz olarak. Dünya yeniden günahsız bir doğum yaptı. Yeni bir nesil geldi dünyaya. Bembeyaz bir perde, yemyeşil bir zemin ve masmavi sema. Güneş gülümsemekte, yıldızlar tebessüm etmekte. Bu nesil varlıkları huzura, insanlığı sürura kavuşturacak" der. Bu yazı bugün etkisi devam eden Gülen diline özgü bir gelecek temasına sahiptir. Vaat edilen bir zaman ve metafizik bir gelecek vardır. Öte yandan bilinir ki bu laik cumhuriyetin zulmettiği İslamcıların acılarının geçeceği mutlu bir gerçek-gelecektir. Yazarın adının Mesih olması ise şaka gibidir.(2)

Bu dil Milli Görüş çizgisinin yayınlarının dilinden, Said Nursi risalelerinin dilinden farklı bir dildir. Aslında bugünden bakılınca ABD'de felsefi idealizmin yükselişi ile Sızıntı fikriyatının oluşumu arasındaki paralellik ve eşzamanlılık ilginçtir. ABD'de 1979 yılında tarikat meselesi (cult question)(3) yeni bir toplumsal görüngü olarak ele alınmaktadır. Bu tip yeni tarikatlar psikolojinin kavramlarını kullanır ve modern çağın insanını yaşayan ve ama ilahi nitelikleri olduğu varsayılan bir lidere bağlanmaya çağırır. Bu ilahi-mutlak lidere bağlı hiyerarşik ve kurallı bir hayat sürülür. Vaat edilen mutlu, güvenli ve anlamlı bir hayattır. Bu hem dünya, hem de ölüm sonrası için geçerli bir vaattir. Bu örgütler kadınlardan da erkeklerden de öncelikle ruhsal uyum ve çalışkanlık bekler. Öte yandan Sızıntı dergisi

Türkiye'de 1970'lerin çok satan ve okunan dergisi Bilim Teknik'le aynı boyuttadır ve büyük biçimsel benzerlik taşır.

Şöyle diyebiliriz, bence Sızıntı devrin akılcı dünyasına öykünen bir yeni metafizik etrafında insanları örgütlemeye girişmiş bir yayın olarak tam tanımadığımız bir ekibin eseridir ve dilini kendine özgü bir imam olan Fethullah Gülen'le bulmuştur.

Sızıntı dergisinde 80'lerin popüler İslamist yayınlarının aksine kadınlar veya kadın-erkek ilişkisi çok az ele alınır. Türkiye'de başörtüsü mücadelesiyle en yüksek etki gücüne ulaşan İslamcı kadın hareketinin öncüleri arasında da Fethullah Gülen cemaatinden kadın görmek benim fikrimce zordur. Gülen hareketi bu açıdan da özellikle Nakşibendi tarikatının ve Esad Coşan'ın kadınlar üzerine yoğunlaşan açıksözlü İslamcı çalışmalarının verimini uygun bulduğu konjonktürlerde derlemiştir denilebilir. Fethullahçılar da diğer pek çok grup gibi "tesettür" konusunu araçsallaştırmıştır. Kadınların başörtüsü mücadelesi içinde kendilerini öne atmaları tarikat yapıları veya Refah-AKP gibi siyasal partilerde kadınların yönetici mevkilere ulaşmalarına yol açmamıştır. Türkiye'de örtünme konusunda öncü bir kadın olan Şule Yüksel Şenler günümüzde tesettürün içinin boşaltılmış olduğunu söylüyor. Bu örtünmenin bir politik sembol olarak önemli olduğunu doğrulayan bir tespit. Fethullahçılar başörtüsünün sembolik gücünü sonuna kadar kullanmış, kadınların tesettürle yaşamasını koşulsuz savunmuş ama 28 Şubat sonrasında üniversitelere daha çok perukla girilme taraftarı olmuştur. Gülen başlangıçta başörtüsü kaçınılmazdır diyen dilini örtü bir teferruattır diye yenilemiş, bu da İslamistler arası pek çok tartışmaya yol açmıştır. Ama Sızıntı dergisi yayın hayatı boyunca tesettür konusuna değinmemiştir.

Sızıntı dergisinde kadının adı ahlàk, annelik ve sağlık bağlamında geçer. Dergi âdeti olduğu üzere bu konularda da adeta zamansız ve sosyal koşulları yok sayan öğütler veren yazılar içerir. Son sayılarından birinde rastladığım şu ifadeler ilginçtir. Çünkü derginin çizgisinin dışına çıkılmış ve hiçbir alt dil kullanılmayan açık ifadelere gidilmiştir. Bu yazı bence dergi ekibinin 33 yıldır kadınlar için neler sızdırdığının basit bir tercümesini içeriyor. Öte yandan Sızıntı ekibinin feminizme biçtiği rolü de bir açıdan koyar mahiyette. Aynen aktarıyorum.

Boşanmada Feminizm Faktörü

Her hukuk sisteminde, kadın ve erkeğin belirlenmiş hak ve sorumlulukları vardır... Yaratılışlarındaki farklılık sebebiyle kadın ve erkeğin aile hayatındaki hak ve sorumlulukları da farklıdır. Kadının ve erkeğin yapması ve yapmaması gerekenler, eşlerin çocukları ve birbirleri üzerindeki hak ve sorumlulukları gibi konular çok net bir şekilde belirlenmiştir. Kuran-ı Kerim'e göre (Nisa Suresi), erkek, evin idarecisi, bakıcısı ve hâkimidir. Ev içinde ve dışındaki ağır yükümlülükleri belirlenmiştir. Ayrıca evin idarecisi olarak görev yapan erkek, hanımına karşı iyi davranmak ve onun haklarını korumak zorundadır. Kadın ve erkek her zaman için iffet ve namusunu koruma noktasında birbirine ve Allah'a karşı sorumludur. Hak ve sorumluluk anlayışının iyi niyetle ortaya konduğu sevgi ve saygı içinde şekillenen aile ortamında kimse kimseden rahatsız olmayacaktır. Kadının gereksiz ve aşırı bir şekilde ön plana çıkarılması, ekonomik özgürlük kazanarak bunu eşine karşı koz olarak kullanması, "Param var, sana muhtaç değilim, istediğimi yaparım" düşüncesinin oluşturulması, "eşitlik" adı altında eşler arasında saygısızlığın ve sorumsuzluğun artması, aile yapısının temellerine dinamit koymuştur. Feminist bakış açısı, kadını yüceltmek isterken erkekle rekabete sokmuş ve aile huzurunu bozmuştur. Kadın erkek arasında rol karmaşası başlamış, ekonomik kaygıların ön plana geçtiği aile düzeni oluşmuş, kadının çalışması teşvik edilmiş, buna bağlı olarak küçük problemlerde bile, birbiriyle yollarını ayırmaya maddi ve manevi olarak hazır bekleyen aile üyeleri ortaya çıkmıştır. Eş olarak saygı duyulan konumdan daha aşağı mertebelere düşme söz konusu olmuştur. Bu açıdan "feminizm" rüzgârının birçok aile ağacının devrilmesine sebep olduğu göz ardı edilmemelidir.(4)

Feminizmin Teklifleri

Gülen'in sadece kadınlara yönelik pek az yazısı vardır. Feminizmle ilgili fikir beyan ettiği bir yazısı çok eskidir ve çok okunanları arasındadır. Bu yazıda Gülen, "Bugüne kadar feministlerin kadın adına ileri sürdükleri her teklif, onu hoyratlaştırışı, küçük düşürücü ve tabiat deformasyonuna uğratıcı olmuştur. Oysaki kadın, varlık zincirinde çok önemli bir halkadır ve onun en ehemmiyetli yanı da, kendi fıtrat ve tabiatının sınırlarına saygılı kalmasındadır" demektedir. Bu ifadenin öncesinde veya sonrasında veya F. Gülen in bilinen herhangi bir kitabında feminizmin tekliflerinin neler olduğuna yönelik bir anlatım bulamayız. Gülen,

Hangi feminist teklif kadınları hoyratlaştırmıştır?

Hangi feminist teklif kadınları küçük düşürmüştür?

Hangi feminist teklif kadınları tabiat deformasyonuna uğratıcı olmuştur?

diye bir açıklama yapmaz. Zaten Gülen tartışmak için bir şey söyleyecek bir insan değildir... O soruların muhatabı olarak yazı yazan bir kişi değildir. O beyanda bulunur. Onun kendi fikrinde devamlılığı keyfidir. Kendi misyonunun devamlılığı ise esastır. Fırsatımız olmaz ya, olur a tartışmak için karşısına geçsek, etrafta tarafsız izleyiciler olsa, biz feministlere karşı kibar ve dolambaçlı konuşmalar yapacağını tahmin edebiliriz. Hatta ola ki olumlu yanları varsa feminizmin, onları da kendilerinin temsil ettiğini bile iddia edebilir. Açık olan bir diğer şey Gülen'in kadınlarla ilgili yaklaşımının hiç orijinal olmayıp yüz yıllık klasik Türkiyeli-İslamist-sağcı-muhafazakâr bir anti-feminist kalıbın tekrarı olduğudur. Bu kalıp her zaman Türkiye patriarkasına ve muhafazakârlığına hitap eder.

Bu çok kabul gören klişede iki taraf savaş halindedir. Bir yanda kutsal kadın fıtratını savunanlar bir yanda da bunu yozlaştırmak isteyenler yer alır. Bir taraf iffeti, letafeti, nezaketi kadınlara layık görürken diğer taraf kadını sokağa atma, ahlàken düşürme, kirletme peşindedir. Kadını ahlàken düşüren taraf Hıristiyanlar, Batılılar, cumhuriyetçiler, laikler, kadın hürriyeti savunucuları, eşitlikçiler, feministler olabilir. Kadını ahlàken yüksekte tutanlarsa gönül insanları, hizmet erleri, mutaassıplar, mütedeyyinler, muhafazakârlar ve benzerleridir.

Fethullah Gülen Sızıntı dilinde de kutsallık addedilen birisidir. Herkesten yüksek bir yerde durur. Başyazılar, isimsiz yazılar yazar. Konulara başka herkesinkinden farklı biraz özel bir zaviyeden bakan biri olarak sunulur. Ayrıca Gülen sevgilisi, eşi ve çocukları olmayan, olmamış bir erkektir. Zaten kadın da ulvi bir yaratıktır ve meleklerle konuşma gibi "göksel" vaazlara uygundur. Oysa Gülen'in yere indiği ve son derece realist bir politik stratejist gibi konuştuğu zamanlar çoktur. Bu anlarda o büyük Türkiye'nin büyük bir güç olmasını arzu eden, büyük bir nesli bu uğurda organize eden, bir vaiz-lider olarak konuşmaktadır.

Yine Ufuk Turu kitabına dönecek olursak: Mesela Eyüp Can'ın Rusya'daki gelişmelerle ilgili sorusuna verdiği cevapta F. Gülen şöyle ifadeler kullanır: "Arkadaşlarımız çözülme ciddiyet çizgisine gelmeden oraya gidip geliyordu. Tam vaktinde gittiler. (...) Bırakalım Avrupa Amerika

endişe etsin, biz artık bazı şeyleri duygu düşünce ve anlayışta ihraç etme durumuna ve mülahazasına sahibiz. (...) Öyle ise Türk toplumu İslamiyet'i evrensel manada çok iyi yorumlamış ve çok iyi temsil etmiş. Bu işin şakası yok ve dünyanın böyle bir yorum ve temsile ihtiyacı var bugün. (...) Kimsenin toprağında, ülkesinde, hâkimiyetinde gözümüz yok fakat Allah'ın bize ihsan ettiği şeyleri her yere götürme, herkesin ruhuna üfleme, ruhumuzun ilhamlarını başkalarının sinelerine boşaltma manasında dünyanın her yerinde gözümüz kalbimiz var." (Ufuk Turu, s. 65)

Türk toplumu komşularımızın, hatta dünyanın ruhuna bir şeyler üflemesi gereken bir noktaya gelmiştir Gülen'e göre. Bir kadın merak edebilir. Dünya nüfusunun yarısı olan kadınların ruhuna nedir üflenecek olanlar acaba diye. Arayıp tarayıp bulacağı hayatta kendilerine yeni yerler aramasının fuzuli olduğu beyanı, hak peşinde koşmanın ahlàken tehlikeli olduğu tembihi olacaktır. Aşağıya F. Gülen'in kadınlarla ilgili meşhur yazısının tamamını Umut Huzmeleri isimli internet sitesinden aynen aktarıyorum. Yazı 1988 yılında Sızıntı dergisinde yayımlanmıştır. Günümüzde internet ortamında yaygın paylaşıma sahiptir.

Kadını Meleklerden Daha Ulvi Yapan

"Çocukların talim ve terbiyesi, hanenin nizam, huzur ve ahengi adına insanlık mektebinin ilk hocası kadındır. Kadına yeni yeni yerler arandığı günümüzde bir kere daha, kudret elinin ona bahşettiği bu müstesna mevkiin hatırlanması, bir kısım fuzuli arayışları önleyeceği kanaatindeyiz.

Namuslu, terbiyeli ve yuvasına bağlı bir kadının bulunduğu ev, Cennet köşelerinden bir köşedir ve orada duyulan seslerin, solukların huri, gılman nağmesinden ve Kevser çağıltısından farkı yoktur.

İnsan bazen, suri zinetinin altında ezilmiş herhangi bir kadını görünce, kendi kendine, "Acaba, kadının iç zineti sayılan namus, iffet, fazilete de bu kadar değer veriyor mu?" diye düşünüyor.

Kadını, meleklerden daha ulvi yapan ve onu eşsiz bir elmas haline getiren, onun iç derinliği, iffet ve vakarıdır. İffeti hakkında söz söylenen kadın kalp bir para, vakarsız ise alay mevzuu bir kukladır ki, böylelerinin öldürücü atmosferlerinde ne sağlıklı yuvadan, ne de sıhhatli nesillerden bahsetmeye imkân yoktur.

İç âlemiyle fazilete uyanmış bir kadın, bulunduğu hanede kristal bir avizeye benzer. Onun her kıpırdanışında evin dört bir köşesinde ışıklar

oynamaya başlar. Kendi ruh dünyasında karanlık düşüncelere teslim olmuş kadın kıyafetindeki talihsize gelince, o, öyle bir sis ve duman kaynağıdır ki, uğradığı her yeri kirletir geçer.

Kadının, elinden düşürmeden daima okuyacağı tek kitap, içtimai terbiye kitabıdır ki, henüz en mükemmeliyle yazıldığı söylenemez.

Kendini nefsani hevesata salmış kadınları gördükçe, "Kadının aklı kısadır" diyenleri çok müsamahalı görüyorum. Zannediyorum, böyle diyenler, günümüzde kadının reklam mevzuu haline getirildiğini görselerdi, diyecek şey bulamayacaklardı.

Eskiler, "Kadının elinde iğne, mücahidin elinde mızrak gibidir" derlerdi. Doğrusu ben, bu sözde hiç de mübalağa görmüyorum.

Kadının başkaları için zevk metaı, eğlence mevzuu ve reklam malzemesi olduğu devirler hiç de azımsanmayacak kadar çoktur. Bereket versin ki, bütün bu talihsiz dönemler, şimdiye kadar hep onun dirilip kendini yenilemesi ve özünü bulmasının başlangıcı olmuştur.

Oğlana "mahdum", kız çocuğuna da "kerime" derlerdi ki, gözbebeğiyle aynı manaya gelen bu kelime, çok kıymetli, kıymetli olduğu kadar lüzumlu, lüzumlu olduğu kadar da en nazik bir uzvu bütün önemiyle ifade etmektedir.

"Eteğini tozdan topraktan sakın" deriz. Gözbebeği olan kadının ne kadar korunup kollanması lazım geldiğini, bilmem ki takdir edebiliyor muyuz?

Faziletli kadının süsü, zineti namus ve iffeti olduğu gibi, en şayan-ı takdir ve hayranlıkla karşılanacak yanı da, içtimai terbiyesi ve eşine karşı sadakatidir.

İyi kadın, ağzında hikmet, ruhunda incelik ve letafet, davranışlarında herkese saygı ve hürmet telkin eden kadındır ki, aşina nazarlar onun bu mukaddes yanını sezerek, beşeri kaynaklı iç bulantılarını ibret ve tefekküre çevirirler.

Bedeni hayatıyla gelişirken, kalp ve ruh tomurcuklarını inkişaf ettirememiş bir kadın, belli bir süre başlarda gezen çiçeklere benzese de, arkadan hemen solup gitmesi, yaprak yaprak dökülüp ayaklar altında çiğnenmesi kaçınılmazdır. Ebedileşme yolunu bulamayanlar için ne hazin akıbet!...

Kadın, iğfal edilip çirkeflere düşürülmeyecek kadar mualla bir cevherdir. Geleceğin ilme, irfana, hakikate uyanmış talihli nesillerinin, onu gözbebekleri gibi aziz tutacakları ümidimizi henüz yitirmedik...

Bizim kadınımız, milli şeref ve necabetimizin de en sağlam temel taşıdır. Upuzun ve şanlı geçmişimizin inşasında onun hissesi, hiç de düşmanla yaka paça olan mücahitlerin hissesinden geri değildir.

Kadınlık âlemi için hak ve hürriyet havariliği yapanların çoğu, onu cismani zevkleriyle coşturup, ruhunu hançerlemekten başka bir şey yapmamaktadırlar.

Ruhunda olgunluğa ermiş bir kadının, yetiştirip arkada bıraktığı hayırlı halefleri sayesinde, yuvası devamlı bir buhurdanlık gibi tüter ve içlere inşirah veren rayihalar salar. İşte bu rayihaların esip durduğu uhrevi mekân, her türlü tarif ve tavsifin üstünde tam bir Cennet bahçesidir.

Kalbini iman nurları, kafasını da ilim ve içtimai terbiyeyle aydınlatmış bir kadın, evini yeniden her gün inşa ediyor gibi, ona yeni yeni güzellik buutları ekler. Sefih ve kendini bilmezlere gelince, mevcut yuvaları bile yıkıp harabeye, kasvetleştirip mezara çevirirler.

Kadın, bulaşık bir kap, değersiz bir maden parçası olmadığı gibi, yeri de bulaşık kaplarının, maden parçalarının bulunduğu yer değildir. O, eşsiz bir pırlantadır ve mutlaka sedef kakmalı pırlanta kutularında korunmalıdır.

Kadın, incelik, letafet ve hassasiyette müstesna bir yere sahiptir. O, bu hususiyetleriyle ancak kendi tabiat ve fıtratının çerçevesinde kaldığı sürece yuvasına, dolayısıyla da kendi toplumuna yararlı olabilir.

Bugüne kadar feministlerin kadın adına ileri sürdükleri her teklif, onu hoyratlaştırıcı, küçük düşürücü ve tabiat deformasyonuna uğratıcı olmuştur. Oysaki kadın, varlık zincirinde çok önemli bir halkadır ve onun en ehemmiyetli yanı da, kendi fıtrat ve tabiatının sınırlarına saygılı kalmasındadır."

Ne Düşünmeli?

Bu yazı hakkında Nur Vergin, Şerif Mardin, Nilüfer Göle, Çetin Altan, Eyüp Can vb. neler düşünüp neler söylerler merak ediyorum. Ama ben Türkiyeli bir feminist olarak Gülen fikriyatına övgü yapmış herkesin kadın cinsinin yüz yıllık eşitlik ve özgürlük mücadelesine karşı ayıp ettiğini düşünüyorum. Elbette bu sınırlı bir değerlendirme, konunun pek çok yönü var ama şunu görmek lazım. Türkiye'de birçok Türk-Kürt aydını için dönem dönem özellikleri değişen çıkarlara dayalı kümelenmeler, ideolojik aidiyetler, politik bağlanmalar söz konusu. Bu aidiyetleri önemsemek, kadınların tarihsel ve günlük dertlerinin kaynağına inen feminist

düşüncenin esasını önemsemekten daha caziptir. Feminist argümanlar tabiri caizse "düşünce piyasasında" önem kazandıkça egemen fikir yapılarına iliştirilen bir şeydir. Fethullah Gülen'in dilden dile dolanan bu ifadelerini veya benzeri başka ifadeleri bu ideolojik kampların önde gelenleri önemsemezler. Tıpkı kadınların yaşamsal bazı itirazlarını önemsemedikleri gibi.

Fethullah Gülen düşüncesinin ilk kendini ifade ettiği andan beri kadınların özgürlükçü mücadelesine karşı olan içeriği açıktır. Gülen'in bu yazısı da yeni kuşak feministlerin sevdiği bir mizah kalıbını kullanacak olursak "kadınlar çiçektir, melektir" tarzındaki erkek egemen ikiyüzlü dilin bolca süslü gerici bir versiyonundan başka bir şey değildir. Ama bazı kritik ifadeler akılda tutulmalıdır. Derin Fethullahçılık kadının "nefsani hevese kapılmasını" adeta iğrenilecek bir şey olarak görmektedir. Eşitlikçiler, yani "kadınlık âlemi için hak ve hürriyet havariliği yapanlar" ise yine kadınları ruhsallıktan çıkarıp bedenselliğe yönelttikleri için aşağılanırlar. Hak ve özgürlük arayışındakiler kadınları "cismani zevkleriyle coşturup, ruhunu hançerlemekten başka bir şey yapmamaktadırlar." Ayrıca kadınlar milli şeref ve necipliğimizin sembolü, gelen şerefli nesillerin teminatıdır. Tabii fıtrat zincirleriyle oynamaya kalkmamaları şartıyla.

Said Nursi, Gülen Ve Kadın Fıtratı

Kadınlarla ilgili bu Fethullah Gülen yazısında da İslamizmin kullanmayı sevdiği bir kavram karşımıza çıkar: Fıtrat. Yani doğal yaradılıştan gelen varlığımızın sınırları. Peki, nedir bunlar? Bu konuda üst vaiz olan Said Nursi daha tanımlayıcı bir kişi olarak görülebilir. O malum, kadınlar olarak fıtratımızın bizi daha zayıf ve korunmaya muhtaç yaptığını zaten yazmıştır.

Otuz yıllık geçmişi olan Fethullahçı cemaatin kadınlarının en çok okuduğu kaynak halihazırda da Nur Risaleleri'dir. Gülen hareketini araştıran sosyolog Berna Turam 1997-2006 yılları arasında devam eden saha çalışması içinde cemaati içeriden inceleyen bir çalışma yapmış.(5) Kamuya açık yerlerde hizmet veren cemaat üyelerinin hal, tavır ve yaşayışları ile iç alanlarda ve evlerdekinde büyük fark olduğunu gözlemlemiş. Kocaları önemli cemaatte önemli pozisyonlarda olan kadınların çoğunun mutaassıp ev kadını hayatı sürdürdüğünü ve bu kadınların kızları, gelinleri ve arkadaşlarıyla birlikte düzenli aralıklarla bir araya gelerek başta risaleler

olmak üzeri dini metinleri okuyup tartışmalarının en önemli faaliyetleri olduğunu gözlemlemiş. Zaten Turam, Fethullahçı cemaatin vitrini ve vitrindeki insanlarını, merkezi ve içerideki insanları diye bir ayrım yaparak bu hareketi anlatıyor. Vitrinlik saha etkinliklerine serbestçe katılımda bulunulabilirken, risale okumaları kadın takipçilerin evlerinde gerçekleşmekte ve doğal olarak yalnızca içeriden kimseler ve tanıdıklarla sınırlı kalmaktadır. Türkiye çapında pek çok mahallenin yanı sıra dünyanın çeşitli şehirlerinde de kadınlar her hafta gruplar halinde toplanmaktadır.

Erzurum-Amerika Hattı

Amerika Birleşik Devletleri akademik dünyası bugün Gülen cemaatinin de pek çok ikinci kuşak üyesinin eğitim alanı. Ayrıca Fethullahçı hareket kendi tanıtımı için pek çok uluslararası konferans organize ediyor. Vatan gazetesinden Aydın Ayaydın, Chicago Üniversitesi'nde yapılan "Gülen Movement" konferansından "Political Science" dalında yaptığı doktora çalışmasının sonuna gelen Süveyda Karakaya'nın sunduğu "İslam, Modernizm ve Kadın" isimli tebliğde Hizmet Hareketi'nde yer alan kadınları cemaatin nasıl tanıttığı hakkında bizi fikir sahibi etmiş.(6) Karakaya, genel olarak kadınları modern ve İslamist olarak ikiye ayırırken Hizmet Hareketi'nde yer alan kadınları, bunların dışında üçüncü bir kesim olarak değerlendirmiş. Geleneksel kadınları evde çocuk bakan, modern kadınları da çalışıp kariyer yapan kadınlar olarak tanımlarken Hizmet Hareketi'ndeki kadınları ise şu şekilde tanımlamış:

"Değişik sosyoekonomik geçmişten gelen Hizmet Hareketi'ndeki kadınlar ne geleneksel ne de modern kadınlardır. Bu kadınlar, İslami prensipleri ve değerleri koruyarak kadınların sosyal, politik ve ekonomik haklarını korumaya çalışan avukatlardır. Hizmet Hareketi'nde yer alan kadınlar eğitim ve iş fırsatlarında cinsiyet eşitliğine inanırken kadının erkeklerle tam eşit olamamasını reddeder."

Karakaya, Hizmet Hareketi'nde yer alan kadınların herhangi bir konsensüsü olmadığını, isteyenin geleneksel kadınlar gibi evinde çocuğuna baktığını, isteyenin modern kadınlar gibi çalışıp kariyer yaptığını dile getiriyor. Süveyda Karakaya tebliğinde, Fethullah Gülen'in İslam'ın reform edilmesine gerek olmadığı, aslında İslam'ın zaten moderate olduğu, ayrıca gerçek İslam'ın kadınlara pek çok haklar verdiği, ancak bu hakların kısıtlanmasının geleneklerden ve yanlış yorumlardan doğan bir sıkıntı

olduğu yolundaki görüşlerine dikkat çekiyor. Karakaya, Fethullah Gülen'den "Hocaefendi" olarak bahseden tesettürlü genç bir kadın. Ayaydın'ın bu hizmet kadınıyla yaptığı röportaj genel seçimler öncesine denk düşen o günlerde, "Gülen başörtüsü serbestliği konusunda mesaj mı veriyor?" diye ele alınmıştı. Çünkü Karakaya, Ayaydın'ın sorduğu Meclis'e girmeniz için gerekirse türbanınızı çıkarır mıydınız sorusuna evet diye cevap vermişti. Süveyda Karakaya'nın yaptığı sunum kadın özgürlüğü hareketinin erkek egemenliğine karşı mücadele içinde oluşturduğu kavramların bir tür akademik dil içinde nasıl tersyüz edilerek kullanılabileceğine güzel bir örnek oluşturuyor.(7)

Berna Turam aynı çalışmasında şunları yazmış:

"Hareketin merkezinde ulusal sınırların dahili ve haricinde kayıtsız şartsız cemaatin hizmetinde olan fedakâr takipçiler yer alır. Takipçiler Allah adına, ayrıca da cemaat liderine duydukları sevgi ve bağlılıktan "kamu yararına" gönüllü olarak hizmet ederler. ABD'de Harvard gibi prestijli üniversitelere devam eden, bir yandan da zamanlarının azımsanmayacak bir bölümünü Hizmet'e ayıran yüksek lisans öğrencileriyle tanıştım. Bu noktada Merkez'e katılmaya karar verildi mi yaşam biçimi ve ahlàka ilişkin temel ilkelerin pazarlığını yapmak pek mümkün değildir. Özel sahalardaki tek biçimli, kurallarla belirlenmiş dindarlık, kamusal sahalardaki müsamahakâr söylemlerle muğlak bir tezat oluşturmaktadır. Dindar özel alanlar bireysel özgürlüklere katı kısıtlamalar getirir. Bağlama göre denetime evlilik, arkadaşlık, temizlik gibi meseleler bile dahil olmaktadır. Cemaat ayrıca geleneksel cinsiyet rollerini ve açıkça cinsiyete dayalı mekân ayrımını da (nam-ı diğer haremlik selamlık) dayatmaktadır. Mesela vitrinli sahalarda birden fazla kadınla evlenmek görülmüş duyulmuş şey değildir ama Cemaat içinde sayıca az da olsa çokeşlilik örneklerine rastlanır. Vitrinlik sahalarda yüceltilen bireysel özgürlüğe hoşgörülü yaklaşmak gibi liberal değerlerin yerini hareketin merkezinde kuralcı ahlàki yaşantı alır."

Sızıntı dergisinden bugüne Gülen cemaatinin bir fikir ve inanç tutarlılığı peşinde olmadığını söyledik. Ama güçlenme hedefine bağlılık bu grubun esas hüviyetini oluşturuyor, yine Berna Turam'ın araştırması cemaatin vitrininde olan kadınlarla içeride esas gövdeyi oluşturan kadınlar arasındaki büyük farklara dikkati çekiyor. Karakaya gibi vitrin için yetiştirilen kadınlar hizmetin içeriği konusunda açıklama yapmazken bünyeyi oluşturan Türkiyeli alelade cemaat kadınları için Hizmet, İslami bir hayat sürmek ve katı kuralları olan bir topluluk içinde yaşamak şeklinde ortaya çıkmakta. Bu

anlayış içinde mecbur olunmadıkça kadınların tesettürlü olması ve çalışmaması isteniyor.

Fethullah Gülen'in yazıp söyleyip yaptıklarına rağmen bu toplulukta kadın-erkek eşitliğinin avukatları olan insanların yetiştirildiğinin söylenebilmesi konuyu ele alırken insanı çaresiz bırakan kaygan veya daha doğrusu ikiyüzlü bir zeminde olduğumuzu ortaya çıkarıyor.

Gülen'in en sevdiği fıkralardan biri şöyledir: "Küçük bir köyde iki kaynana, her gün dere kenarında kavga eder, derenin karşı tarafından birbirlerine küfreder ve taş atarlarmış. Bu içlerinden biri hastalanıncaya kadar devam etmiş. Hastalanan kadın, kendi yerine gelinini gönderip, karşı kıyıdaki kadının ettiği her küfür için iki katı küfretmesini öğütlemiş. Gelin de dere kenarına gidip öbür kadının karşısına geçmiş. Ama kadın ne kadar küfrederse küfretsin gelin ağzını açmıyor, tek bir kelime bile etmiyormuş. Karşıdan yanıt alamayınca iyice küplere binen kadın, öfkesinden çatlamış. Eve dönen gelin olanları kaynanasına anlatmış. Kadın, küfürleri karşılıksız bıraktığını öğrenince gelinine saldırmaya başlamış. Gelin yine karşılık vermeyince, o da sinirinden çatlamış."(8)

Zaten Turam'ın aktardığı bilgiler bizlerin yıllardır gözlemlediği bir şeyi ortaya koyar. Gülen tarikatının önder üyeleri açık tartışma yapmazlar. Bu özelliğin yarattığı imkânlar sonsuzdur.

Feminist olmak başlı başına bir karşı duruş anlamına gelse de, bağımsız kadın hareketi her zaman çok açık bir şekilde karşı çıkılması gereken Gülen fikriyatıyla yeteri kadar uğraştılar diyemeyiz. Bu uzun "Sızıntı yılları" boyunca Türkiye'nin politik gündemi değişik aşamalardan geçti. Sızıntı yoluna hep güçlenerek devam etti. Öyle ki düzene muhalif topluluklarının bazı hegemonik kesimleri Sızıntı'yı ve onu var eden hareketi ya sadece içlerinden hor gördüler, ya yok saydılar, ya da açıkça hoş gördüler. Bugün bu organizasyonu köklü bir şekilde eleştirmenin içeri girmeyi göze almak anlamına gelebildiği biliniyor. Her halükârda bir akıl temizliği işimiz var. İnşallah bu gecikmiş görevde taassuba karşı özgürlüğü, inanca karşı aklı, ev içi ve dışı ezilmeyi ilahi ve meşru gören geleneksel erkek egemen sisteme karşı değişimi, var olan sömürü düzenine karşı kendi geleceğini kurmayı tercih eden kadınlara çok rol düşecek. Umut edelim ki böylece yıllardır fasit bir daire içinde saf tutan "yüksek" akıllar da bir nebze özgürleşirler.

(1) *Fethullah Gülen Hocaefendi ile Ufuk Turu*, 1998, A Yayıncılık

(2) Dr. Hasan Aydınlı, *"Aileye En Büyük Tehdit Boşanma", Sızıntı* dergisi, 2011

(3) *Caroll Stoner, Jo Anne Parke, Cult Question, The 1980 Year Book, Childecraft İnternational Inc.*

(4) Mesih Saraçoğlu, *"Neslimiz", Sızıntı* dergisi, 1979

(5) Berna Turam, *Türkiye'de İslam ve Devlet, İstanbul Bilgi Üniversitesi* Yayınları, 2011

(6) Aydın Ayaydın, *Vatan* gazetesi, 15.11. 2010

(7) Süveyda Karakaya'nın sunumu için: http://www.youtube.com/watch?v=1x6c74QMbfs

(8) Berna Turam, age., s. 65

Kim Korkar Cumhuriyet'ten?

Cumhuriyetle ilgili bir değerlendirme yapmadan 'yeni muhafazarlık' hakkında konuşmak eksik kalır. Ben 1961 doğumlu ve hep Türkiye'de yaşamış bir kadın olarak cumhuriyetin öyküsününün ve feminist dalgaların tam ortasında kalıyorum.

Cumhuriyet birinci dalga eşitlikçi feminizmin izlerini taşır. Ben 70'lerin ikinci dalgasına dahil devrimci bir feministim. 90'ların üçüncü dalga feminizmine ise postmodernist diyebiliriz.

Bugün Türkiye'de olağanüstü bir baskı -geçiş rejimi altında yaşıyoruz. Ben dört yıl önce 85. yaşgünü ele alınan Cumhuriyet'e nasıl baktığımı şöyle anlatmaya çalışmıştım.

Kadınlarla Karakter Kazanan Bir Cumhuriyet

Yüz yıl önce dünya emperyalist-kapitalist sisteminde bir yarı sömürge durumuna düşen Osmanlı İmparatorluğu yıkım sürecine girdi. İşgale karşı bir savaş verilerek kurulan yeni Cumhuriyet bu dünya sistemi içinde yeniden konumlandı. Kapitalist üretim ve mülkiyet ilişkilerini geliştirme yolunda bir düzen kuruldu. Bu rejim bilebildiğimiz bütün cumhuriyetler gibi aynı zamanda ev içi emek sömürüsüne dayanan erkek egemen üretim biçiminin üstüne kuruludur ve ideolojik bileşenlerinden birini patriarkal düşünce oluşturur.

Cumhuriyet iç içe geçen, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda kurulmuş. Bu savaşlar kadınların ekonomik ve toplumsal hayata katılımlarını sağlayan ilerici bir etki yaratmış. Türkiye'de kadın hakları ile Cumhuriyet'in kuruluşu arasında kendine özgü bazı bağlar var. Kuruluşu takip eden on beş yıl içinde kadınlar yasal olarak erkeklerle eşit yurttaşlar haline gelmiş. Bu bölgede ve dünyada eşsiz bir örnek. Cumhuriyet kadınlara medeni ve siyasi haklar tanımış, toplumsal statülerinin dönüşmesinde çok önemli roller oynayacak reformlar gerçekleştirmiş. Bu durumu "Türkiye Cumhuriyeti'ne karakterini veren asli unsurlardan" biri olarak sayan Ayşe Saktanber, "Cumhuriyet'le birlikte kadınların üniter devlet yapısı içinde erkeklerle eşit vatandaşlık statüsü kazanmış olmaları kadınların Osmanlı dönemindeki toplumsal konumları göz önüne

alındığında devrimci bir kopuşa işaret eder ama bu tesadüfi bir gelişme değildir" diye belirtir.(1)

Babamızın Mirasını Alabilmek

Bu tesadüfi bir gelişme değildir, çünkü 19. yüzyıl boyunca Osmanlı aydınlarının en hararetli tartışma konularından birini kadın meselesi oluşturmuştur. Tanzimat sonrası çıkan kadın dergileri Batı'da yükselen eşitlikçi feminizmden açıkça etkilenmiş, öyle ki ilerleme ve kalkınma konuları kadınları ele almadan konuşulamaz olmuştur. Peki Cumhuriyet'in kadınlarla ilgili yaptığı köklü reformlar herkesi sevindirmiş midir? Şüphesiz hayır. Bu değişime karşı çıkanlar her zaman İslamcılar olmuştur. Şuna şüphe yok ki bu kopuşa en çok sevinenler ise Şirin Tekeli'nin 1910-1920 yılları arasında yükseldiğini belirttiği ve bu reformların itici gücü olarak gördüğü birinci dalga feminizm taraftarlarıdır. Tekeli'ye göre Cumhuriyet dışarıya artık demokratik bir ülke olduğumuzu göstermek, içeriye de gücün kimde olduğunu göstermek için kadınlarla ilgili yapılan atılıma büyük önem vermiştir.(2)

Bu değişim sürecinde 1934'te gerçekleşen seçme ve seçilme hakkı literatürde hep öne çıkar. Gerçekten de bu uluslararası arena açısından büyük sembolik bir hamledir. Ama bugünden bakınca da görürüz ki hep sembolik düzeyde kalacaktır. "*Cumhuriyet kadınının asli yeri meclis değil yuvasıdır"* diyecektir. Kadınlar açısından bence değişimin kalbi 1926'da çıkan Medeni Yasa olmuştur. Çünkü bu yasa evi, özel alanı düzenler. Herhangi bir kadının seçimlere katılmayı değil istemesi hayal bile etmesi çok zordur. Zaten hayatın erkek egemen işleyişi, kocalar ve çocuklar buna engeldir. Ayrıca her kadın oy vermek de istemeyebilir. Yeni medeni yasa cinsiyet eşitliği getirmez. Evin reisi kocadır der. Kadınların çalışması için kocalarından izin almasını zorunlu kılar ama kadınları insan yerine koyar. Çünkü bütün kadınlar babasından kalan mirası almayı, çocuklarının velisi olmayı, istemediği kocadan boşanmayı ister. Yasa bunları sağlar ve kadınlara kan verir.

Mustafa Kemal medeni yasa konusunda açık ve kararlı davranmıştır. Yasa bütün kadınlar içindir. Cumhuriyet, kadınları erkeklerle eşit akıl ve ehliyet sahibi görmeyen, bu yüzden kadınlar hâkim olamaz, şahitlikleri geçerli olamaz, kadından yönetici olamaz, kadınlar mirastan eşit pay alamaz, ilk aybaşı kanaması sonrası örtünmelidir, dokuz yaşından itibaren

ona bakacak bir erkekle evlendirilebilir, bir erkek birden fazla eş alabilir, bir kadın örtülü bile olsa yabancı erkeklerle bir arada duramaz gibi hükümleri olan Sünni-Hanefi yasaları geçersiz kılmıştır. Bu reform, kesin dindışı yapısıyla Türkiye'yi Müslüman nüfusa sahip ülkelerin hepsinden günümüzde dahi farklı kılar.

Kadınlara Siyaseti Yasaklayan Cumhuriyet

Cumhuriyet kadınlara siyasal hayata katılım hakkı vermiş ama kullanmasını sınırlandırmıştır. Malum, siyasette korkuları olan, yasakçı bir rejimdir. 1921'de Nezihe Muhiddin'in kuruluşunu gerçekleştirmiş olduğu Kadınlar Halk Fırkası'nın açılışına izin verilmezken, rejim kadınlardan minnettar ve ondan işaret bekleyen bir katılım talep ettiğini belli etmiştir. Daha fazlasının istenmesi uygun görülmemiştir. Ama kimse inkâr edemez ki bir kuşak kadın Cumhuriyet'le coşmuş, gelenekselden kopmuş ve mutlu olmuştur.

1929'da büyük iktisàdi bunalım patlar, sonrasında savaş. İkinci Dünya Savaşı sonrasına gelindiğinde artık Türkiye'de kadın hakları konusunda egemen bir şablon oluşmuştur. Nermin Abadan Unat, Afet İnan gibi çelik temsilcilerinin başkalarına söz hakkı tanımadığı bir hegemonya söz konusudur. Kadın hakları konusunda Atatürk inkılaplarını eksik bulmak adeta yasaktır. Daha büyük yasak ise kadınlarla erkekler arasında çıkar çelişkilerinin olabileceğinden bahsetmektir. Zaten milletin içinde birbiriyle çelişkisi veya farkı olan kesimlerden söz etmek mümkün değildir.

1974-1980 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi rektörlüğü yapan Emel Doğramacı bu şablonun yeniden üreticilerindendir. Çizelge şöyledir: İslam dininin kabulünden önce Türk kadını olumlu bir şekilde devrinin erkek tipine yakındı; Türk kadını yerleşik uygarlığa geçişte ve İslam kültürüne katılarak erkeklerden pasif hale geldi; ama daha sonra Batı uygarlığı etkisiyle kadının hakları savunuldu ve tekrar eşit bir düzey oluştu. (3) Bu soyutlamada gelir dağılımı, aile içi işbölümü, bölgesel farklar gibi hiçbir kriter yoktur. Göçebe Türk kavminden bahis vardır da yerleşik Kürtlerden yoktur. Kadınlar için ulaşılacak en ileri nokta ise devrin erkeğinin durduğu yerdir.

Tek Yol Devrimken

1950'lerden itibaren, soğuk savaşla birlikte düzenin cumhuriyetçi ve karşı cumhuriyetçi sembollere yaslanan iki fraksiyonu arasındaki mücadele başlar ve rejim etrafında bugüne kadar taşınan bir gerilim oluşur. Öte yandan ezilen sınıfların giderek örgütlü bir güç olarak toplumda ağırlığını hissettirmesi kadınların da aktif olduğu bir devrimci politika ortamı yaratmıştır. Kadınlar 60'ların kalkınmacı, sosyal devletçi rüzgârları içinde, okuma, çalışma imkânlarını artarak kullanır. Dünyada ve Türkiye'de ekonomik ve siyasal örgütlenmeler öyle bir ivme kazanmıştır ki sosyalist toplumsal dönüşümlerin gerçekleşmesi mümkün hale gelmiştir. Oysa sol bölünmüştür ve siyasal iktidara yürüme perspektifinden yoksundur. Ezilenlerin örgütlenmeleri 1980'de askerle ve kanla bastırılacak, sonrasında bir eli dincilerde bir eli piyasacılarda olan Özalizmin altın devri başlayacaktır.

60 sonlarından itibaren devrimcileşmiş olan kadınların bir kısmı 80 sonrası ikinci feminist dalgayı oluştururlar. 80 sonrası ilk politik sokak gösterisi bu kadınlar tarafından ev içinde koca dayağına karşı bir yürüyüş olarak yapılacak, aynı kadınlar flörtün fahişelikten ne farkı var diyen ANAP bakanı Cemil Çiçek'i protesto ettikleri için yargılanacaklardır. Feministlerin bu çıkışını kimse hoş karşılamaz ama cumhuriyetçi kadın hakları savunucuları da hiç hoş karşılamaz. Feminist kadınlar Türk ve Kürt bileşenleriyle politik mücadelelerini ısrarla sürdürürler. Bu yeni dalga ev içi emek, cins ayrımcılığı, erkek egemenliği, koca dayağı, cinsel taciz gibi kendi kavramlarıyla kadınlara ulaşır. Politik ve akademik bir gelenek yaratır. Bu kadınlar sosyalist dostlarıyla kavga etmekten çekinmezler. Özel olan politiktir sloganıyla evin ve ailenin bir ezme ve sömürülme alanı olarak tahlil edilmesi ve dönüştürülmesi gereğine işaret ederler. En önemli tezleri kadınların kurtuluşunun kendi yaratacakları bir kopuşla gerçekleşebileceğidir.

Yeni Yüzyıl, Yeni Ortaçağ

Sovyetler Birliği'nin yıkılması Türkiye'nin bölgedeki konumunu değiştirecektir. 1990 sonrası etrafımızda bölgesel savaşlar başlar, yeni uluslar ortaya çıkar ve ABD bölgeye girer. Bu konjonktürde Türkiye artık bir İslam ülkesi olarak tanımlanmaya başlayacaktır. Bu yıllarda Kürtlerin hak mücadelesi güçlenerek devam eder. Öte yandan İslamcı düşüncenin yaşadığı yükseliş bu birbiriyle apayrı çıkış dinamiklerine ve hedeflere sahip

iki hareketi Cumhuriyet'in kuruluşunu ayrı kanallardan tartışmaya iter. Cumhuriyet yeni yüzyıla İslamcı kadroların kurduğu bir partinin işbaşında olduğu bir hükümetle girecektir.

2000'lerin ilk sekiz yılına bakınca Türkiye'nin yeni dünya düzenine uymak için elinden geleni yaptığını görürüz. Bu süreçte kadınların yüzde 36 olan işgücüne katılma oranını yüzde 24'e düşer. Küçük tarımsal üretimde büyük bir gerileme yaşanır. Kadınlar piyasaya çağrılır ama kayıtsız, güvensiz ve köle maaşıyla çalışmak üzere. Bugün eşit ve parasız eğitim olanağının olmadığı, sosyal güvenlik sisteminin ortadan kaldırıldığı, piyasaya tapılan, başını örtmeyen kadınların Müslüman sayılmama tehdidi altında olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Kreş talebi bir medya çalışanının bile işinden atılmasına sebep olabiliyor. Cumhuriyet'in her döneminde servetin ve gücün uzağında tutulan kadınlar için, artık açıkça tek güvenli adres olarak aile, tek koruyucu olarak erkekler gösteriliyor. Çeşitli cemaatler içinde örgütlü olan İslamcı kadınlarsa 85 yıl önceki gerici ideallerin taşıyıcısı durumundalar. İstikrarlı ve kapsayıcılar. Cumhuriyet'in yasalarını hâlâ sevmiyorlar. Bu kadınların hayatı ayet-ilmihal-dini lider üçgeniyle şekilleniyor. İslamcı olmayan kadınları ise ya aldırışsızlık ya da Cumhuriyet'i ve onun sağladığı yaşam biçimini kaybetme korkusu sarmış durumda.

Toplumda 85 yıl önce kadınlarla ilgili reformlar konusunda çatışan iki eğilim bugün karşı karşıya. Kadınlara cemaat yasasıyla yaşamayı önerenler ve dindışı bir düzen önerenler. Bu iki öneri rejim için savaş veren erkek egemen güçler tarafından kendi politik çıkarları için manipüle ediliyor. Ama şunu bilmeliyiz ki bu iki öneri kadınlar için iki ayrı dünya ve yaşam demek. Bu çatışmayla ilgili kararımızı halkı temsil gücünü yitirmiş siyasal partilere ve kurumlara bakarak veremeyiz. Bu çatışmayı anlamamız için kadınların günlük yaşantısına sadece Şerif Mardin'in soyut mahallesinden değil canlı kanlı Türkiye şehir, köy, kasaba ve mahallelerinden bakmamızda yarar var. Cumhuriyet'in 85. yılında kadınlar için geceleri, sokakları, eşitliği, eşit işi, eşit ücreti, farklı bir geleceği isteyebilmek için laik düşünce konusunda taraf olmak gerekiyor. Bu konuda tarafsız kalırsak bizi bertaraf etmeye hazır bir gücün maalesef başımızda olduğunu söylemeye bilmem gerek var mı?

(1) *"Kemalist Kadın Hakları Söylemi", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, cilt 2, İletişim Yayınları, 2001

(2) *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat, Birikim* Yayınları, Mart 1982

(3) *Türkiye'de Kadının Dünü Bugünü, Emel Doğramacı, Türkiye İş Bankası Kültür* Yayınları, 1997

Meclis'in İçi Ve Dışı

Bir feminist olarak bana sosyal demokrat solun kadın sorunu konusundaki kırmızı çizgileri ne olmalı diye sorulmuştu. Bu soru sorulduğunda 2011 seçimlerine girilmesine 40 gün vardı. Meclis yerli yerinde değildi. Bir anlamda eski vekiller de yoktu yeni vekiller de. Siyasi düzen açısından her şeyin yerli yerinde olmadığı bir dönemden geçtiğimizi düşünmüştüm. Bunu söylerken T.C. siyasal sisteminin vitrini olan ve kalbi olması gereken yerin Türkiye Büyük Millet Meclisi olduğunu varsayıyordum. Dolayısıyla ütopyalar veya hayaller kurmaya çok uygun bir zamandı.

1980 öncesinde kadın özgürlüğüne meraklı sosyalist bir üniversite öğrencisiydim. 12 Eylül'le gelen yeni düzen olmasaydı bugün bambaşka bir meclisi hayal ediyor değil kurmuş olurduk diye içimden geçirdiğimi gizlememeliyim. Ama bu Birinci Dünya Savaşı olmasaydı bambaşka bir Avrupa olabilirdi demek kadar naftalin kokan bir yaklaşım. Tersinden bakarak bu kesinti sayesinde bambaşka bir meclisimiz olduğunu da düşünebiliyoruz. Öyle ki düzenle uyumlu parti yandaşı olsanız bile aşağıda, tabanda siyaset yapan güçsüz birisi iseniz bir türlü kapısından içeri giremiyorsunuz. Barajlar partilerin, parti tüzükleri kişilerin, güçlü kişiler güçsüz kişilerin önünü kesiyor. Gücün ölçüsü ise genellikle para oluyor. Ne olsa ben zenginleri severim diyen Turgut Özal'ın kurucu figürü olduğu bir meclis bu. Bu koşullar değişmeden Meclis'i ciddiye almak, ondan ümitlenmek öyle zor ki!

Öte yandan aklın yerine vahyi koyan ideolojilerin egemen olduğu, demokrasi diyerek polis devleti kuruluş provalarının sergilendiği bir yönetimin altında yaşıyoruz. O yüzden şu anda bu meclisin içinde özgürlükçü ve eşitlikçi, akılcı ve barışçı, ihaleci değil üretici, halkların düşmanlığından değil kardeşliğinden beslenen kişilere çok ihtiyaç var. Bunun olmasını ancak Meclis'in dışı sağlayabilir oylarından başka araçlar da yaratarak bence. Ama bu başka bir konu.

Dünyada ve ülkemizde son yirmi yıldır her türlü gericilik altın yıllarını yaşayageldi. Eski yüzyılı yeni bitirdik ve sanki 21. yüzyıl yeni başlıyor diye düşünmemiz için sebeplerimiz var. 1990'larda eskizleri atılan yeni dünya düzeni 2010'da bütün çirkinliğiyle tamamlanmış bir tablo artık. Bu tabloyu

sevindirici bulan "Reaganizm, Thatcherizm, eylülizm" sanki birkaç yıldır solmuş durumda. Ne yazık ki onları solduranlar yeni dönüştürücü güçler olmadı. Kendi kendilerine devirlerini tamamladılar, kendi içlerinde evriliyorlar. O yüzden ezilenler ve sömürülenler için büyük umutlara kapılmamıza sebep olacak bir rüzgâr yok. Ama umutlarla değilse bile daha neler olacak endişesiyle birlikte bu yeni dünya düzenine karşı ne yapabiliriz sorusunu güçlendiren bir devir başladı gibi. Bu yüzden Meclis'in içinin ve dışının emeğiyle geçinenler, kadınlar, fakirler, alttakiler, sözü engellenenler, aklına ket vurulanlar lehine değişmesi için ileriye bakmamızda, planlar yapmamızda yarar var. Yoksa yeni yüzyıl yağmacıların, haksız kazanç sahipleri konsorsiyumlarının, kriminal yöneticilerin, arsız sektörlerin, sermaye sahibi tarikatların yüzyılı olabilir.

Sosyal Demokrasi Ve Feminizm

Ràdikal bir feminist olarak sosyal demokratlara önerebileceğim şey 21. yüzyıl için bir sosyal demokrasi tanımı yapmaları ve bunun gerisine düşmemeleridir. Bu bir ironi değil. Feministlerin sosyal demokratlardan isteyecekleri en önemli şey ise "gölge etmeyin başka bir şey istemeyiz" sözleriyle açıklanabilir. Sosyal demokrasi tanımını sahiplerine bırakıp feminizme bakacak olursak şunu görürüz. Feminist siyaset erkeklerle birlikte değil de daha çok erkeklere karşı yapılan, erkeklerle birlikte yapıldığı zaman anlamını ve etkisini kaybeden bir "şey"dir.

Feminizm nedir acep sorusu için Stella Ovàdia'dan bir alıntı yapmak isterim: "Kadınlar nasıl feminist olurlar sorusu çok anlamlı bir soru değil, bence anlamlı olan kadınlar nasıl olur da feminist olmazlar, bu kadar ezilirsin de nasıl başkaldırmazsın sorusudur. Kadınların kocaları ya da babaları her türlü sınıf ve katmandan olabilir: Burjuva olur, devlet bakanı olur, tarım işçisi ya da kapıcı olur. Ama evde yemeği hep kadınlar yapar ya da yemek yapacak olan kadının başında yine bir kadın durur...(1)

Bu alıntıdan hareketle iki şeyi belirtmek isterim. Birincisi, feminizm çok geniş bir akım, hatta aklı başında bir kadın için edinmesi gereken bir cins şuurudur. İkincisi, feminist kadın hareketinin kökten değişim istediği alan öncelikle ev içidir. Cins bilinci cins çıkarından farklı olabilir. Kadınlara cins çıkarları iyi bir evlilik yapmakta yatıyor gibi görünebilir. Cins şuuru ise kendini özgür, ekonomik bağımsızlığına sahip ve güçlü bir insan olarak gören bir kadın olmayı esas hedef sayar. Feminizmin derdi ev ve günlük

hayattır. Feminizm erkeklerin değişmesini ister elbette ama feminizmin öncelikle kadınların kendilerini değiştirme hareketi olarak algılanması yararlıdır. Bu kozmetik bir değişim değildir. Yapısı itibariyle varoluşsal, en eski, en köklü toplumsal kültür ve alışkanlıklarda bir değişimdir. Ayrıca bu mücadele kadınların toplum içindeki ekonomik varoluşlarını tamamen değiştirir. Dolayısıyla ekonomik hayatın toplumsal olay örgüsünü kadın cinsi lehine değiştirir. Böyle olunca aile yaşantısı ve ülkemizde "örf-âdet-töre" diye pazarlanan patriarkal paket de değişime uğramak zorunda kalır. Sosyal demokratlar da dahil erkeklerin çoğu bu değişimi aslında benimsememektedir. İşte bu noktada kadınlar desteğe ihtiyaç duyarlar. Güçlü kadınları yalnız kalmakla tehdit eden 21. yüzyıl erkek egemenliği feministlerin yeni stratejiler geliştirmelerini gerekli kılan bir sistemdir. Sosyal demokratlar kadın-erkek eşitliği olmalı diyeceklerse, feministlere bu anlamda destek çizgisinin gerisinde kalmamalıdırlar. Kadın siyaseti salt zayıflara yardım olarak tanımlanacaksa o zaman bunun eşitlikçi fikriyatla ilgisi olmayacaktır.

Muhafazakârlar Ve Sosyal Demokratlar

Muhafazakâr siyasi iktidarın kadınlarla ilgili ideolojik iddiası her zaman her yerde geleneksel olanın, milli-Sünni-dinsel ideolojinin egemen yorumunun kurallarına bağlı aile yaşantısının, mutlaka iyi olduğudur. Türk-İslam muhafazakâr düşüncesi ve diğer klasik mezhep ve din düşünceleri, yani Musevilik, Hıristiyanlık, keza Alevilik, elbette Ermenilik ve Şafiilik fikriyatı mecbur kalmadıkça kadınların ev hayatının, yani bizce erkeklerin esirgendiği düzenin değişimi kadınların mahvı, ahlàkın bitişi demektir. Onlara göre sıcak yuva bir masal değildir. Ama eğer kurallara uyulur, maneviyatımıza, milli değerlerimize, örfümüze, dinimize uygun tarzda bir ev hayatı kurulursa. Kadınlar bu yazılı olmayan geleneksel kurallara uydukları oranda rahat bırakılırlar. Dışına çıktıkları oranda da cezalandırılırlar. Yani muhafazakârların bir çizgisi bir iddiası vardır. Dolayısıyla başbakanımız kadın-erkek eşit değildir, birbirinin tamamlayıcısıdır derken bir çizginin, hem de köklü ve toplumun kabul görmüş erkek egemen değerlerine uyan bir çizginin savunucusu durumundadır. Kadına yönelik şiddet ise onlara göre geleneksel düzenin dışına çıkılmasının sonucunda olan şeylerdir.

Peki, sosyal demokratlar yuva tanımında ve yuvadaki ve yuva dışındaki işbölümü konusunda muhafazakârlardan ne kadar farklı düşünmektedir? İşte CHP bu soruya yirmi birinci yüzyıl koşulları içinde samimiyet ve açıklıkla cevap veren insanların bir organizasyonu olmak zorundadır. Savunulmakla kalmayan ama uygulanan bir değerler silsilesine sahip olmak sosyal demokratların birinci önceliği olmalıdır. Dolayısıyla bence sosyal demokrat bir hareket kadın-erkek eşitliği davasına gönülden inançlı insanlardan oluşmalıdır. Bu konu AKP'ye karşı çağdaş yaşamı destekleyerek hallolamaz. Bir inanç taşımayan, bir fikirle heyecanlanmayan insanların yasak savmacı söylemleri, kadın-erkek eşitliği fikriyatını araçsallaştırır, güçlendirmez. Eşitlikçilik, biz Cumhuriyet'in kurucu ilkelerini savunuyoruz, Atatürk'ün kadınlar lehine yaptığı reformların takipçisiyiz demekle yaşatılacak bir şey değildir. Kimse kadınlardan kadın haklarına saygılıyız diyen ve ne düşünüp nasıl yaşadıklarını bilemediğimiz lacivert takım elbiseli CHP erkeklerinin yüzüne bakarak bir heyecana kapılmasını beklememelidir. CHP Türkiye'de İslami muhafazakâr sağ çizgiye hayır demeyi kafasına koymuş insanlarının gerisine düşmemelidir.

Mary Wollstonecraft'ın Gerisine Düşmemek

Bu noktada en azından iki yüzyıl önce muhafazakâr düşünceye karşı bayrak açan ve aynı zamanda Jean-Jacques Rousseau'nun kadınları zayıf gören cinsiyetçi görüşlerini de amansızca eleştiren feminizmin öncü isimlerinden Mary Wollstonecraft'ın fikriyatından geriye düşülmemesi gerekir. Kadınların özgürleşmesi mücadelesine aşina birçok kişi Wollstonecraft'ın çoktan aşıldığını düşünebilir. Doğrudur, bugün Türkiye'de ve dünyada kadınları erkek rasyonalitesine dayalı bir eğitime ve aileye davet eden bu çizgi feministlerce eleştirilerek aşılmıştır. Ama erkek egemenliği her çağda yeniden örgütlenen bir düzendir. Bugün sosyal demokrat hareket içinde feminizmi özümsemiş, dünya kadın hareketinin toplumsal cinsiyet kavramı etrafında oluşturduğu kazanımları kurumsal anlamda savunma ve uygulama donanımına sahip pek çok kadın vardır. Bu kadınlar sosyal demokrat hareketin kadın siyasetini, yani mor çizgilerini belirleyecektir. Uluslararası kadın hareketinin Türkiye'yi de imzalamak zorunda bıraktığı CEDAW(2) gibi sözleşmeler Meclis'in tüm üyelerini bağlayıcı kurallar, ilkeler getirmektedir. Kadınların eşit yurttaşlar olmaya doğal özellikleri sebebiyle hakları olmadığı iddia edilen yüzyıllar geride

kalmıştır. Bugün kadınların hakları, cinsiyet eşitliği konusunda artık çok az erkek siyasetçi açık bir düşmanlık yürütmektedir. Hemen hemen çoğu feminizm lafı kullanılmadığı müddetçe feminist tezlere "hı hı" bile diyebilmektedir. Bu görünürde iyi ama içi boş durumun koşulları partilerde kadın siyasetinin kadınlara bırakılmasında da yatmaktadır. Böylece erkekler bu alanda gelişmemekte, kadın kolları yan bir alan olmaktadır. Kadın konusu ve kadın bakış açısıyla bu konuda kendini değiştirmiş erkekler ve kadınlar partinin yan kollarında değil merkezinde yer almalıdır. Çünkü sosyal demokrasi kadın erkek bir harekettir.

Ama bence kadınların yüzyıllar önce dile getirdiği itirazlar ve iddiaları bile canıgönülden benimsenmiş sosyal demokrat siyasetçi bulmak kolay değildir. Wollstonecraft'ın 200 küsur yıl önce şunları yazdığını biliyorsunuzdur:

"Kadının erkek için yaratıldığına ilişkin egemen görüşün kökenleri Musa'nın şiirsel öyküsünde aranabilir. Ama bu konu üzerinde ciddiyetle düşünen kimsenin Havva'nın gerçekten de Âdem'in kaburgasından yaratıldığına inanacağını sanmıyorum. Bu öykünün olsa olsa, uzak geçmişte erkeklerin kendi eş ve arkadaşlarını boyunduruk altına almayı çıkarlarına uygun bulmuş olduklarını ya da yaratılan her şeyin salt kendi hazları için yaratıldığını düşündüklerini, bu yüzden öykünün kadının da boynuna bir tasma geçirilmesi gerektiğini gösterdiği düşünülebilir."

Bu sözler belki bir dinsel düşünce, hem de Hıristiyanlık eleştirisi içerdiği için bugünün sosyal demokrat erkekleri tarafından kolayca hazmedilebilir. Üstüne bir de şuna bakalım:

"Erkeklerin çoğu, kadınların kendi kendilerini yönetecek kadar akıl sahibi olmalarını ve dünya sahnesinde yerlerini almalarını istemez." Buna da pek çok sosyal demokrat kibar kibar, "Olur mu efendim, kaldı mı öyle öyle şey?" diyecektir.

Peki, "Gücün verdiği gururla başı dönmüş erkeklerin, tiranlar gibi davranan krallarla ve yozlaşmış bakanlarla aynı savları kullanmasına ve salt şimdiye kadar tabi oldular diye kadınların her zaman tabiiyet altına alınması gerektiğini savunmasına izin verilmemelidir. Ne zaman ki insanlar akılcı yasalar altında doğal özgürlükleri yaşarlar ve kadınlar bu doğal özgürlüğü erkeklerle paylaşmadığını ortaya koyar, erkekler de onları aşağı görmekte haklı olur, ama o şanlı zamanlar gelmeden, erkekler kadın aptallığı üzerine şarkı söylerken kendi aptallıklarını da görmezden gelmemelidir"(3) diye yazan Wollstonecraft'ın "şanlı zaman" ütopyasının aşıldığı söylenebilir mi?

Sosyal demokratların çoğu acaba kadınlar böyle olmak istedikleri için böyleler, erkekler yüzünden değil demiyorlar mı?

Erkek nüfusunun çoğunluğu gibi sosyal demokrat siyasetçiler de kadınların tabiiyet altına alınması gerektiğini savunmadıklarını, hatta kadınlara tabi olduklarını düşünüyor olabilirler. Oysa kadınlar ve erkekler yüzyıllardır hangi işbölümü ve hiyerarşi içinde yaşıyorlarsa bugün aynısı devam etmektedir. Sadece kadınlar biraz ileri gitmiş durumdalar. Bu ileri sıçrayışı hazmetmek, boş sözlerle dejenere etmeden içselleştirmek, bu sıçrayışın yarattığı yeni kadın tipleriyle gurur duymak sosyal demokratların hedeflerinden biri olmalıdır.

Günlük Hayatın Gücü

Akılcı yasaların varlığının insanları ve kadınları ileriye götürmeyebileceğini geçen yüzyıl göstermiştir. Hatta günümüz iyi yasalar altında kötü yaşantıların mümkün olduğunun örnekleriyle doludur. Ama sosyal demokratlar en azından kendi yasalarına inanan ve kadınlarla erkekler arasında daha mutlu bir geleceğin mümkün olduğunu hisseden, hissettiren insanlar olabilmelidirler. Sosyal demokratlar feminist kadınların kitaplarına, bildirilerine, tezlerine biraz olsun aşina olmalıdır. Kitaplığında demiyorum feminist dergiler ama mesela Serpil Çakır'ın Osmanlı Kadın Hareketi kitabı da olan erkek vekiller olmadan bu toprakların aydınlanmacıları olunamayacağının kabulü sosyal demokratların yararına olacaktır.

Kadınların doğuştan zayıf cins oldukları ve bu yüzden erkeklerle aynı toplumsal haklara sahip olamayacağı düşüncesi en azından laik düşünceleri olan kişiler için aşılmış durumda. İslamcı düşünce sahipleri ise fıtraten, yani doğuştan kadınları erkeklerden daha zayıf ve korunmaya muhtaç varlıklar olarak görüyor. Ama bu durum paradoksal olarak İslamcı kadınlara güven veriyor. Çünkü korunmak istiyorlar ve cemaatler ve kocaları tarafından, onlara tabi olarak korunacaklarına inanıyorlar. Özgür akıl yoluyla yaşamak gerektiğini söyleyen kişiler elbette "Işık Evleri" misali bir zincir ve "kutsal imam"larınki misali hiyerarşiler kurmamalıdır. Ama okullar, spor salonları, parklar, yurtlar kurabilirler değil mi? Kadın-erkek eşittir diyenler akılcılığın ve özgür düşüncenin erdemlerine en azından kendileri inanmalı, bu erdemlerin örneklerini sergilemeli. Toplumun merkezine aileyi ve tüketimi koyan bir düzene uyumlu bir sosyal demokrasi kendi ahlàkını

muhafazakârlarınkinden nasıl farklılaştıracaktır? Muhafazakârlar da alışveriş merkezlerine tapıyor sosyal demokratlar da tapıyorsa, muhafazakârlar da son model arabaya tapıyor sosyal demokratlar da tapıyorsa, herkes çocuğunu paralı okullara yollamaya çabalıyorsa, borsa herkes için değerli bir müessese ise, televizyonlar reklamlar ve aptalca dizi filmlerle doluyken rahat ediliyorsa bir AKP'li veya bir CHP'li arasında büyük fark olmayabilir de. Her türlü sosyal güvenceden yoksun bir tüketim toplumu fikriyatına karşı çıkılmadığı zaman muhafazakârlarla sosyal demokratlar arasındaki fark eşlerinin açık veya kapalı olmasından ibaret kalabilir.

AKP'nin taşıyıcısı olduğu ve savunduğu dini patriarkal değerlere göre kadının dışarıda çalışması gerekli değildir. Kadınlar evden dışarı tesettürlü çıkabilir. Kadınların ve erkeklerin evli olmadan birlikte olması günahtır. Aile bağları olmayan kadınlarla erkekler mümkün mertebe ayrı ortamlarda çalışmamalı ve yaşamamalıdır. Evin içinde son karar verici kişi erkek olmalıdır. Dini yorumlara göre ihtiyaç oluşmuşsa erkek çokeşliliği mümkündür. Bunlar eşitlikçi ve özgürlükçü fikirler değildir. Ama cinsiyetçi de olsa bir ahlàki öneri ve ideal taşımaktadır. İslamcı-muhafazakâr hareket taraftarı olan kadınlarca benimsenmiş bir hayat tarzı önerisine sahiptir.

Sosyal demokrat hareket bu cinsiyetçi ahlàkçı çizgiye sadece biz isteyenin istediğini yapmasını savunuyoruz, ya da biz çağdaş değerleri savunuyoruz diyerek karşı çıkamaz. Bugün sosyal demokrat siyaset içindeki erkeklerin çocukların bakımını ve ev işlerini eşleriyle aynı oranda önemsemeye kendilerini koşullandırmaya çalıştıkları söylenebilir mi? Bugün sosyal demokrat hareket kadınlara meslek sahibi olmayı, çalışmayı, çalışırken hayat arkadaşıyla paylaşımcı bir şekilde çocuklarını büyütmeyi önerebiliyor mu? Kadınların güçlenmesine imkân veren kreş vb. sosyal müesseseleri kurma sözü veriyor mu? Yoksa zaten kadınlar da geçim derdi olmasa çalışmak istemiyor diye mi düşünülüyor? Yoksa erkekler iş bulamazken kadınlara evlerinde anneler olarak güvence vermek daha önemli diye mi düşünülüyor? O zaman eşitlikçilik nerede kalıyor?

Sosyal demokratların ahlàkı AKP'nin kadın ideolojisinin eleştirisinden ibaret olamaz. Sosyal demokrat erkek ve kadınların eşitlik ve özgürlük fikriyle mutlu olduklarını, hayatlarında bu ilkeleri uyguladıklarını, yeni yüzyılın kadın hareketini tanıyıp onun talepleriyle beslenebildiklerini herkese gösterebilmesi gerekmektedir. Bu da teorik olarak eşitlik fikriyatının gerisinde kalmamanın pratik örneklerini göstermek demektir.

İlk söylediğime geri dönecek olursam, sosyal demokratların kırmızı çizgisi sosyal demokrasi olmalıdır. Uyuşukluğa kapılarak, ikiyüzlü olunarak sosyal demokrat bile olunmaz.

(1) Özgürlüğü Ararken, "*Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri",* *Amargi* Kooperatifi, 2005

(2) CEDAW, kadın haklarının uluslararası hukuk çerçevesinde ele alındığı ve hükümetleri bağlayıcı bir niteliği olan tek evrensel sözleşmedir. Bu bağlamda CEDAW "Uluslararası Kadın Hakları Bildirgesi" olarak da tanımlanmaktadır. Sözleşme, kadınların kanun karşısında eşitliğinin sağlanmasını amaçlamakta ve kadınların siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamda erkeklerle eşit konumda olmaları için devletleri önlem almaya sevk etmektedir. Hükümetler ve kadın kuruluşlarının ortak çalışmaları sonucunda hazırlanan bu temel sözleşme, 1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından onaylanmış ve 1981 yılında yürürlüğe girmiştir.

(3) *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi, Mary Wollstonecraft, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,* 2007

Tahran'da Feminist Bir Ziyaretçi Olmak

Belçikalı bir kadın grubunun (Amazone) Fas, İran ve Türkiye'den feministlerle birlikte örgütlediği bir dizi toplantıya katılmak üzere 2006 yılında Tahran'da beş gün geçirirken, kadınların kurtuluşu mücadelesi açısından kimsenin birbirini bilmediği ön kabulüyle hareket etmiştik. Zararını görmedik. Tahran Barolar Birliği'nden Kadınlardan ve Aileden Sorumlu Müdürlük'e, Mofid Üniversitesi teologlarından feminist kadın dergisi Zenan'a kadar birçok ziyaret yaptık. Bir buçuk gün süren konferans ve küçük grup tartışmaları içinde onlarca kadının sunuşlarını dinledik, anlattık ve sorular sorduk. Ben Tahran'da geçirdiğim her anı benim tarafını tuttuklarımın 1979 yılında mağlup edildiği bir savaşın başkentinde olduğumun acısıyla yaşadım. Tahran'da adım başı azàdi (özgürlük) isimli meydan ve caddeye rastlamak mümkün. Bu tabelaların, ülkenin şu anki yöneticileri tarafından, kalpleri ülkelerinin bağımsızlığı ve şahtan kurtuluş için atan nice İranlı kadın ve erkeğin kanı akıtılarak takıldığının bilgisi her an aklımdaydı. Ama İstanbul'da yaşayan bir İranlı arkadaşımın sözleriyle: "Artık olan olmuş, İran İslam Cumhuriyeti'nin üstüne basarak yükseldiği sosyalist ve eşitlikçi düşünceler kan, zulüm, yasaklar, kırık dökük duygular ve otosansür girdabında akıp, İran siyaset sahnesinin görülmez bir koridorunda kalmıştılar."

İran'a giden bir kadın olmak, bir erkek olmaktan çok farklı bir özellik taşıyor. Birden saflar netleşiyor. Erkekler serbest, kadınlar yasaklı. Neden erkek kardeşim bisiklete biniyor da ben binemiyorum kıvamında çocukluğunuzdan kalma feminist tepkileriniz başınıza vurmaya başlıyor. Herkes biliyor sanıyordum ama İran'dan döndüğüm zaman bana "Başını örttün mü?" diye fazlaca sorulmasından pek bilinmediğini anladım. Şöyle ki İran toprağına ayak basan her kadın başını örtmek zorunda. Kadınsanız saçlarınızı rüzgâra salamıyorsunuz. Yaşınız, ırkınız, sınıfınız, ülkeniz değil sadece cinsiniz yüzünden yasaklı oluyorsunuz. Erkeklerden kalın bir çizgiyle ayrılıyorsunuz. Yasaya uymazsanız cezası var. Tesettüre orada hicap deniyor. Kelime karşılığı malum: utanç ve örtünmek. Kadınlar son on yılda büyük şehirlerde yasağı gevşetmiş ama kara çarşaf, yani çador aslında hâlâ kadınların resmen serbestçe giyebilecekleri tek giysi.

Taassubun Dili Arapça

Eğitime çok önem verilen bu ülkede çocuklara öğretilen ilk şey din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılamaz olduğu. Ülkenin milli eğitim dili Farsça. İran'da yaşayan Hıristiyan ve Yahudiler dinsel ayinlerinde serbestler. Ama kadınları için hicap mecburi. Müslüman bir kadın ise sadece sokakta değil evinde de yasaklı. Bu konudaki kurallar aynı mezhepten olmadıkları halde Türkiyeli Sünni İslamcıların talep ettikleriyle aynı. Özellikle Nakşibendi, Nurcu ve Fethullahçı İslamcıların "Müslüman" kadın nasıl yaşamalı üzerine yazdıklarını okumayı bu konuya meraklı kişilere tavsiye ederim. İran'da İslam demek malum Şiilik demek. Ben Sünni bir ailede yetişmiş biri olarak dönünce hep çok şükür dedim. Çok şükür, Türkiye Aleviliği İran Şiiliğine hiç benzemiyor. Her iki ülkede de dinci taassubun dili Arapça. İran'da katılımcısı olduğumuz konferans İran milli marşının çalınmasıyla açıldı, daha sonra ise Kuran okunmaya başlandı. Ben anlamadığım için yeni tanıştığımız İranlı arkadaşlarımıza sordum. Hangi ayet, sure veya nedir bu dinlediğimiz diye. Onlar Kuran'dan bir şey okunduğunu ama anlamadıklarını söylediler. Konuklarına karşı ilgili ve kibar oldukları için birbirlerine sordular ama sonra dediler ki şu anda uzman biri yok. Zaten önemli olan Kuran değil onun yorumu değil mi diye sordular. Evet dedik bizde.

Mofid Üniversitesi'nden reformist teologların bizi kabulü sırasında Kuran'ın Arapçadan Farsçaya çevirisi ve yorumu meselesinin dindar olsun olmasın eşitlikçi kadınlar için ne kadar önemli olduğu tekrar tekrar ortaya çıktı. Mesela onlara ülkemizde bazı din adamlarının Nisa Suresi'nin, erkeklere eşlerini bazı durumlarda dövme iznini verdiğini söylediklerini aktarıp, bu konuda ne düşündüklerini sorduk. Burada kullanılan Arapça kelimenin yumuşakça vurmak olarak çevrilmesi gerekir ve bu ifade bugün kadını dövmeye izin olduğu şeklinde yorumlanmamalı gibi bir cevap aldık. Orada da tıpkı buradaki gibi reformist İslamcılar Kuran dilinin nasıl yorumlanacağının önemli bir yaklaşım farkı yaratacağını düşünüyorlar. Ama İslam'ın Kuran'la kulu baş başa bırakmayı öneren bir yorumu, İran ruhbanlarının reformistleri nezdinde bile hoş karşılanmıyor. İran'da sekülerizmi savunmak rejime karşı çıkmak anlamına geliyor. Humeyni'm isimli kitabında Ervand Abrahamian, Humeyni'nin yetiştiği din ekolünün "sufliliği" insanlara tek başına inançlarını yönetebilme şansı verdiği için nasıl elimine ettiğini anlatır. Her zaman örgütlü bir ruhban sınıfa sahip olan

İran'da bu kasta dahil olabilmek de eşitlikçi İslamcı kadınların önemli taleplerinden biri olarak ortada duruyor. İran'da siyasal hayata etkin olarak katılmanın koşulu ruhban veya zengin olmaktır deniyor. Ne zenginleşmelerine ne de ruhban sınıfına girmelerine izin verilen İranlı kadınlarsa sessiz kalacağa benzemiyor.

Rejimin Bekçisi Aile

İran'da kadınlarla ilgili en yetkili kurum Cumhurbaşkanlığı'na bağlı olan Kadın ve Aileden Sorumlu Müdürlük. Malum sistemde Cumhurbaşkanlığı hükümetten daha üstte ama ondan ve herkesten yukarıda bir ruhani konsey ve onun başında da bir kişi var. Müdürlüğü ziyaret etmeden önce öğreniyoruz ki Hatemi döneminde kadınların özgürlük isteklerinin daha fazla dile getirildiği doğru ama bu dalganın önü Ahmedinejad seçilmeden önce tıkanmış. Reformist gazeteler altı yıl önce bir gecede kapatılıvermiş. Ahmedinejad rejimin evvel eski askeri olmuş ama yollarda kızların ojelerinin silinmesi, mantolarının çekiştirilmesi gibi zabıtalıklara o zamanlar da karşıymış. İran kadını ne yapacağını bilir diyormuş. İranlı entelektüeller sisteme karşı olsalar bile bizdeki çoğunluk gibi yurtseverliği, milliyetçilik diye aşağılamıyorlar. O yüzden Ahmedinejad'ı İran'da kimse küçümsemiyormuş.

Toplantıda başkan Tabipzade daha önce İslam Konferansı Örgütü'nün düzenlediği kadın bakanlar toplantısı dolayısıyla İstanbul'da olduğunu söyleyerek bizi özellikle selamlıyor. Farsça konuşması sırasında bir kelimeye takılıyorum. İnkılap, yani devrim. Bu ülkenin en güçlü kadınlarından biri konuşuyor ve diyor ki inkılabımız sıradan halk tarafından yapılmıştır. Bu inkılabı biz kadınlar da yaptık ve ona nezaret edeceğiz. Bu ifadeyi Tabipzade'nin genç İranlı çevirmeni kadınlar devrimin "supervizor" larıdır diye çeviriyor. Konuşmanın anafikri çok tanıdık: Aile problemi yoksa kadın ve erkek problemi yoktur. Aklımıza AKP'nin Kadın Sorunları ve Statüsü Müdürlüğü'nün adını Kadın ve Aile Sorunları Müdürlüğü olarak değiştirişi geliyor. Tabipzade diyor ki kadın ve erkek eşittir ama bu mutlak bir eşitlik değildir. Erkeğin görevi evi geçindirmektir, dolayısıyla kadın ve erkeğin mesela eşit oranda çalışma hayatında yer alması gerekmez. Kadının yeri ailesidir ve kimliği ailesi tarafından verilir ve kadınların hayatı İslam inkılabıyla güvene kavuşmuştur. Oradan elimizde WINOW (Worldwıde

Islamıc Network of Women) broşürüyle ayrılıyoruz. Meraklıları için adres şöyle: www.islamwomen.org

Erkek Manken Serbest

Biz Tahran'da hiç turist gibi dolaşamadık. Şehrin sokaklarında kendi başımıza geçirdiğimiz yarım gün içinde gördük ki taksi şoförleri yabancılara karşı gayet geveze ve bu gevezeliğin dili Azeri Türkçesi. Tahran'ın geniş caddelerini tıka basa dolduran arabalar o kadar eski model ki 70'li yıllarda doğmuş olan arkadaşım bunu bilimkurguya benzetiyor ve yazık diyor İranlılara. Ben "eski model" addedilen düşüncelere sahip olduğum için bu hale bayılıyorum. Perşembe günü geziniyoruz ve çarşı tatil öncesi koşuşturan kadınlarla dolu. Tipik tüketim toplumu sembollerine rastlamamak insana huzur veriyor. Arabalar kadar yoğun bir mobilet trafiği var. Türkiye'nin 70'li yıllarını hatırlatan şeyler var ki benim hoşuma gidiyor. Sonra fark ediyoruz ki şehrin kuzeyi şah zamanındaki gibi hâlâ zenginlere ait. Öyle ki kuzey yollarında dev Armani reklam panolarına rastlamak mümkün.

Ben Tahran'a gitmek üzere havaalanına girerken en son dev reklam panolarında yarı çıplak genç bir kadının Vakko giysileriyle bizlere gülen fotoğrafını görmüştüm. İran'da İslam kadın fotoğraflarına izin vermiyor ama çok cazibeli genç erkek mankenlerin seksi seksi sırıttığı bir sürü reklam fotoğrafı var ve bu insanın sinirini bozuyor. Tam bir kırk satır mı kırk katır mı durumu var bu dünyada yine bizler için, yine "kadın milleti" için diye söyleniyoruz gezerken. Kadınların bedeni üzerine Tahran'da kalabalık toplantılarda ne kadar az, birkaç kişi olunca ise ne kadar çok konuştuğumuzu tahmin edebilirsiniz. Erkek eşcinselliğinin yaygınlığı konusunda ise dostlarımızı zor durumda bırakmamak için iyice suskun kalıyoruz.

Patriarkanın Keyfi Yerinde

Sürekli arabayla bir ucundan bir ucuna kat ettiğimiz Tahran şehrinin güzel büyük parklarla dolu olduğunu görüyoruz. Paranın kimlerin elinde biriktiği konusunda yine şoförler, tabii ki mollaların diye konuşmak rahatlığına sahip. İran siyasal tarihi paranın ve mülkün paylaşımı konusunda verilmiş savaşlarla dolu. Bugün kendi petrol gelirlerini kendisi

denetleyebildiği için mağrur olan İran'da bizler de elhamdülillah Amerikan aleyhtarı olmaktan memnun dolaşıyoruz. Zemzem-kola görüp tadına baktıktan hemen sonra rastladığımız Coca-Cola şişeleri bizi şaşırtıyor. Ama esas merakımız Anglosakson emperyalistlerin elinden kurtarılan paranın bu sokakları arşınlayan kadınların eline geçip geçmediği. Bu konuda Tahran Üniversitesi'nde katıldığımız bir toplantı aracılığıyla aydınlanıyoruz.

İran çok genç ve büyük bir nüfusa sahip. Üniversiteye devam eden gençlerin yüzde 60'ı kadın. Ama İran toplumunda kadınlardan iyi bir evlilik yapması ve anne olması bekleniyor. Genç kadınların çoğunun istekleri de bu yöndeymiş. Çünkü aksi takdirde onları bekleyen zorlukları biliyorlarmış. Ve dinledikleri zorluklar onları yılgın yapmış. Bir erkeğin tek başına evini geçindirememesi toplumda bir utanç kaynağı olarak görülüyormuş. Yasaya göre babası isterse 13 yaşına gelen kızını evlendirebiliyormuş. Ama İran'da evlilik yaşı kızlarda ortalama 22'ymiş. Feminist kızlar, idealist ve eşitlikçi erkeklerle yasanın kocaya verdiği haklardan feragat ettiğini belirten bir sözleşme imzalayınca evleniyorlarmış. İran'da kadınlar nitelikleriyle toplumun ve erkeklerinin önüne geçmişler ama müstakil olmayı, meslek ve gelir sahibi olmayı istiyoruz, aksi utanç verici değil mi diye soruyorlar.

Doktorluk ve öğretmenlik kadınlara açık. Çünkü erkeklerle kadınların hastane ve okulda karşılaşmaları istenmiyor. Ticaret, bankacılık, nakliye gibi akçeli işler kadınlara kapalı. Kadınların işgücüne katılma oranı son kırk yılda yüzde 12'nin üstüne çıkmamış. Devrim öncesi ve sonrası aynı. İngiltere ve Amerika'nın elini ülke zenginliklerinden uzakta tutmayı başaran, monarşinin saltanatına son veren inkılap, patriarkanın ekonomi politiğinde kadınların lehine hiçbir değişim yaratmamış. Erkekler paranın ve mülkün üstünden hiç kıpırdamamışlar anlayacağınız.

Google'da "Zen" Yasağı

Zenan (kadınlar) dergisinde Farsça kadın anlamındaki "zen" kelimesinin arama motorlarında kullanılamaz hale getirildiğini dinliyoruz. Kadın, kadın hakkı, kadın hareketi, kadın kurtuluşu diye araştırma yapılamasın diye o kadar çok filtre varmış ki. Tabii ki herkes yeni yöntemler geliştirip duruyormuş ve okumuş kadınlar internete bayılıyorlarmış. Kadın hareketi içinde yer alan kadınlar internet kullananın denetimi de çok kolaydır ama biz rejimin meşruiyetini sorgulamıyoruz diye anlatıyorlar. "Taleplerimizi açıkladık. Şu anda en çok önem verdiğimiz çalışma medeni kanun

değişikliği. Bunun için bir milyon imza toplamaya kararlıyız. Bu ülkede kadınlara kimse bir şey bağışlamadı, hepsi için mücadele verildi, yine vereceğiz" diyorlar.

Değişiklik istedikleri kanunların başlıkları taadüt-ü zevcat, mehir, irs, yine Türkiyeli İslamcıların dilindeki Arapça kelimeler. Tek fark bizimkiler övüp yüceltirken, İranlı dindar kadınlar İslam'ın medeni yasasının egemen yorumlarını àdil ve insaflı bulmuyorlar. "Çünkü kanun evlenen bir kadına kocası karşısında hiçbir hak vermiyor" diyorlar. Anlatıyorlar:

"Kanuna göre evlilik kararını kadın kaç yaşında olsa, isterse kırk yaşında olsun, tek başına veremez, babasının izni gerekir. Erkek taadüt-ü zevcat, yani erkek çokeşliliğine verilen izin sebebiyle rahattır. Dört nikâh yapabilir, sayısız imam nikâhı, yani siga yapabilir. Her İranlı erkek bunu yapmaz elbet. Ama her İranlı kadın bunu yapmayan erkeğin davranışından ötürü ona hep minnettar kalır. Erkek şöyle der: İstesem yaparım.

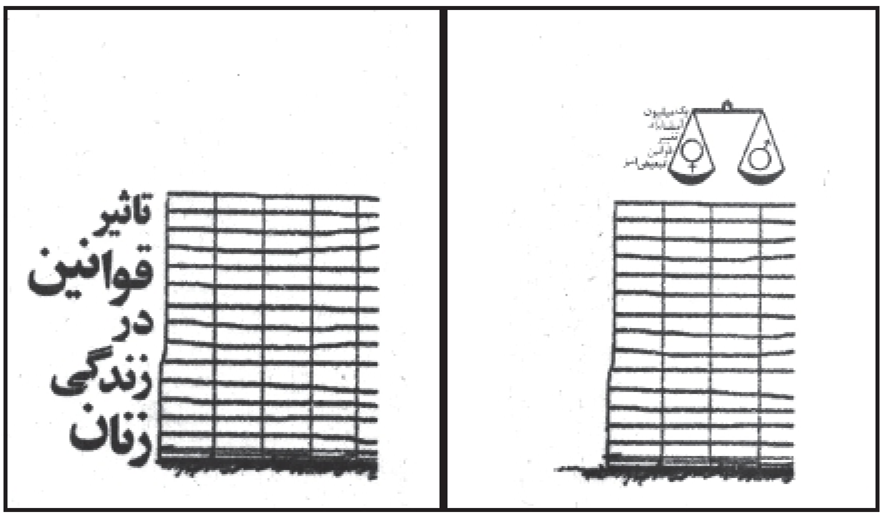
Mehir İslam'da kadınları koruyan bir kural olarak çok övülür. Bir erkek karısını boşadığı zaman ona evlenirken karara bağlanılmış bir mehriyeyi, bir parayı ödemek zorundadır. Orijinal fikir kadının bekâr kalınca parasız kalmamasıdır. Ama bugün üniversitelerin yüzde 60'ını dolduran kadınlar için dahi evlilik kararı iki aile arasında çok uzun görüşmelere konu olan bir mehir pazarlığıdır aynı zamanda. Kadınlar boşanmak istediklerinde erkek bu işi yokuşa sürebilir. Mehri vermek istemez. İranlı kadınlar kocalarından usanınca şöyle derler: Mehir senin, canım benim olsun.

Bizde kadınlar savcı, hâkim olamaz. Tek başına şahitliğimiz geçerli sayılmaz. Bizde anne baba ölünce erkekler mirastan kız kardeşlerinin iki katı pay alırlar. Eş ölümünde koca karısının aldığının iki katı miras alıyor. Ve en acı ve daha acı olan şu ki eğer kadın ölürse ve kocası dışında vârisi olmazsa kadının tüm malı eşine gider. Ama eğer koca ölürse ve eşinin dışında hiç vârisi yoksa sadece malının dörtte biri –o da eşyalardan– ve menkul kıymetlerin dörtte biri kadının olur. Yasa gereği kadına gayrimenkulden pay verilmez. Ve kocanın malının kalanı da devleti gider. Yani devlet o erkeğe kadının bir ömür birlikte yaşadığı o erkeğe o kadından daha yakındır. Soruyoruz size bu adaletli ve insaflı bir hal midir?"

İşte böyle akıp giden pek çok soruları var İranlı kadınların. Ortak feminist merakımız, insanlığın yarısının hayatını, yani toplumu değiştirme

arzumuz bizim sorularımızı onlarınkine yaklaştırıyor. Ama mesele derin, süremiz az. Kazanımlarımızın kıymetini bilelim, devamını getirelim diyerek ayrılıyoruz Tahran'dan. Arkası gelsin diyoruz, kucaklaşıyoruz, ayrılıyoruz.

Aradan gecen zaman bize maalesef kadın dostlarımızın eşit yasal haklar talebiyle ve büyük bir ümitle başladıkları bir milyon imza kampanyasını sürdürürken başlarına gelen kovuşturma, tutuklanma, sürgün haberlerini getirdi. Ama ne var ezenler her zaman başkaldıranlarla karşılaşmaya hazır olmalı.

"Bir Milyon İmza Broşürünün kapağı"

2005 yılında İranlı kadınlar Tahran Üniversitesi önünde büyük bir gösteri düzenleyerek eşit haklar talep etmişlerdi. Daha sonra bugünü İranlı Kadınların Dayanışma Günü ilan ettiler. 2006'da gösterinin yıldönümünde bir araya geldiklerinde polis onlara müdahale etti. Yetmiş kadın tutuklandı. Bundan sonra kadınlar yasal hakları için BİR MİLYON İMZA KAMPANYASI'nı başlattı.

Kampanya sansür ve yasaklamaya rağmen çok etkili oldu. Bu kampanya 2009 yılında Simone De Beauvoir ödülünü aldı. Ülkede savaş atmosferi ve sosyal baskılar hiç ortadan kalkmadı. Ama kadınlar da direnişlerinden vazgeçmedi. Aşağıda bu çalışmanın elden ele dolaşan bu broşürün türkçe metnini bulacaksınız.

(Bu çeviri müzik yapmak yasak olduğu için ülkesi İran'ı terk edip İstanbul'a yerleşen bir kadın arkadaş tarafından yapıldı. Çevirmenin kendine özgü Türkçesine özellikle dokunulmamıştır.)

Kadınların Hayatında Kuralların Etkisi

Neden şimdiki yasaları àdil ve insaflı bulmuyoruz. Çok şeyler var ki biz bilmeliyiz ama bilmiyoruz. Çok şeyler var ki onları bilmiyoruz ve hiç düşünmüyoruz bile. Yasalar öyle şeyler ki onlara ihtiyacımız olmadığı zaman hiç onları düşünmüyoruz. Ama yasaya ihtiyacımız olduğu zaman o kadar sinirli ve kötü bir durumda oluyoruz ki sadece o kötü durumdan dışarı çıkmak istiyoruz. O anda yasa nedir diye çok fazla düşünmüyoruz, kendimizi kurtarmak istiyoruz. Biz naçar kaldığımız, muhtaç olduğumuz zaman o ihtiyaç duyduğumuz yasayı öğreniyoruz. Onun dışındakileri de bilmiyoruz.

Düşünün ki geleneksel olarak bir ailede bir kızı evlendiriyorlar. Her şey çok güzel, düzenli bir şekilde gidiyor. Damadın ailesi geliyor selam salavat veriyorlar. Ve çok izzetle, saygıyla, ikramla o kıza büyük değer verdiklerini

belli ederek alıyorlar gidiyorlar. O aile kızını baht evine gönderiyor amma hangi baht?

Kara mı? Beyaz mı? Eğer Allah göstermesin damat iyi bir insan çıkmasa ne olacak?

Ne olacak biliyor musunuz? Düğün yapılan eğlencenin coştuğu mekân bir cehennem olacak.

O kız sabah akşam gözyaşı akıtacak. Sabahtan akşama diliyle veya hüzünlü bakışlarıyla ailesi onu evlendirirken neden iyice düşünüp tartmamış diye içlenecek, kendisini azarlayacak. Ailesi onu bu evliliğe ikna etmek için şöyle bir laflar demiş olabilir: Evlenmek bir kapalı karpuz gibidir, kimse onun nasıl çıkacağını tahmin edemez. O da bunları düşünecek, kendisini ikna etmek için. Ama bir aşama sonra kaderinin merdivenlerini aşağıdan yukarı yukarıdan aşağı kat ederken görecek ki gerçek düşündükleri gibi değil, görecek ki aldatılmıştır. Eğer kız ve ailesi evlenmek aşamasında altını, yüzüğü, mehri düşünmeseydiler ve sırf yasayı düşünseydiler, yasanın iyi yönlerini ve eksikliklerini düşünseydiler ona göre evlilik cüzdanına bazı şeyler yazdırsaydılar şimdi bugün ne o kız ne de ailesi o kadar perişan ve üzgün olacaklardı. Eğer evlilik kuralları biraz farklı olsaydı, biraz àdilane olsaydı ve nikâh akdinin esnasında olan şartlar sadece damadın imzasına dayanmasaydı da gelinin doğal haklarının korunmasıyla olsaydı bu dertler yaşanmayacaktı.

Şimdi görmeliyiz ki yasa çok değerlidir. Yasa yasa olsa aileler karşılıklı olarak mehir pazarlığıyla bu kadar uğraşmazlardı. Bilmeliyiz ki erkekler için, kadınlar için, daha doğmamış olsalar da çocuklar için yasanın çok büyük öneme sahip bir anlamı vardır.

İnsanlar asude bir hayat yaşamak isterler. İki çeşit insan vardır ki yasayı sevmezler. Bir: Onlar ki yasa onların yasadışı işlerini engelliyor. İki: Onlar ki bu yasalardan hiç haberleri yok. Şimdi biz yine bir kızı evlendirdiğimiz o olaya dönelim.

Kız yanaklarında gözyaşıyla babasının evine dönmüş olsun. Eğer siz kızın ailesinden olsaydınız ve kızınızın problemlerini çözmek için mahkemeye gitseydiniz ve eğer mesela deseydiniz ki kızım çalışmak istiyor ama bizim damat izin vermiyor ki kızım çalışsın. Deseydiniz ki izin vermiyor ki evden dışarı çıksın. Hatta bizi görmeye gelmesine izin vermiyor. Ya da deseydiniz ki kocası hasta kızımın cerrahi müdahale görmesine izin vermiyor, doktor erkek olduğu için. Size mahkemede bu

erkeğin hakkıdır diyeceklerdi. O zaman çok şaşırarak sorabilirdiniz ki kim erkeğe bu kadar hak ve hukuk vermiştir? Cevap çok sade olacaktı: Kanun.

Bu belayı kanun sizin başınıza yıkmıştır. Ama sizin suçunuz da az değildir. Siz kendiniz gözünüzü kapatıp kendi kızınızın hayatının yönetimini başka birine kendi ellerinizle vermişsiniz. O erkek kişi ki o kadını evde hapis tutabilir, hastalandığı zaman onun tedavisini engelleyebilir, onun çocuklarıyla olan ilişkisini bozabilir ve hatta istediği zaman ona eziyet edebilir ve hatta öldürebilir eğer bir psikolojik bir problemi varsa ve zannediyorsa eşi ona ihanet etmiş çok rahatlıkla eşini öldürebilir ve àdil yargılanmamak üzere bunu yapabilir, siz var olan yasaların sayesinde kızınızı baht hanesine, yani evlilik evine gönderdiğinizde birisine köle göndermişsiniz ki onun hayatı da onun ölümü de onun elindedir.

Acaba şöyle mi düşünüyorsunuz? Bu olaylar çok nàdir oluyor diye mi düşünüyorsunuz? Böyle değil ama. Bu kadar aile içi cinayet olaylarını her gün gazetelerde okuyoruz. Bunlar nereden kaynaklanıyor? Yasanın güçsüzlüğünden, bir taraftan da bizim kendi güçsüzlüğümüzden o yasaları o zaaflı yasaları tanımamızdan. Çok üzülerek söylemek lazım ki biz yasaya önem vermek yerine hep ritüellere ve geleneklere sığınıyoruz. Ve kızımızın geleceği için, damadın sadakati ve düzgünlüğü için ve ailenin temellerinin sağlam olması için ne yapıyoruz, mehri çok fazla istiyoruz. Ama nikâh kâğıdında yazılsın ki kadının boşanma hakkı vardır işte bunu çok ayıp görüyoruz.

Kabrim Senin, Canım Azat Olsun

Boşanmak öyle zor bir şey ki şöyle bir kadın sözü var: Kabrim senin, canım azat olsun. Şöyle de bir erkek lafı var: Seni boşamam ve ömur boyu annenin evinde kalırsın, evlenemezsin. Böyle yapma, mehriyeni de veririm hapse girerim ama boşamam diye inat eden pek çok erkek var. Bir de şu var ki kadın işin gerçeğinde bir ciddi problemle karşılaşırsa bu oluşan aile cehenneminden kurtulmak için mehriyesinden vazgeçebilir. Buna mecburdur, çünkü artık bir cehennemde yaşamaktadır. Ve ama mesele sadece bu değildir. Ayrılmak işleri öyle zordur ki hep acı çekmen, koşturman ve hayattan bıkman lazımdır.

Bu kadar musibetten, beladan, problemden "perhiz" yapabiliriz. Kendimizi kurtarabiliriz. Yeter ki biz erkekler kadınlar, kardeşler, bacılar,

anneler, babalar değer verdiğimiz kadınları adeta gökyüzünde ve mutlu bir rüyada yaşatmak istiyorsak, ayaklarımızı gerçek yeryüzüne koyalım, havalarda uçmayalım. Ve biraz kendimize zahmet verelim. Aslında o yasalar ki kadınlara kızlara ve sonunda tüm ailelere hükmediyor, o yasaları öğrenelim. Bu yasaların zayıf noktalarını öğrenelim. Birinci aşamada çalışalım ki yasal yollarla önümüze gelen bu problemlerle savaşalım. Ve daha sonra ayrımcı yasaları kaldırmaya çalışalım. Öyle bir dünya yaratalım ki kızımızın evlenme törenine büyük bir huzurla katılalım. Kızıma ne olacak diye korkmadan eğlenelim.

Ve bunu bilelim ki onlar sağlam ve mutlu olabilecekleri bir yaşama adım atıyorlar, bir müşterek cehenneme değil.

Adil Olmayan Bazı Yasalar

1. İzdivaç-Evlilik: Bizim ülkemiz İran'da evlilik önemli bir emirdir. Özellikle kadınların hayatında büyük bir etkisi vardır. Evlilik kadınların hayatında çok büyük bir değişiklik yaratır. Ama eğer biz medeni kanun kitabını incelersek evlilik kararının bazen kadınlara büyük ruhsal ve fiziksel problemler yaşatabildiğini ve ömürlerinin sonuna kadar bu acıyla hayatlarının sürdüğünü görebiliriz.

Birinci adım bir kızın evliliğine babasının iznidir. Bir baba hayattayken izin vermezse kızı evlenemez. Eğer bir baba istemezse ki kızı evlensin, o kız üniversite hocası dahi olsa, kırk yaşında bile olsa ömrünün sonuna kadar evlenemez, sadece çok çok mahkeme gezip heyetleri getirdiği şartlarla ikna etmesi gerekir. Bekâr kızların evlenmesi için ya babasının ya da baba tarafı dedesinin izni gerekir. Bu iznin dışına kaçarak yapılmış bir evlilik vuku bulmuş olsa bile mahkeme tarafından iptal edilebilir. Birçok kişi bu işin felsefesini, büyüklere saygı olarak açıklıyorlar. Ama bizim sorumuz şudur ki acaba sırf kızlar mı babalarına saygı duymak zorundalar? Acaba erkek çocuklar da saygı duymak zorunda değiller mi? Ve her şeyden önemlisi neden sırf babalar saygı görmeli ve büyütülmeli? Peki burada anne saygısı diye bir şey yok mu? Kimse neden burada annenin iznini aramıyor? Eğer bir baba isterse mahkemenin izniyle 13 yaşında bile olsa kızını 70 yaşında bir erkeğin nikâhına verebilir. Böyle insafsız bir yasaya göre küçük kızlar evlendiriliyor. İran'ın pek çok bölgelerinde, özellikle köylerinde böyle evlilikler oluyor, çünkü yasa babaya böyle bir hakkı veriyor. Bizim İran'da

kızlar için evlenme yaşı 13 denmiştir ve bu toplumda bir sürü problem yaratır.

Üzülerek söylemeliyiz ki İran'da bir kadın evlenerek bir sürü hakkını kaybeder. Mesela yaşam yerini tayin etme, yurtdışına çıkma ve dışarıda çalışma konusunda karar verme hakkını evlilik yoluyla temelden kaybeder. En mutlusu da en mutsuzu da bu kaybı yaşar. Gerçekte kadın bir mehriyenin karşılığında çok büyük şeyler kaybeder. Çünkü kocalar eşlerini dışarıda çalışmaktan mahrum etmek, istediği şehirde yaşama hakkından mahrum etmek, yurtdışına seyahat etmekten mahrum etmek haklarına sahip. Yasaya göre kadın eşinin işyeri neredeyse ona uyum sağlamak zorundadır. Böyle adaletsizlikleri her gün sağımızda solumuzda görebiliyoruz. Bir kadın eşinin olduğu şehre gitmezse kocası başka bir kadınla çok hızlı ve kolay bir şekilde evlenebilir. Bir kadın evlenmekle erkeğe her alanda itaat etmeyi kabul etmek zorunda kalır. Çünkü yasaya göre koca her ne zaman istese kadın cinsel ilişkiye girmek zorundadır, hatta istemese ve razı olmasa da. Böyle yasalar genç kızların yüreğinde evlilikle ilgili büyük korkular yaratabiliyor.

Şu var ki ailenin başkanlığı (riyaset) medeni kanuna göre erkeğin elindedir. Bir de şu var: İranlı bir kadın Başbakanlık izni olmadan yabancı bir erkekle evlenemez. Ama böyle bir sınır İranlı erkeğe yoktur. Evlilikle ilgili olan yasalar kızların hayatına bin bir türlü renk ve şekil verir. Hayatın içindeki bazı olaylar, mesela hastalık, kadının yaşlanması ya da erkeğin bir anda zengin olması kadına çeşitli dertler yaşatabilir.

2. Tâlak-Boşanma: Yasaya göre boşanma erkeğin hakkıdır ve erkek istediği zaman karısını boşayabilir. Amma ayrılmak isteği eğer kadın tarafından ortaya çıkarsa o zaman şu hususları, mahkemeye karşı ispat etmek zorundadır: Kocasından gördüğü kötü davranışlar. Kocasının uyuşturucu müptelası olduğu. En az kırk gün hapiste kaldığı.

Çoğu insanlar biliyorlar ki bazı olayların ispatı mahkemede ne kadar zordur. Çoğu zamanlarda kadın kaç sene koşturmadan sonra bunları ispatlamayı başarabilir. Çoğu örneklerde de kadın kocasının kötü davranışından, yani dayaktan, eziyetten kurtulmak için mehriyelerini bağışlar. Mehir senin olsun canım benim diyerek kendini kurtarmaya çalışır. Kum şehrinde olan bir araştırma göstermiştir ki boşanan kadınların yüzde 91'i kendi mehriyelerini almamışlardır.

Boşanmayı iki eş anlaşarak da yapabilir. Burada gördüğümüz birçok örnekte tüm mali hakkından hukukundan feragat eden kadın olmaktadır. Çünkü eşinin boşanma iznini başka türlü alamaz. Mahkemeye anlaşarak gidildiğinde her şey çabuk olabilmişse bu demektir ki oraya gitmeden önce kadın mehriyesinden vazgeçtiğini söylemiştir, perde arkasında anlaşma yapılmıştır. Çoğu örneklerde, hatta mehzer masrafı (çevirenin notu: adliyenin bir bölümü ki oraya mehzer deniyor, sırf evlilik meseleleriyle ilgileniyor) ve bu konuda ayet okutulması ki ancak sonrasında boşanılıyor, bu işlemin masrafları vardır ve onları da kadın öder. Hatta İslam dininde öyle bir şey var ki kadın kendi mehriyesinden çok kolay vazgeçerse boşanabilir, Amma yasaya göre eşin rızası şart olduğu için tâlak kadınlar için çok zordur. Yani öyle ki şeri olarak kadınlara verilen haktan bile bir mahrumiyet söz konusudur.

Aile mahkemelerine gittiğinizde ve araştırdığınızda şunu görürsünüz. Erkekler istemektedirler ki kadınları boşasınlar amma kadın kendi mehriyesini istemesin. O yüzdendir ki kadını o kadar baskı altına koyarlar. Erkekler yasal haklarını başka konulardakinden daha fazla biliyor ve kullanıyorlar ki kadın çıkmaz bir sokağa girsin. Kendisi ayrılmak istesin ve haklarından çok veya az vazgeçsin.

3. Çocuğun Velayeti-Kayyumiyet: Bizim yasalarda çocukların velayetinin iki farklı anlamı var. Birisi izanettir. İzanet çocuğu korumak, yanında tutmaktır. Bunun anlamı, babası anası ölmüş bir çocuğu kendi yanında beslemektir. İkincisi velayettir, o da şu anlama gelir: Çocuğun tüm maddi mali işlerinin sorumluluğunu almak, eğitimine karar vermek, işyerine karar vermek. Yurtdışına çıkmasına izin vermek. Onun her konuda izinlerine müdahale etmek. İran'da medeni kanuna göre anne hiçbir zaman çocuğun velisi olamaz. Baba ve baba ceddinden yaşayan kimse olmasa bile yine de çocuğun velayeti anneye geçemez. Kadın sadece kendi çocuğunun kayyumu olabilir amma kararları veremez. Eğer mahkeme kararıyla kayyum olabilse bile mesela çocuğun mallarını satmak, yani çocuğa miras yoluyla gelen bir mal varsa onu satmak hakkı bile annenin değil idarenin elindedir. Bankada birkaç çeşit hesap vardır.

Bir tanesinin adı gerz-ul hesenettir. Bu kısa vadeli ve uzun vadeli bir hesap değildir. Öyle bir hesaptır ki çok az miktarda parayla açılır ama bir dini hayır verenin bağış kurumuna bağlıdır. Bir piyango sistemine bağlı bir hesaptır. Bu hesaplara arada sırada, piyangodan beş lira on lira çıkabilir.

Çıkmayabilir. Ama çok az, yani asgari bir hesaptır. Gerz-ul-hesenet hesabı açma dışında anne çocuğu için başka hesap açamaz. Bir anne eşinin imzası olmadan çocuğuna bir ev alamaz. Babanın imzasının olması gerekir. Eğer anne de kendi parasıyla çocuğuna eşinin izin olmadan ev alsa eşi istediği zaman bu evi satabilir. Veya evi icara verebilir. Annenin bu konuda hiçbir hakkı yoktur. Yani bir evi çocuğuna kendi parasıyla bile alsa baba o evi satabilir. Veya çocuğunun hastalık nedeniyle ameliyat olması gerekiyorsa anne tek başına babasının imzası olmadan doktorlardan izin alamaz. Amma yasal olarak baba istese bile çocuğun velayetini eşine bırakamaz.

4. Taadüt-ü Zevcat (Arapça)-Çem hemser-i (Farsça)-Erkek Çokeşliliği: Evlilikte àdil olmayan ve çok tartışılan konulardan birisi çokeşliliktir. Bu erkeklerin çok kadın eşliliğidir. Malum: Bir erkek dört tane yasal olarak eş yazdırabilir ve sonsuz siga yaptırabilir (imam nikâhı). Çoğu zaman kadınlar şöyle zanneder, kocası o kadar iyi bir insan ki bu işi yapmıyor. Bunu yapmaya hakkı olduğu halde yapmadığı için vaziyeti eşinin bir lütfu olarak görerek yaşar. Mahkemeleri incelediğimizde görüyoruz ki pratikte erkekler bu haklarını kullanıyorlar. Bu yasa ve kadının yasal olarak boşayan taraf olamaması ve o güç ki erkeğe verilmiş aile ilişkilerinde oldukça problemler yaşatıyor. Bu işin en uç noktasını eş öldürmede görebiliyoruz (İran'ın 15 büyük ilinde yapılan bir araştırmaya göre eşlerini öldüren kadınların yüzde 67'si hıyanet, yüzde 33'ü de çok şiddet gördüğü içindir. Çünkü var olan kanunlar çok ayrımcıdır ve kadın erkek ilişkisini bir insan ilişkisi olarak àdilane tanzim edemiyor. Bu da sağlam olmayan sonuçlara neden oluyor.

5. Mesuliyet-i Keyferi-Yaş Olgunluğu Sınırı: Sinn-i mesuuliyet-i keyferi kadınlarda 9 yaş. Erkekler için 14 yaş 6 ay. Öyle ki bir 9 yaşındaki çocuk bir cürüm-bir suç işlese onu gerçek olgun bir insan gibi cezalandırmak mümkün. Hatta idam cezası olursa ona idam cezası veriliyor. Sadece bir istisna var, o da eğer o çocuğu hapishanede veya bir terbiye ve ıslah kurumunda oralarda gözaltında tutuyorlar ki 18 yaşına yetişsin sonra idam edilsin. Şimdi yasa üretenlerden şunu sormalıyız. 9 yaşında o kadar olgun mu öyle bir suç işlesin ve yaşamını kaybetsin? Bu tartışılıyor, bu yasaların kaldırılmasını halk istiyor. Şöyle ki İslam dini çıktığı zaman Arabistan'da 9 yaşındaki bir kız olgundur diye görülmüş. Ama buralarda bugün öyle düşünmüyoruz, düşünemeyiz.

6. Tabiiyet-Yurttaşlık: Tabiiyet bir şahsın devletle ilişkisini açıklar. İnsanların tabiiyeti hangi ülkenin kurallarına göre evleniyorlar, yargılanıyorlar, suçlanıyorlar, mülk sahibi oluyorlar onu bize gösterir. Bizim kurallara göre İranlı kadının tabiiyeti çocuğa aktarılamıyor. Eğer baba İranlı olursa siz de İranlısınız. Eğer bir İranlı anneniz olursa siz İranlı sayılmıyorsunuz. Bu Afganistanlı erkeklerle evlenen İranlı kadınlara çok büyük problemler yaşatan bir konudur. Sınırda yapılan bir sürü evlilikte İranlı kadın çocuğunu kendi tabiiyetine alamamıştır. Çünkü o çocuklar İranlı sayılmıyor, bunun için İran'da yaşamak hakları yok. Konuya hâkim insanların tahminine göre İran'da nüfus cüzdanı olmayan 20 bin çocuk var. Ama bu çocukların İran'da yaşama ve okula gitme hakları yok. Çünkü anneler Başbakanlık izni olmadan Afganistanlı erkeklerle evlenmişler ve bunun için çocukları İranlı sayılmıyor. İranlı kadın yabancı erkeklerle evlenirse kendi İran vatandaşlığını da kaybediyorlar.

7. Diyet: Diyet nedir? O kadar paradır ki bir zarar verdiğinizde katil tarafından veya zarar veren kişi tarafından o kişiye veya zarar görenin ailesine verilir. İran'ın kanunlarında kadının canının değeri erkeğin canının değerinin yarısı kadardır. Eğer bir kız kardeş ve erkek kardeş caddede bir araba kazası geçirse ve her ikisinin de ayakları kırılsa bu oluşan hasar tıpatıp aynı olsa, erkeğe verilecek para kadına verilecek paranın iki mislidir. Böyle bir kazada her ikisi ölürse erkek için verilen diyet kadınınkinin iki katıdır. Eğer kaza geçirdiğinde kadın beş aylık hamile ise ve ölürse kadın için verilen diyet miktarı karnında beslediği erkek çocuğu ise onun yarısı kadardır (çevirenin notu: kasten öldürmede kısas, kazada diyet uygulanıyor). Mesela birisi birisini öldürmüş o da idam edilir. Ama şöyle bir şey oluyor, ailesine gidiyorlar, kısas mı yapsın diyet mi olsun diye. Ailesinin rızasını alabilirse diyet vermek zorunda, çünkü devlet alıyor, o diyetin vergisi var, yarısını devlet alıyor. Nasıl anlaşma yapıyorlar? Adliye geç zaman veriyor ki onun öfkesi dinsin, diyetle çözülsün. Ancak kan davası varsa inatla ölümünü ister.

8. Miras: İran'ın medeni kanunlarına göre baba ve anne öldükten sonra erkek çocuklar kızların iki katı miras alıyorlar. Eğer erkek ölürse ve kadının bir çocuğu varsa kadın erkeğin malının sekizde birini alıyor. Eğer çocukları yoksa kadın kocasının mirasının dörtte birini alıyor. Ama hiçbir zaman

topraktan, yani gayrimenkulden miras alamaz. Koca mülkü karısına geçmiyor. Eğer erkek ölürse ve kaç tane eşi olursa olsun çocuğu olup olmamasına göre sekizde bir veya dörtte bir pay tüm eşler arasında eşit olarak paylaştırılır. Eğer evli ve çocuklu bir kadın ölürse kocası eşinin malının dörtte birini alır. Eğer kadının çocuğu yoksa erkek eş kadının malının yarısını alıyor. Yani bu durumda pratikte koca karısının aldığının iki katı miras alıyor. Ve en acı olan şu ki eğer kadın ölürse ve kocası dışında vârisi olmazsa kadının tüm malı eşine gidiyor. Amma eğer koca ölürse ve eşinin dışında hiç vârisi yoksa sadece malının dörtte biri karısına kalır. Onlar da eşyaların ve menkul kıymetlerin dörtte biridir. Kadınlara gayrimenkul verilmez. Ve kocanın malının kalanı da devlete gider. Yani devlet o erkeğe, kadının bir ömür birlikte yaşadığı o erkeğe o kadından daha yakındır.

9. Namus Cinayetlerini Himaye Eden Yasalar: Bu ayrımcı olan yasalardan birisi erkeğe eşini yatakta başka erkekle görürse öldürmesi için icazet verir. Ve bu sayede kanun da bu erkeği yargılamaz. Bu yasa erkeklerin eline kadınları öldürebilmeleri için açık bırakmıştır. Bir imkân ve kaçış yolu vermiştir. Örneğin İran'da kadın cinayetlerinin yüzde 20'si namusi ve cinsi meselelerden oluyor.

Bir araştırma gösteriyor ki o erkekler ki eşlerini öldürmüşler, zan, yani şüphe üzerine yüzde 90. Görüp öldürense yüzde 10. Bu erkeklere acaba ahlàki kaygıların var mıydı ve acaba emin miydin diye sorulunca emin değildik fakat biz şüphelendik derler. Bu erkekler rahatlıkla iddia edebilirler ki kadınları onlara ihanet etmiştir ve ölüme layık olmuşlar. Pes. Demek ki onları öldürmeye hak doğmuş. Bunu iddia edebiliyorlar mahkemelerde. Ve böylelikle çok ağır yargılardan kendilerini bir şekilde kurtarıyorlar. Koca kadını öldürse ve ben şüphelendim, şu sebeple şüphelendim diye anlatsa o zaman bir sürü ağır cezalardan kurtuluyor. O erkekler ki sırf eşlerinden şüphelenmişler var olan destekleyici yasalardan dolayı kadınlarını öldürebilirler.

Çocukların katli konusuna geldiğimizde de yasa olarak baba ve baba ceddi için kısas öngörmüyor. Yani karıkoca ortak çocuklarını öldürse baba ve babanın ceddine kısas yoktur ama anneye vardır. Eğer baba kızını sadece ondan ahlàken şüphelendiği için veya başka bir nedenle öldürürse yasal olarak kısastan muaf oluyor ve mahkeme onu en fazla on sene hapis yapabiliyor. Halbuki böyle bir şeyi anne yapsa kısas ona geçiyor.

10. Şahadet: Kadınların bazı konularda şahitlik hakkı yoktur. Mesela kadın kadına veya erkek erkeğe eşcinsel ilişkinin cezası idamdır. Ama bu konuda kadınların şahitliği geçerli değildir. Erkeklerinkinin geçerli olmasının şartları vardır ama kadınlarınki her durumda geçerli değildir. Veya alkol içmenin cezası seksen kırbaç. Bu ceza için de şahit lazım. Bunda da kadının şahitliği geçmiyor.

Kadının şahitliğinin geçtiği diğer durumlarda da iki tane kadın bir tane erkeğe denktir. Yani iki kadın olmalı ki bir tam şahitlik sayılsın. Eğer bir durumda şahitlerin hepsi kadınsa bir tane de erkek şahit muhakkak olmalı ki kadınların şahadeti geçerli olabilsin.

11. Başka Ayrımcı Yasalar: İran'ın ayrımcı kurallarının içinde başka ayrımcı yasalar vardır.

İran'ın anayasasında kadının sadece eş olarak resmiyeti tanınır. Ayrıca bir tanımı yoktur. Anayasa kadını kâmil, müstakil bir insan olarak görmemiştir. Siyasi insan olmanın, yani ülke yönetiminde yer almanın şartı erkek olmaktır. Dolayısıyla cumhurbaşkanlığı konusu da anayasa da "bir kadın cumhurbaşkanı olamaz" şeklinde geçmiştir.

Zorunlu kapanma. İran'da yaşayan tüm kadınlara onların kendi mezhebi, kendi dini inançları ne olursa olsun örtünmek zorunlu tutulmuştur. Örneğin bir Hıristiyan kadın hicabı olmadığı için yargılanabilir. Ve mesela hicabı uygun bulunmazsa da ceza alır. Hapse konulur.

Sosyal güvenlik (temin-i içtimai) yasalarında kadın ve erkek eşit sigorta parası yatırsalar da çocuklar annelerinin emeklilik veya sağlık (derman) sigortasından yararlanamıyorlar. Halbuki karıkoca eşit para yatırmışlardı ama kadınlar öldükten sonra kendi evlatlarına bir ferah sosyal güvence bırakamıyorlar.

İran yasasında evli erkekler ki nah meşru ilişkide bulunmuşlar senk sar, taşlanarak, taş yağmuruna tutulma cezası var. Böyle bir ceza sadece kadınlara uygulanıyor, çünkü yasaya göre erkeğin dört kere evlenme ve sonsuz siga etme hakkı var. Peki, ne iddia ediliyor? Yakalandığı zaman şunu iddia ediyor yakalanırsa. Bu kadın gayrimeşru değildir, onunla siga (imam nikâhı) yapmıştır. Ve İslam'da kendin de siya yapabilirsin bir Kuran ayeti okuyup, bir molla da yapabilir. On milyon yirmi milyon verip geçmiş tarihli bir siga da yaptırabilirsin bir mollaya. Yani erkek taşla öldürülmekten kurtulur. Bu ceza hep kadınlara uygulanıyor. (Çevirenin notu: Ben mesela

çocukluğumda Urumiye'de gördüm. Dayanamadım seyretmedim. Bir dutluk vardır orda ilan edildi, molla dedi ki herkes taş atmazsa cehennemde o taşlar kendisine gelecek. Herkes taş atmak zorundadır dedi yani. Az oluyor ama oluyor. Kadın eşini sevgililerine öldürtmüştü.)

Neden bu ayrımcı yasaların değişimi için bir milyon imza toplayalım istiyoruz? Bu dünyada insanların yaşamında kurallar değişemez diye bir şey yoktur. Çoğu hukukçuların (avukatların) bakış açısına göre yasa bir giysi gibidir. İnsan zayıf ya da şişman olduğu zaman değiştirebilir. Dünyanın çoğu ülkelerinde hukukla uğraşan insanlar, savcılar ve yasa üreten, yasanın başında olan insanlar inanıyorlar ki yasa kültürden bir adım önde hareket etmelidir ki insanların hayatında olumlu bir etkisi olsun. Ve insanların hayatını yükseltsin. O zaman ki toplumun kültürü bir adım ileri gittiği zaman bir an önce yasa değişmeli ki en az denk olsun. Yasa en az denk olmalı, iyisi kültürden bir adım önde gitmeli. Böyle olmalı ki yasa insanlara yol gösterici olabilsin (irşat).

Gerçekte dünyanın çoğu ülkelerinde yasa üretenler yasanın en önemli işlerinden biri olarak kültür üretmeyi görüyorlar ve inanıyorlar ki yasalar aynı zamanda örfler, geleneklere ve toplumun kültürüne ilerici bir bakış açısıyla bakmalı. Ama maalesef şimdi yasalar bizim toplumun kültürüne ters bir nispettedir. İran'ın yasaları var olan kültürden kaç adım geride. Bu geride olmak kadınlar açısından göze çarpıcıdır. Üniversite kazananların yüzde 60'ı kadınlar olmasına rağmen ve kadınların bir sürü toplumsal ve ekonomik başarılarına rağmen yasalar olduğu kadar ayrımcı ve kadınların zararınadır. Kadınlar kendi özel yaşamlarında çalışıyorlar ki üniversite diplomalarını iş hayatının ileri seviyelerini yakalamakla kendi yaşantılarını ve aile yaşamlarını ilerletmeye çalışıyorlar. Ama ayrımcı yasalara göre bu yasaların çoğu da bir çıkmaz sokağa varıyor kadınlar için, çünkü kadınlar şimdiye kadar hayatlarını etkileyen yasalara çok az itiraz etmişler. Ve eğer itiraz etseler bile bunu bireysel olarak yaptıkları için onların itirazı hiçbir sonuca varmamıştır. Ve bunun da nedeni şu olabilir ki biz bunu çok önemsememişiz, bu noktaya dikkat etmemişiz ki kadınların menfaatleri erkeklerinkinden ve çocuklarınkinden ayrı değil. Zaten kadınların menfaati ailenin menfaati olarak görülmüş.

Bu eşitsizliğin ve adaletsizliğin çözülmesi için biz kadınlardan bir grup ayrımcı yasaların değişmesi için bir milyon imza toplama planını yaptık ki devlet sorumlularına gösterelim ki kadınlar ve erkekler İran'da artık yasaların yeniden gözden geçirilmesini istiyorlar. Ve bu yasaların değişmesi

sırf bir küçük filizlenmiş istek değil. Artık İran halkının isteğidir. Bu işin sonucu yasa üretenlere gösterecek ki İran kadınları artık kendi isteklerinde ısrarlı ve ciddiler. Bu kuralları yeniden gözden geçirmek kolayca karşı çıkılacak İslam dışı ve gayrimeşru bir istek değildir. İran da uluslararası medeni hukuk ve siyasi hukuk kurallarına katılmak için böyle isteklerin icrasının zorundadır. İran bu kurumlarda kalmak için de ilk adım olarak medeni yasasını gözden geçirmelidir. Bu yüzden ayrımcılık temelden kalkmalı, İran devleti uluslararası planda verdiği sözlerle intibaklı-muntapak olsun.

Başka taraftan baktığımızda yasaların değişmesi ve ıslahının İslam'la da herhangi bir zıddiyeti yoktur. Burada dinin usulünü inkâr eden hiçbir şey yoktur. Çünkü bu kurallar ki biz onların değişmesini istiyoruz, din ulemalarının, müçtehitlerin hâlâ tartışma noktasıdır. Hâlâ kendilerinin sabit bir kararı yoktur. Din ulemaları tartışıyorlar. Biz Kuran'ın dışında bir söz söylemiyoruz. Azdan çoktan bu tartışmalar izleniyor. Çoklu fukaralardan örneğin Ayetullah Sanei, Ayetullah Bocnurdi ve başka müçtehitler (içtihat mertebesine eren molla) yıllardır bu ayrımcı kuralların yeniden gözden geçirilmesi için dilekçede ve istekte bulunmuşlardır. Ve onların çoğu yine teyit etmişler ki bu yasaların değişmesi İslam'a karşı değildir.

Çünkü zamanın ve mekânın ihtiyaçları üzere değişmelidir. Çünkü insan akıyor ve değişiyor. Ve artık kadınların kültürel ve toplumsal rollerine uygun bir şekille gelmelidir. Kadınlar İran'da neler yapıyor yasalar neler diyor. Onlar inanıyor ki İslam'da ikinci hüküm denilen bir mesele, bir konu var. Bunun esasında eğer Kuran'ın içinde çok sarahaten bir emir gelirse bile amma zamanın ve mekânın ihtiyaçlarına göre o emir değişik kalmışsa değişebilir. Hükmü evveliye, hükmü saneviye. Hükmü evveliyede internet yoktu. Hükmü saneviyede bugün İran'da interneti yasakladılar, sınırlandırdılar. Satranç inkılaptan sonra kumar olarak yasaktı, bunu Humeyni hükmü saneviye olarak serbest bıraktı. Çünkü dediler ki böyle bir şey beyni değiştiriyor dediler. Hükmü evveliye zamanın mekânın değerlerine uygun değilse liderliği olan kişiler hükmü saneviye üretebilirler. Onun için biz böyle bir istekte bulunuyoruz.

Ayetullah Müsavi Bocnurdi çok sarahaten ilan etmiş ki İslam hiçbir insan hakkında fark koymuyor. Ve diyor ki cinsiyetin kerameti yok. Yani bir cins öbür cinsin daha üstünde diye bir şey yok. Ona göre insan haklarının İslami toplumda anlamı var. Haklar insan içindir ve Allah bu hakları cinsiyetin ortadan kalkmasıyla hediye etmiş. Ama bu kurallar sona kadar

hiç değişmezse kadınların hayatını temelden viran edecektir. Bir sürü kişiden bu yasaların değişmesi isteğinde bulunursak bunu ülkenin yasa üretenlerinin kulağına çaktırabiliriz. Bu imzaları toplamadan amacımız bu mesajın iletilmesidir. Siz de bu beyyaniyeyi imzalamakla bir milyon imza adıyla size gelen ve bu imzaları toplayan kişilerden veya bu kitapçığın sonundaki formu doldurarak kadınların hayatının değişmesine ve bu kuralların ortadan kalkması için bir adım atabilirsiniz.

* Bütün alınlar Sızıntı'nın resmi internet sitesinden ve tr.gülen.com'dan yapılmıştır:

http://www.belgenet.com/dava/gulendava_05tmll